

Vestalke

Škevin, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:921495>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Petra Škevin

VESTALKE

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za povijest

Petra Škevin

VESTALKE

(DIPLOMSKI RAD)

Diplomski studij: Povijest/ Engleski jezik i književnost

Mentor: Dr. sc. Lucijana Šešelj, docent

Rijeka, 2016.

Sadržaj

SAŽETAK.....	1
1 UVOD.....	2
1.1 HISTORIJAT ISTRAŽIVANJA	3
1.2 METODOLOGIJA RADA	4
2 NASTANAK KULTA VESTE.....	11
3 ULAZAK U RED VESTALKI	18
4 DUŽNOSTI VESTALKI I SUDJELOVANJE U RELIGIJSKIM RITUALIMA	21
5 KAZNA I SMRT	28
6 RELIGIJA, PRAVO I DRUŠTVO ZA VRIJEME KASNE REPUBLIKE I RANOG CARSTVA.....	35
6.1 RELIGIJA	35
6.1.1 <i>Uloga Vestalki.....</i>	39
6.2 DRUŠTVO I PRAVO	41
6.2.1 <i>Položaj žena i Vestalki u društvu i pravu.....</i>	42
7 ZAKLJUČAK	48
8 LITERATURA	50
8.1 PRIMARNI IZVORI.....	50
8.2 SEKUNDARNA LITERATURA	52
8.3 INTERNET IZVORI.....	52
8.4 POPIS SLIKA	53
9 DODATAK	54

SAŽETAK

Ovaj rad će pokazati važnost Vestalki za rimsku civilizaciju. U prvom dijelu, fokus je općenito na Vestalkama; njihov nastanak, kriteriji po kojima su se birale u red, dužnosti i rituali u kojima su sudjelovale te kako ih se kažnjavalo kad bi prekršile svoj zavjet djevičanstva ili kad bi se vatra koju su tako pažljivo čuvale, ugasila.

Korišteni izvori su prvenstveno primarni književni izvori autora koji su živjeli u doba kasne republike i ranog Carstva. Upravo zato je u drugom dijelu pozornost usredotočena na period u kojem su ti pisci koji i donose informacije vezane uz Vestalke, živjeli. Tu se govori o religiji, društvu i pravu u to doba, a zatim se fokus prebacuje na položaj žena u tadašnjem rimskom društvu i pravu te se daje usporedba sa Vestalkama jer su one za razliku od ostalih žena, uistinu imale velike povlastice i veća prava.

Ključne riječi: Vesta, Rim, Numa Pompilije, *mola salsa*, rituali, *incestum*, August, društvo, pravo, povlastice

ABSTRACT

This paper will examine the importance of Vestal Virgins for the Roman Civilization. In the first part, the focus will be on Vestals in terms of their origin, the criteria they had to meet in order to be selected, rituals and duties they had to fulfill and punishment for breaking their vow of chastity or letting the fire, on the hearth of Vesta, to extinguish.

The sources which were used are primarily sources of the ancient authors that lived in late Republic and early Empire. That's why the focus is on this period in terms of society, religion, law and the position and status of women and their comparison to Vestal virgins who had much more privilege and benefits than others.

Keywords: Vesta, Rome, Numa Pompilius, *mola salsa*, rituals, *incestum*, Augustus, society, law, privilege

1 UVOD

U starom Rimu postojao je red žena koje su bile jako poštovane i koje su bile smatrane sveticama. To su bile Vestalke. Djevičanstvo je bila njihova odlika koja ih je činila posebnima i cijenjenima. Uživale su mnoge časti i povlastice, a njihov status u društvu budio je strahopoštovanje kod mnogih građana Rima. Vjerovalo se da su one zaslužne za nastanak i postojanje Rima, te se smatralo da će Rim prosperirati i živjeti u blagostanju sve dok one postoje i redovito i pravilno obavljaju svoje dužnosti. Vestalke su simbolizirale vatru, nevinost, ali i majku, tj. skrbnicu, rimskog naroda. Prema legendi je svećenica Vestalka rodila Romula, mitskog osnivača Rima.

U ovom radu prikazat će se njihov kult, tj. kult svećenica djevica, čiji je primarni zadatak bio očuvanje svete vatre koja je gorjela u ognjištu u Vestinom hramu. To su činile od mitskog nastanka Rima (oko VIII. st. pr. Kr.) do 391. godine kad je kršćanstvo postala službena religija, a štovanja svih poganskih božanstava bila zabranjena. Ova vatra simbolizirala je srce Rima te su sva ostala kućanstva ložila vatru u svojim domovima, jer je ona predstavljala toplinu, blagostanje i čistoću. Slučajno gašenje vatre u Vestinom hramu Rimljani su smatrali lošim znakom, znamenom koji je nagoviještao neko zlo koje se približava, odnosno pad u nemilost bogova. Zbog toga su više puta i same svećenice bile kažnjavane. S jedne strane Vestalke su bile zatvorene poput redovnica u svojoj kući blizu hrama na Forumu, a s druge strane su bile samostalne i slobodne te su morale paziti da se vatra ne ugasi. Vatra je značila život.

Cilj ovoga rada je dati uvid u važnost ovih žena za rimsku civilizaciju. Želim istražiti simboliku navedenih djevica za Rim te njihovu poziciju u politici i društvu. Također, oslanjajući se na antičke izvore, želim opisati i dočarati kako je izgledala situacija kad bi se neku djevicu optužilo za zločin i kakva je bila njena kazna.

Svrha je rada pokazati kakve su dužnosti obnašale Vestalke i kako je ispravno izvršavanje tih dužnosti bilo važan čimbenik u funkcioniranju Rima. To ću postići opisivanjem njihovih obveza i rituala iz primarnih književnih izvora. Također, kako bismo bolje razumjeli simboliku Vestalke (vatre) kao majke države, navest ću i razlog njihova nastanka o kojima postoje mnogi zapisi u primarnim izvorima. Uz to, usporedit ću ih s ostalim ženama, posebice bogatim građankama Rima koje nisu imale pravo glasa u politici, ali su zato sudjelovale u religijskim dužnostima koje su bile od iznimne važnosti za opstanak države. Dat ću uvid u pravni i društveni položaj žena i napraviti usporedbu s Vestalkama. Pokušat ću objasniti zašto

muškarci nisu ženama, pa tako ni Vestalkama, davali politička prava. Time su one smatrane manje vrijednim članovima društva. Istovremeno, Vestalkama su Rimljani pridavali veliku važnost, tj. cijeli opstanak države je bio u njihovim rukama. U radu ću odgovoriti na sljedeća pitanja: Što su Vestalke značile Rimljanima? Zašto su one bile jedine žene koje su imale moć nad muškarcima koje nijedna druga žena nije mogla imati u takvom patrijarhalnom društvu? Kako to da su one sudjelovale i najčešće imale glavnu ulogu u ritualima i svetkovinama koje su za Rimljane značili dobru poljoprivrednu sezonu, ali i uspjeh u daljnjem osvajanju i širenju Carstva? Odgovor na ova pitanja pronalaze se u antičkim izvorima i sekundarnoj literaturi.

1.1 Historijat istraživanja

Interes za pitanje položaja žena i njihovih uloga kroz povijest počeo se ozbiljnije buditi tek u XX. st. Tada se započeo istraživati svaki mogući aspekt u životu žena: društvena i religijska uloga, politička prava, uloga žene u obitelji, utjecaj žena kroz povijest, i drugo. Tako je krenulo zanimanje povjesničara, a i javnosti, za ulogu Vestalki, tj. svećenica-djevice čiji je utjecaj na rimsko društvo bio neupitan i jako važan.

Prvi koji se počeo baviti Vestalkama bio je T. Cato Worsfold u svojoj knjizi *History of the Vestal Virgins of Rome* 1932. godine. On u detalje opisuje svijet Vestalki: njihov nastanak, obaveze, važnost, odijevanje, svakodnevni život i sudjelovanje u religijskim ritualima. S vremenom se provelo više istraživanja na temu Vestalki i uloga žene u starom Rimu. Tako se Ariadne Staples u svojoj knjizi *From Good Goddess to Vestal Virgins: Sex and Category in Roman Religion* (1998. godine), između ostaloga, posvetila dužnostima Vestalke, obilježjima nevinosti i raznim značenjima vatre koju su one čuvale. Elizabeth Abbott u svom djelu *History of Celibacy* iz 1999. spominje i opisuje Vestalke u kontekstu celibata i zavjeta na čistoću. Ona navodi i slučajeve djevice koje su prekršile svoje zavjete očuvanja nevinosti. John Scheid u knjizi *An Introduction to Roman Religion* iz 2003. detaljno ispituje religiju u starom Rimu, uključujući i religijske rituale Vestalki. Međutim, posljednji koji se bavio detaljnim istraživanjem Vestalki, proučavajući primarne izvore, bio je Francesco Guizzi u svom djelu *Aspetti giuridici del sacerdozio romano: Il sacerdozio di Vesta* 1968. godine. Otada do 2006. nije bilo značajnijih istraživanja ovog reda na temelju antičkih izvora. Godine 2006. Robin Lorsch Wildfang objavljuje *Rome's Vestal Virgins: A Study of Rome's Vestal Priestesses in the Late Republic and Early Empire* gdje potanko opisuje svetkovine i rituale u kojima su Vestalke sudjelovale, proces inicijacije u red, svakodnevni život, te poznate događaje kroz povijest u kojima su svećenice imale važnu ulogu, poput raznih optužbi za

zločin, suđenja, utjecaj na rimsku politiku, itd. O ulozi Vestalki, kao i općenito ulozi žena u Rimu, posebice u religijskim ritualima, piše i Sarolta A. Takács u *Vestal Virgins, Sibyls, and Matrons* 2008. godine.

1.2 Metodologija rada

U proučavanju Vestalki koristila sam primarne književne izvore i sekundarnu literaturu koja se bavi ovom problematikom. Antički pisci čija sam djela koristila, a koji su citirani u dodatku ovog rada, su: Ciceron, Dion Kasije, Dionizije iz Halikarnasa, Aulo Gelijski, Juvenal, Tit Livije, Ovidije, Plutarh, Svetonije, Tacit i Varon.

Svi su oni pisali o Vestalkama iz jednog ili više aspekata. Tako npr. Aulo Gelijski piše o počecima Vestalki i obredu inicijacije, te kriterijima po kojima su one birane. Plutarh spominje Numino osnivanje Vestalki, tj. njihovo dovođenje u Rim, kao i neke druge aspekte, dok Ciceron piše i o podrijetlu imena Vesta. Ostali su pisci pisali o njihovim svakodnevnim obvezama, pripremanjima *mola salse*, ritualima, žrtvovanjima, itd. Neki, poput Svetonija, Livija, Tacita, i Dionizija iz Halikarnasa, govore o kažnjavanjima, suđenjima, zločinima (gubitak nevinosti) koje su Vestalke navodno počinile, te navode i primjere konkretnih Vestalki i njihovu obranu na sudu. Za opis svetkovina važnih u religijskom životu Rimljana, najviše sam detalja našla u *Fastima* Publija Ovidija Nazona. Ostala djela koja sam koristila su: Ciceronov *Zakoni i Država (Libri Politici)*, Dion Kasijeva *Rimska povijest*, Dionizijeve (iz Halikarnasa) *Rimske starine*, Aulo Gelijske *Atičke noći*, Juvenalove *Satire*, Tit Livijeva *Od osnutka Rima*, Plutarhovi *Usporedni životopisi*, Tacitovi *Anali*, Svetonijevih *12 Rimskih Careva*, te Varonova *O latinskom jeziku*. (Napomena: originalni i prevedeni tekstovi primarnih izvora se nalaze u dodatku).

Marko Terencije Varon najstariji je izvor koji sam koristila za proučavanje Vestalki. On je bio pjesnik, pravnik, geograf, gramatičar, znanstvenik, a pisao je i djela vezana uz obrazovanje i filozofiju. Koristila sam njegovo djelo *O latinskom jeziku*¹ (*De lingua Latina*), objavljeno oko 43. g. pr. Kr. Varon priča o običajima, ritualima i svetkovinama u kojima među ostalima, sudjeluju i Vestalke.

¹ Varro: *On the Latin language*, knjige V.-VII., s engleskim prijevodom Roland G. Kenta, Loeb Classical Library London : W. Heinemann, 1938. Url: <https://archive.org/details/L333VarroOnTheLatinLanguageI57> (pristupila 17.10.2015.)

Marko Tulije Ciceron bio je filozof i najveći rimski govornik. U svojim djelima: *Zakoni i Država (Libri Politici)*² raspravlja o zakonima i religiji, te govori općenito o Vestalkama i njihovoj glavnoj dužnosti čuvanja vatre. U svom djelu *O govorniku*³ spominje i slučaj iz 123. g. pr. Kr., kada je Vestalka Licinija posvetila svetište bez tuđeg dopuštenja te tako „zlorabila“ svoje povlastice.

Nadalje, Dionizije iz Halikarnasa bio je grčki povjesničar i učitelj retorike. U svojem djelu *Rimske starine*, gdje obuhvaća period rimske povijesti od mitskih vremena do početka prvog punskog rata, piše o osnivanju kulta Vestalki. Spominje povlastice koje im je dodijelio Numa, njihov dolazak u Rim, te što sve one čuvaju u svojem hramu. Donosi priču o Metelu koji je ušao u hram Vestalki da na sigurno iznese svete predmete nakon što je buknuo požar za vrijeme prvog punskog rata. Naglasio je kako ne želi dublje obrađivati temu Vestalki jer nema preciznih podataka. Opisao je i službu Vestalki, vrste prijestupa i detaljan opis smrtne kazne u slučaju neke pogriješke. Također, govori o čudima kojim su se određene djevice, točnije Emilija i Tukija, spasile od sigurne smrti. Nadalje, govori o tom čudu kao o mitu. Spominje i zločine Orbinije i Opimije za vrijeme kuge i političkih kriza. Napominje kako o Vestalkama ima još dosta toga za reći, ali smatra da je to što je napisao, dovoljno. Također, opisuje svetkovinu *Argei*, te metode petog kralja Rima, Tarkvinija Priska, koji je, navodno, prvi smislio kazne za djevice u slučaju da zgriješe. Iščitavajući kasnije izvore, može se primjetiti kako mnogi uzimaju upravo Dionizija za svoj izvor, jer pišu o istim stvarima na isti način. Tako primjerice pišu i Plutarh i Tit Livije, rimski povjesničar, čije je djelo *Od osnutka Rima*⁴ (*Ab Urbe condita*) glavni izvor za proučavanje najstarije rimske povijesti. Po mnogima je upravo on bio najveći povjesničar Augustovog doba i jedan od najvećih povjesničara uopće. Trećina njegovog opusa *Od osnutka Rima* sačuvala se i pokazuje da nije riječ o kritičkom povijesnom djelu, nego o patriotskom slavljenju vrlina i dostignuća rimske republike. Livije je odličan primjer književnosti čiji su autori više pažnje posvećivali umjetničkom izrazu, negoli utvrđivanju činjenica i kronološkom redosljedju.⁵ Slavio je Augusta i Tiberija.

² Cicero, M. Tullius: *Libri Politici: Zakoni (De Legibus) i Država (De Re Publica)*, priredio i preveo Daniel Nečas Hraste, Demetra, filozofska biblioteka Dimitrija Savića, Zagreb, 2001.

³ Cicero, M. Tullius: *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, literally translated by C. D. Yonge, B. A. London. George Bell & Sons, York Street, Covent Garden. 1891. Url: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection?collection=Perseus:collection:Greco-Roman> (pristupila 10.10.2015.)

⁴ Livius, Titus: *The History of Rome*, Translator: Rev. Canon Roberts, Editor: Ernest Rhys, J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905. Url: <http://www.swartzentover.com/cotor/ebooks/misc/Livy/Livy's%20History%20of%20Rome.pdf> (pristupila 15.10.2015.)

⁵ Gross, Mirjana: *Suvremena Historiografija; korijeni, postignuća, traganja*, Zagreb, 1996., str. 31- 32.

Kod njega nalazimo dosta netočnosti, nepravilnosti, nesporazuma, pogrešnih navođenja grčkih pisaca i proturječnosti. On, navodno, nije upotrebljavao mnogo izvora za opisivanje jednog događaja, a kad je bio u nedoumici zbog različitih informacija iz izvora, odlučivao se za ono mišljenje koje je naveo stariji pisac ili ono koje je povoljnije za Rimljane.⁶ Također, pisao je o Numinom osnivanju Vestalki u vrijeme postojanja grada *Alba Longa*, dodjeljivanju stipendija, optužbama Florimije i Opimije 216. g. pr. Kr. (za vrijeme 2. punskog rata kada je bio *Hannibal ante portas*) te kako se smirivala panika među narodom. On piše i o optužbama te suđenju Postumiji 420. g. pr. Kr. i Minuciji 337. g. pr. Kr.

Ovidije je bio rimski pjesnik koji je živio u vrijeme Augusta i smatra se jednim od značajnijih pjesnika latinske književnosti⁷. On piše o Vesti i njenoj simbolici s vatrom i zemljom. U svojem djelu *Fasti*⁸ (Kalendar), detaljno opisuje rituale u kojima Vestalke sudjeluju od prvog do šestog mjeseca.

Plutarh je bio starogrčki povjesničar, biograf i esejist. Njegovo najpoznatije djelo su *Usporedni životopisi* koje čini niz biografija poznatih Grka i Rimljana, kojima je istaknuo, usporedno prikazujući, njihove zajedničke moralne vrijednosti i mane. Navodno ga nije zanimalo pisanje povijesti kao takve, već ga je zanimalo utjecaj karaktera, dobrog ili lošeg, na život i sudbinu poznatih ljudi.⁹ On pak detaljno govori o legendama o nastanku Rima, osnivanju Vestalki, njenim prvim članicama i pravilima koja su nastala u njihovom redu. Također, priča o Numinom izgradnji hrama za ove djevice, važnosti vode za čišćenje hrama. Nadalje, donosi crtice vezane uz žene, odnosno Vestalke, u religijskim ritualima za vrijeme određenih careva. Plutarh navodi i kazne za djevice, a u njegovim djelima možemo pronaći puno sličnosti s Livijem, odnosno Dionizijem iz Halikarnasa. Inače, Plutarh je bio poznat kao svećenik u proročištu u Delfima gdje je bio odgovaran za interpretiranje Pitijinih proricanja.

I Gaj Kornelije Tacit spominje Vestalke. U njegovim *Analima* dosta se govori o pravnom položaju Vestalki na sudu, u javnosti, o posebnim mjestim Vestalki a na igrama, u kazalištu, itd. Tacit je bio jedan od najznačajnijih govornika svoga vremena. Svoja je djela pisao iz perspektive senatora, a pisao je o razdoblju rimske povijesti od Tiberija do Domicijana, iskazujući pritom simpatije za republikansko uređenje koje je nekada bilo u Rimu. Kritizirao

⁶ Url: https://sh.wikipedia.org/wiki/Tit_Livije (pristupila 15. 1. 2016.)

⁷ Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ovid> (pristupila 27. 4. 2016.)

⁸ Ovid: *Fasti*; with an English translation by Sir George James Frazer, London : W. Heinemann ; New York : G.P. Putnam, 1931. Url: <https://archive.org/details/ovidfasti00oviduoft> (pristupila 21. 9. 2015.)

⁹ Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Plutarh> (pristupila 20. 1. 2016.)

je tadašnje društvene odnose u Rimu i moralnu pokvarenost.¹⁰ Svoju priču o zbivanjima, prije svega u gradu Rimu, podredio je tendenciji aristokrata koji je u rimskoj politici vidio sukob između svoje klase i pokvarenih careva i njihove svite. O njegovoj vjerodostojnosti postoje različita mišljenja među povjesničarima. Postavljamo si pitanje je li uspio provesti u djelo svoju slavnu izjavu da želi pisati *sine ira et studio*.¹¹ I za njega također kažu da je jedan od najvećih, ako ne i najveći rimski povjesničar.

Juvenal je bio rimski pjesnik, a u njegovu djelu *Satire*¹² nalazimo priču pod naslovom *Mračni likovi rimskih žena*. Odatle preuzimamo neke citate koji su vezani uz obrazovane žene i kakvima ih on doživljava, jer je moguće da su ih tako doživljavali i ostali muškarci u njegovo doba.

Gaj Svetonije Trankvil bio je rimski pisac i državni činovnik. U svom djelu *12 Rimskih Careva*¹³ opisao je živote careva od Cezara do Domicijana i dao mnoštvo vrijednih podataka o njihovu životu i vremenu u kojemu su živjeli.¹⁴ Ondje pronalazimo podatke o Vestalkama, poput događaja u kojima su one koristile svoj status kako bi utjecale na neku političku odluku. Jedna od takvih situacija spominje se 143. g. pr. Kr. kada je Vestalka Klaudija zabranila zaustavljanje trijumfa njezinog brata. Također, spominju se različite vrste kazni za djevice, te se opisuju povlastice koje su imale, ali i dobivale (ovisno o caru).

Aulo Gelijski bio je poznati gramatičar čije je djelo *Atičke noći*¹⁵ ujedno i njegovo jedino poznato djelo, a sastoji se od mnogo fragmenata drugih, ranijih autora, čija su djela nestala tijekom povijesti. Pisao je o tadašnjem društvu, pa i o Vestalkama i kriterijima po kojima su one birane u red. Opisivao je na koje su se sve načine Vestalke birale kroz povijest i što se promijenilo do njegovog vremena, te koje uvjete je djevojka morala zadovoljiti kako bi mogla postati jedna od članica svetog reda.

Od Diona Kasija Kokejana, kronološki najmlađeg izvora koji je korišten u ovom radu, rimskog konzula i povjesničara koji je pisao na grčkom; uzeta su samo dva detalja iz njegove

¹⁰ Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Tacit> (pristupila 20. 1. 2016.)

¹¹ Gross, Mirjana: *Suvremena Historiografija; korijeni, postignuća, traganja*, nav.dj., str. 32.

¹² *Rimski satiričari, Horacije, Perzije, Juvenal*, preveo s latinskoga, uvod napisao i sastavio bilješke Šimun Šonje, EdicijeBožičević, Zagreb, 2014.

¹³ Trankvil, Gaj Svetonije: *Dvanaest rimskih careva*, preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Hosu, Naprijed, Zagreb, 1978.

¹⁴ Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Svetonije> (pristupila 21. 1. 2016.)

¹⁵ Gellius, Cornelius: *Noctes Atticae (Attic Nights)*, translated by J. C. Rolfe, Loeb Classical Library edition, 1927. Url: <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Gellius/home.html> (pristupila 5. 10. 2015)

*Rimske povijesti*¹⁶. To su moći koje je car imao pri odabiru svećenika te odredba da liktori prate i čuvaju Vestalke u razdoblju nakon Cezara, što nam opet pokazuje kako se ne može u potpunosti pouzdati niti u jedan izvor, jer Plutarh govori kako je Numa Pompilije dodijelio liktore Vestalkama.

Također, i dalje se ne zna tko je na kraju osnovao red Vestalki i doveo ih u Rim. Je li to bio Romul ili Numa Pompilije? Više izvora ipak ide u prilog Numi. Možemo biti sigurni, sudeći po primarnim izvorima, da su djevice, kao kult, dovedene u Rim između 771. g. pr. Kr. kad je, po legendi, rođen Romul, odnosno 753. g. pr. Kr. kad je osnovan Rim i 673. g. pr. Kr. kad je preminuo drugi kralj Rima, Numa Pompilije.

Usprkos relativno velikom broju primarnih književnih izvora, većina ovih pisaca spominje Vestalke samo usput u svojim djelima, gdje se više posvećuju nekoj drugoj tematici. Ne postoji antički izvor pisaca koji su živjeli u vrijeme postojanja reda Vestalki, koji je posvećen isključivo Vestalkama ili ženama općenito. One se uvijek spominju uz nekog cara ili poznatu političku osobu koja je usko vezana uz neku od Vestalki. Međutim, skoro svi navedeni izvori na jednak način opisuju Vestalke kao čiste, nevine i svete, kao rimsku majku i skrbnicu, kao mladu nevinu djevojku i kao vatru, srce Rima, izvor života.

Mnogi izvori su tek iz doba Augusta, doba kasne Republike i ranog Carstva, te se ne može sa sigurnošću tvrditi što se događalo prije, a što nakon ovog razdoblja. Ne zna se jesu li neki opisi i događaji koji su navedeni točni, jer mnoge informacije mogu biti samo plod mašte određenih pisaca ili želja za boljim stilskim izričajem. Jedni od prvih izvora, koji spominju Vestalke u nekom kontekstu, su Ciceron i Marko Terencije Varon. Oni su pisali o njima oko 700 godina nakon njihovog navodnog osnivanja, te se ne može stvoriti vjerodostojna slika početka i prvih djelovanja ovog svetog reda. Među zadnjim piscima, odnosno izvorima koji su korišteni u ovom radu, su Aulo Gelije i Dion Kasije Kokejan. Oni su pisali oko 150-200 godina prije ukinuća reda Vestalki. To bi značilo da su svi gore navedeni pisci pisali unutar 350 godina, tj. da postoji praznina od skoro 1000 godina o kojima nema konkretnih izvora i ne zna se što se točno događalo s Vestalkama.

Neki od pisaca pisali su o raznim legendama koje se vezuju uz osnutak Vestalki, čuda koje su radile i njihovim navodnim zločinima. Mora se uzeti u obzir da je i među tim događajima (legendama) i piscima postojala velika vremenska razlika. Također, mnogi od ovih pisaca

¹⁶ Cassius, Dio: *Roman History*, translation by Earnest Cary, published in Vol. V of the Loeb Classical Library edition, 1917. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html (pristupila 14. 12. 2015.)

živjeli su u isto vrijeme, stoga su na sličan način opisivali neke događaje tako da se ne dobiva puno novih i drugačijih informacija u raznim djelima tih pisaca.

Nadalje, mnogi pisci su mogli u doba stvaranja svojih djela, biti pod utjecajem raznih političkih čimbenika, pa ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je sve uistinu bilo kako je i napisano, te da je to vjerodostojan dokaz određenih događaja. Budući da više izvora na sličan način opisuje određene religijske rituale i običaje, smatra se da su ipak donekle valjan dokaz pomoću kojih možemo dobiti nekakav uvid u kulturu, religiju i običaje starih Rimljana.

Jedan od problema proučavanja literature je i taj što većina nije prevedena na hrvatski jezik i nije lako dostupna u knjižnicama. Zbog toga sam morala prevoditi djela s „poetskog“ engleskog jezika na hrvatski jezik, a do nekih djela sam uglavnom dolazila putem interneta. Ovim radom želim doprinijeti boljem poznavanju reda Vestalki jer svi znaju da je postojalo Rimsko Carstvo koje je osvajalo svijet, pokoravalo narode i bilo moćno. Moćni carevi, počeci kršćanstva, temelji današnjeg prava, arhitekture, itd. vežu se za stari Rim, a mnogi nisu upoznati s podacima koliko su Vestalke utjecale na tadašnje Carstvo te da bez njih ono ne bi bilo to što je u povijesti bilo. Želim skrenuti pozornost na ulogu žena, posebice ovih djevoja, te koliko je fizičko stanje ženske nevinosti bilo važno za mentalitet Rimljana.

Osim primarnih književnih izvora i sekundarne literature, postoje i epigrafski dokazi i arheološki ostaci koji nam govore gdje su boravile Vestalke, te koje su bile njihove dužnosti. Na tzv. *Forum Romanum*, ostacima starog rimskog trga, nekad središtu rimskih okupljanja i događaja, imamo ostatke Vestinog hrama (*Aedes Vestae*) i njihove kuće (*Atrium Vestae*), kipove pojedinih Vestalki koje nam prikazuju njihovu odjeću i izgled po kojima možemo zaključiti da su one bile važne i imale veliki ugled u društvu. Većina kipova posvećena je glavnim Vestalkama, tzv. *virgines Vestales maximae*, a na postolju kipova nalazimo natpise koji slave vrline i čestitost ovih žena. Također, možemo spoznati i vrijeme izrade kipa, te koji car je tada bio *Pontifex Maximus*. Sudeći po izgledu i veličini *Aedes Vestae* i *Atrium Vestae*, vidimo da su svećenice živjele lagodno.

Na jednom od postolja nalazi se natpis: *Flaviae L(uci) filiae Publiciae, religiosae sanctitatis v(irgini) V(estali) max(imae), cuius egregiam morum disciplinam et in sacris peritissimam operationem merito in dies respublica feliciter sentit, Ulpius Verus et Aur(elius) Titus (centuriones) deputati ob eximiam eius erga se benivolentiam g(rati) p(osuerunt)*, što bi

značilo da se država zahvaljuje Vestalki Flaviji što odgovorno izvršava svoje dužnosti i ima veliko znanje o religijskim ritualima koje služe narodu i državi.¹⁷

Također, postoje i numizmatički ostaci gdje na nekim rimskim novčićima vidimo prikaz

Vestinog hrama i razne druge njihove karakteristike o kojima ću govoriti u sljedećim poglavljima. Ovakvi ostaci u kamenu ili nekom drugom materijalu poput kovine, drveta i sl., sigurniji su dokazi i omogućuju nam precizniju dataciju pojedinih događaja u prošlosti.

Oni nam daju jasniju i potpuniju sliku vremena u kojem su nastali zajedno uz književne izvore. Isto tako oni mogu opovrgnuti ili potvrditi vjerodostojnost nekih događaja opisanih u književnim izvorima.

¹⁷ Hülsen, Christian: *The Roman Forum — Its History and Its Monuments* , Ermanno Loescher & Co Publishers to H. M. the Queen of Italy, 1906. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Gazetteer/Places/Europe/Italy/Lazio/Roma/Rome/Forum_Romanum/_Texts/Huelssen*/2/33.html#h (pristupila 28. 1. 2016.)

2 NASTANAK KULTA VESTE

Vestanke su bile važan dio starorimske religije koja se općenito sastojala od raznih religijskih vjerovanja i obreda preuzetih od mnogih pokorenih naroda, te prethodnih civilizacija koje su imale veliki utjecaj na rimsko društvo.

Vestanke su, sudeći po mnogim antičkim izvorima, bile usko vezane za politiku i funkcioniranje rimske države. O njihovoj važnosti govori i Ovidije: „U molitvama se prvo obratimo Vesti koja je na prvom mjestu.“ (Ov. *Fast.* 6. 304- 305)

Kult Vestalki je, po mnogim izvorima, osnovan prije osnutka Rima u čast božice Veste, koja je predstavljala božicu ognjišta, te kao takva, nikad nije napustila „uzvišeno prebivalište vječnih bogova“ i uvijek je bila središnja točka, mjesto sastanka i srce Rimskog Carstva. Njena prisutnost se vidi po svetoj vatri, a kako se vatra pali u hramovima i na ognjištima, ona je bila važna božica, sveprisutna i štovana.¹⁸

Što se tiče vatre, ona je bila sveta i nevina u očima Rimljana, stoga Plutarh za vatru i Vestanke navodi slijedeće: „Ipak neki izvješćuju da one nisu čuvale ništa drugo osim vječne vatre za koju je kralj Numa odredio da se štuje kao počelo svega. Jer, ona je najpokretljivija u svojoj prirodi; ta rođenje je neko kretanje ili je u svakom slučaju praćeno kretanjem; a ostale čestice materije, u nedostatku topline, ležeći trome i nalik na mrtve, žude za snagom vatre da ih prožme poput duše i na koji god da način ona njima pristupi, postaju sposobne da nekako djeluju i da se na njih djeluje. Nju, dakle, kažu da je Numa, jer je bio izvanredan čovjek i jer se za nj zbog njegove mudrosti govorilo da se druži s Muzama, učinio svetom i naredio da bude danonoćno održavana kao slika vječno žive sile koja održava red u svemiru. Neki, štoviše, tvrde da svete djevice ne bdiju ni nad čime drugim osim vječne vatre. Neki opet tvrde da se kod njih kriju neki sveti predmeti koje drugi ne smiju vidjeti.“ (Plu. *Cam.* 20. 3- 4)

Mnogo antičkih izvora povezuje Vestu i sa zemljom. Tako Ovidije piše: „Vesta je identificirana sa zemljom: u objema je vatra koja ne spava. Zemlja i srce su simboli doma.“ (Ov. *Fast.* 6. 267– 268), dok Dionizije od Halikarnasa kaže da: „Vesta je zemlja.“ (D. H. 2. 66. 3)

¹⁸Novak, Iva: *Bogovi i junaci u grčkoj i rimskoj mitologiji*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., str. 37.

O samom nastanku Rima postoji nekoliko legendi, pa tako isto i o dolasku Vestalki u Rim. Sve je krenulo od *Alba Longe*, drevnog grada u Laciju u centralnoj Italiji, jugoistočno od Rima, poznatog kao grada osnivača i vođe Latinskog saveza. Ovaj grad su po legendi, odnosno po Vergilijevoj *Eneidi*, naselili Trojanci nakon Trojanskog rata, uključujući i Eneju, poznatog ratnika od čije dinastije potječu Romul i Rem, mitski osnivači Rima.

Plutarh nam u *Usporednim životopisima* govori o postojanju više legendi o osnutku Rima. Tako je u jednoj verziji ime gradu dala Roma, kćer Itala i Leukarije koja se udala za Eneju, odnosno za njegovog sina. Neki kažu da je Roman, sin Odiseje i Kirke, osnovao grad. Spominje se i priča o Terheciju, kralju Albana kojem se u kući na ognjištu uzdiglo muško spolovilo i tako stajalo nekoliko dana. U proročištu u Etruriji, naviješteno mu je kako se s tim spolovilom mora tjelesno združiti djevojka koja će potom roditi slavnog i uglednog sina. Tako je on poslao svoju kćer, ali je ona to odbila. Poslala je svoju sluškinju na što se on naljutio i obje ih zatvorio u tamnicu. U snu mu se ukazala Vesta koja ga je zamolila da ih ne ubije. Sluškinja je zatrudnjela i rodila blizance, a Terhecije je poslao vojnike da ih se ubije. Sluškinja ih je pustila u košari u rijeku, a na obali ih je pronašla vučica i nahranila ih.¹⁹ Po ovome što je Plutarh napisao, iščitavamo da se Vesta spominje prije nastanka Rima.

Najrasprostranjenija legenda o stvaranju Rima je ona o Romulu i Remu čija je majka bila Vestalka. To pokazuje kako su Rimljani Vestalku smatrali majkom naroda, ženom koja im je donijela život i odgojila ih, pa ju neki smatraju i odgojiteljicom Rima.

Plutarh nam opisuje tu legendu: „ Od kraljeva u Albi, poteklih od Eneje, prešlo je kraljevstvo nasljedstvom na dva brata, Numitora i Amulija. Kad je Amulije podijelio čitavu baštinu na dvoje stavivši na jednu stranu kraljevsku čast, a na drugu blago i zlato iz Troje, Numitor odabere krunu. Tad mu Amulije, imajući blago i jer je bio moćniji od Numitora, lako otme kraljevstvo, a u strahu da će se od Numitorove kćeri roditi djeca, učini je Vestinom svećenicom da dovijeka živi neudana kao djevica. Nju jedni nazivaju Ilijom, drugi Rejom, a treći Silvijom. Nedugo potom bila je uhvaćena da je trudna, protivno zakonu određenom za Vestalke. Kraljeva kći izmoli oca da je poštedi zakonske smrtne kazne; no on je ipak utamniči. Bila je u samici dok nije rodila dijete bez Amulijeva znanja. Kada je rodila dva dječaka neobične veličine i ljepote, uplaši se zbog toga Amulije još više pa naredi sluzi da ih uzme te da ih baci. Za ovoga neki kažu da se zvao Faustul, dok drugi tvrde da to nije bio taj, nego onaj koji ih je prihvatio. Stavi, dakle, djecu u košare i siđe k rijeci da ih baci, ali kad je vidio da je rijeka silno nabujala i huči, ne usudi se prići, nego ih položi blizu obale i ode.

¹⁹ Plu. *Rom.* 2

Kako se rijeka prelijevala, poplava dohvati košare, digne ih i blago ponese na mjesto zvano Kermal, nekad German. Zato su neki za braću govorili *germani*. “(Plu. Rom. 3. 2- 5)

Također, Plutarh navodi kako se priznaje da osnutak grada pada na dan dvadeset prvoga travnja i taj dan Rimljani slave nazivajući ga rođendanom svoje domovine.

„Pa ipak, i prije osnutka bijaše u njih neka pastirska svetkovina istoga dana, a zvali su je *Parilije*. “(Plu. Rom. 12. 1)

Povjesničar Livije piše o osnivanju kulta Vestalki. Navodi kako je Numa osnovao kult djevica još za vrijeme postojanja grada *Albe Longe*. Uspostavio je za njih državnu stipendiju tako da hram može konstantno uzdržavati svećenice. Učinio ih je svetima i poštivanima zbog djevičanstva i drugih religijskih obreda.²⁰

Plutarh kaže: „Priča se i da je obredno štovanje vatre prvi uveo Romul te da je odabrao svete djevice Vestalke da je čuvaju. Drugi to pripisuju Numi. “ (Plu. Rom. 22)

Ipak, osnivanje, odnosno dovođenje Vestalki u Rim, pripisuje se drugom kralju Rima, tj. Numi Pompiliju. Plutarh opisuje da je Numa ustanovio red velikih svećenika koji se nazivaju *pontifices* i on je navodno bio prvi od njih. Nazivaju se *pontifices* jer je to značilo biti u službi bogova koji su moćni, jer riječ *potens* na latinskome jeziku uistinu znači moćno. Neki Rimljani tvrdili su da su svećenici ime dobili po latinskoj riječi za most, tj. *pons*, te da su označavali „graditelje mosta“ po svetim i drevnim žrtvama što su se prinosile na mostu. Čuvanje i održavanje drvenog mosta bio je tradicionalni obred i jedna od obaveza svećenika, a njegovo rušenje smatralo se svetogrdem.

Vrhovni svećenik, *Pontifex Maximus*, bio je tumač božanske volje i prorocatelj, a nadzirao je i vršenje svetih obreda, privatne žrtve, sprječavao odstupanje od utvrđenih običaja i poučavao kako se umiliti bogovima. On je bio i nadziratelj Vestalki. Numa je bio utemeljitelj i posvetnik djevica Vestalki i pripisuje mu se uopće štovanje i čašćenje vječne vatre koju one čuvaju, bilo zato što je biće vatre: čisto i neiskvareno, povjeravao neoskvrnutim i neokaljanim osobama ili zato što ga je kao neplodno i jalovo dovodio u vezu s djevičanstvom.²¹

„Najprije, dakle, kažu da su kao Vestalke bile zaređene Geganija i Verenija, pa onda opet Kanuleja i Tarpeja, jer je kasnije Servije dodao druge dvije, održavao se taj njihov broj sve do naših dana. Tim je svetim djevicama kralj odredio tridesetogodišnju čistoću za koje su kroz prvo desetljeće učile što trebaju raditi, kroz drugo su vršile sve dužnosti koje su naučile, a kroz treće poučavale druge. Potom je bilo dopušteno onoj koja hoće nakon isteka toga vremena sklopiti brak i tako se prihvatiti drugog načina življenja, jer je završila svetu službu.

²⁰ Liv. 1. 20

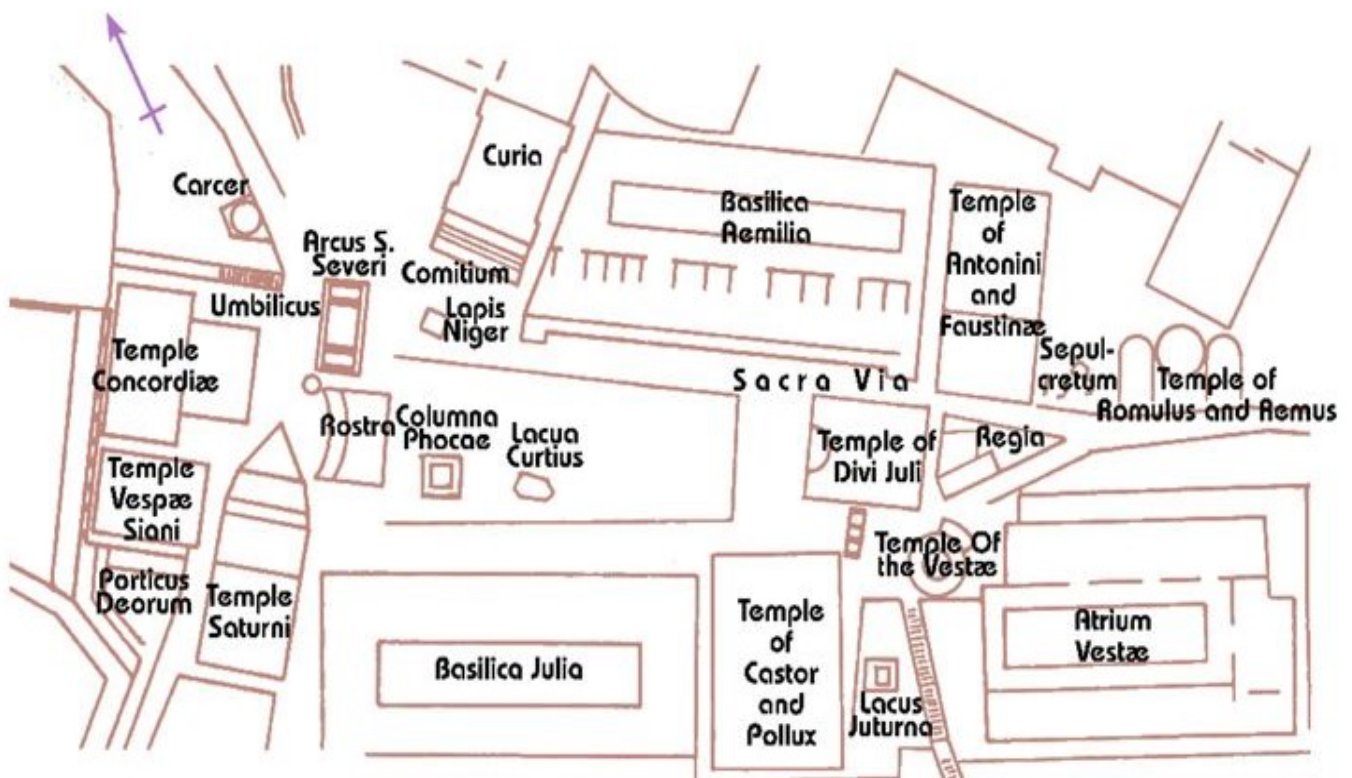
²¹ Plu. Num. 9. 1- 5

Kažu, međutim, da ih nije mnogo prihvaćalo tu mogućnost, a ni one koje su je prihvatile nisu imale sreće, nego su, kao žrtve kajanja i potištenosti kroz ostatak života, ispunile ostale praznovjernim strahom tako da su sve do starosti i smrti ustrajale u svom djevičanstvu.

Numa im je dodijelio mnoge povlastice poput onih da kad izlaze u javnost, pred njima idu liktori, i ako slučajno sretnu čovjeka kojega vode na smaknuće, taj se ne pogubljuje. Djevica se morala zakleti da je susret bio nehوتيčan i slučajan, a ne namjieran. Onaj tko prođe ispod nosiljke u kojoj njih nose, kažnjava se smrću.“ (Plu. *Num.* 10. 1- 3)

Numa je navodno izgradio i Vestin kružni hram kao hranilište svete vatre oponašajući oblik svemira u čijem središtu se nalazi vatra, jer vatra je Vesta.²²

Vestin hram i obitavalište nalazili su se u podnožju Palatina, prema Forumu i Svetoj Cesti (Karta 1).

Karta 1. Forum Romanum

(Preuzeto s http://www.tigtail.org/TIG/M_View/TVM/E/Ancient/Roman/architecture/roman_forum_map-1k.PNG)

²² Plu. *Num.* 11. 1

Na *Forum Romanum* i danas stoje njihovi ostaci poput Vestinog kružnog hrama zajedno s ognjištem gdje je gorila Vestina vatra (Sl. 1).

Slika 1. Ostaci hrama Vesta na Forumu Romanu
(Preuzeto s https://en.wikipedia.org/wiki/Vestal_Virgin)

Na **slici 2.** vidi se panoramski snimak arheoloških ostataka Vestinog obitavališta i hrama, te kipovi Vestalki, koje se nalaze u dvorištu toga obitavališta.

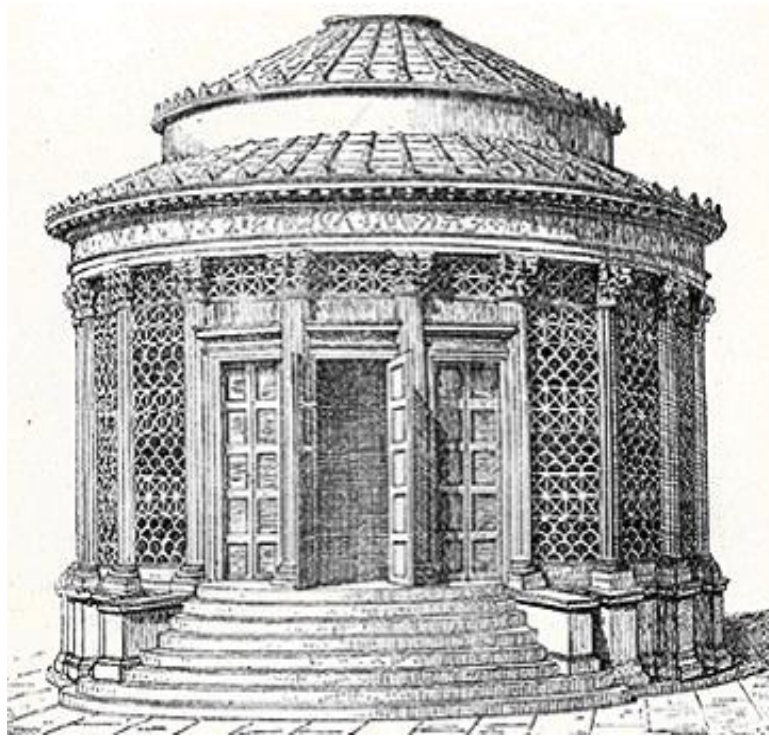
Slika 2. Arheološki ostaci Vestinog hrama i obitavališta
(Preuzeto s <http://utazas365.com/olaszorszag/roma/vesta-temploma/>)

Ovi kipovi (**Sl. 3**) predstavljaju Vestalke koje su se posebno istakle i koje su u svoje vrijeme bile glavne, vrhovne Vestalke, tzv. *virgines Vestales maximae*

Slika 3. Kipovi Vestalki
(Preuzeto s <http://www.ancient-origins.net/history/vestal-virgins-pious-maidens-ancient-rome-002867>)

Na **slici 4.** možemo vidjeti rekonstrukciju Vestinog hrama kojeg je navodno Numa Pompilije izgradio.

Slika 4. Idejna rekonstrukcija Vestinog hrama prema arheološkim ostacima
(Preuzeto s <http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/>)

Dion Kasije u svom djelu *Rimska povijest* spominje kako su liktori Vestalkama dodijeljeni tek nakon smrti Cezara nakon što je jedna djeвица bila napadnuta na putu kući s večere nakon što nije bila prepoznata.²³

Djevičanstvo i njeno očuvanje bilo je od najveće važnosti za ovaj kult. Vestalke su morale ostati djevice dok su služile božici Vesti, u razdoblju od tridesetak godina, iako su mnoge odabrale ostati u toj službi do kraja života. Važnost djevičanstva potvrđuje i Ciceron koji u svom djelu *De legibus* piše: „Budući da Vesta, prema onome kako je se naziva grčkim imenom (koje smo preuzeli neprevedeno i ono kod nas glasi gotovo jednako kao grčko), drži ognjište grada, za njeno štovanje neka budu zadužene djevice, da se vatra budnije čuva i da žene osjete da se od ženske naravi očekuje potpuna čednost.“ (Cic. *Leg.* 2. 29)

²³ Dio 47. 19. 4

3 ULAZAK U RED VESTALKI

Inicijacija djevojke u Vestalku svećenicu na neki je način simbolizirala stupanje u brak jer je izgledala kao ceremonija ženidbe između muškarca i žene, samo što su ovdje glavnu ulogu imali kandidatkinja za Vestalku i *Pontifex Maximus* (vrhovni svećenik).

Vestalska djeвица je onog trena kad je bila uvedena u atrij hrama Vestalki i predana u ruke vrhovnog svećenika, napustila očev autoritet i nadležnost bez ceremonije emancipacije i gubitka, odnosno smanjivanja njenih prava, te je zadržala pravo sastavljanja oporuke.²⁴

Vestalka postaje *sui iuris* odnosno ima svoja prava i nadležna je samoj sebi u financijskom smislu. Inače, kad bi se djevojka udavala, ona bi napustila očevu *potestas* (skrb, starateljstvo) te bi ušla u drugu obitelj i od tada bi pripadala njima (brak s *manusom*). S vremenom se počeo prakticirati brak bez *manusa* gdje je vlast koju muž ima nad ženom znatno manja, jer ona ostaje pod očevom skrbi i zadržava status i imovinu koju je imala prije sklapanja braka. Prije su žene sve svoje vlasništvo morale predati mužu, odnosno njegovom *pater familias* (obiteljskom starješini).²⁵

U slučaju mladenke, ovaj prijelaz trajao je jedan dan, a u slučaju Vestalke, najmanje trideset godina gdje ona nije bila član svoje, a ni druge obitelji, već postaje neovisna. Tako su ove dvije ceremonije ženidbe i inicijacije Vestalki slične, ali opet različite.

Sličnost između mladenke i Vestalke je bila i frizura koje se zvala *sex crines* (šest pletenica), a označavala je najstariju vrstu frizure koja je Rimljanima bila poznata.²⁶

Proces inicijacije uključivao je prijenos iz obiteljske, u sferu državne religije. Kao pripadnica državnog, javnog kulta, Vestalka nije pripadala samo jednoj obitelji već cijeloj zajednici, svim obiteljima, dok je djevojka koja se udala pripala religijskoj sferi nove obitelji svoga muža.²⁷

Vestalke su bile institucija. Na njih se nije gledalo individualno već kao na cjelinu. Tradicionalno, *Pontifex Maximus* preuzeo bi djevojku od njene obitelji i izgovorio sljedeće riječi: „Uzimam te *Amata* kao Vestalku-svećenicu koja će ispunjavati svoje dužnosti u ime *Qurites* (građana Rima) kao što to po zakonima čini svaka Vestalka na najbolji način.“(Gell. 1. 12. 14)

²⁴ Gell. 1. 12. 9

²⁵ Brak s *manusom*. Url: <http://ius-romanorum.blogspot.hr/2007/02/oblici-sklapanja-ucinak-i-prestanak.html> (pristupila 27. 4. 2016.)

²⁶ Wildfang, Robin Lorsch: Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire, Taylor & Francis e-Library, 2006., str. 11 - 12.

²⁷ *Isto*, str. 37- 39.

Amata je bilo ime prve Vestalke. Kroz razne debate se pokušavalo ustanoviti značenje toga imena pa su tako došli do značenja: „voljene“, „djevice“, „najmlađe“, ali niti jedno značenje nije proglašeno pravim, odnosno ispravnim. Smatra se da spominjanje tog imena pri inicijaciji djevojaka označava to da najnovija i najmlađa Vestalka ima jednak status kao i ona najstarija.²⁸

Djevojka koja se mogla kandidirati za Vestalku morala je ispuniti kriterije. Tako Aulo Gelijski navodi da je zabranjeno uzimati djevojku koja ima manje od šest ili više od deset godina ili kojoj je jedan od roditelja preminuo. Djevojka koja je pokazala manu u govoru, sluhu ili bilo kakvu drugu fizičku manu, nije zadovoljavala uvjete, kao ni djevojka čiji je otac bio emancipiran od očevih *potestas* ili je ona sama emancipirana od oca iako je on živ, a ona je u nadležnosti svoga djeda. Kriterije nije zadovoljavala niti djevojka čija su oba ili samo jedan roditelj bili u robovlasništvu ili su bili lošijeg financijskog statusa. Djevojka čija je sestra već bila u Vestalkama ili čiji je otac bio jedan od svećenika ili senatora, mogla je biti izuzeta iz odabira. Također, one obitelji koje su imale najmanje troje djece nisu mogle poslati svoju kćer u Vestalke.²⁹ Jedan od razloga zašto djevojka nije smjela biti starija od 10 godina kada se birala za svećenicu, jest sigurnost da nije još bila ušla u pubertet. Naime, ulazak u pubertet označavalo je da je djevojka seksualno sazrela te je postojala mogućnost da je već sudjelovala u određenim seksualnim aktivnostima. Djevojka koja nije još bila ušla u pubertet, smatrala se čednom i nevinom pri ulasku u kult Vestalki kao što je bila i u kultu svoje obitelji. Isto tako, djevojka, odnosno djevojčica, nije trebala biti mlađa od šest godina kada je bila birana za Vestalku jer se smatralo da je tada bila još premlada da je se oduzme od majke i nije bila u stanju razumjeti obaveze koje su joj se nametale i koje je trebala izvršavati. Također, do tih godina pokazala bi se neka oštećenja ili poremećaji ako ih je dijete imalo tako da se čekanjem šeste godine smanjivala mogućnost da se u Vestalke primi djevojka s nekim zdravstvenim poteškoćama. Te mane su s očitim razlogom bile nepoželjne za Vestalke s obzirom da su morale vršiti razne obrede gdje su naglas recitirale molitve i smatralo se da samo jedna krivo izrečena ili naglašena riječ može dovesti do prekida stabilnosti odnosa između ljudi i bogova koja se naziva *pax deorum*.

Vestalka kao dijete nije smjela mijenjati onoga kome pripada. Ako se rodila pod nadležnosti svojega oca, ona je morala takva i ostati do odabira u kult. Razlog zašto roditelji buduće Vestalke nisu smjeli raditi poslove koji se smatraju nedostojnima, je taj što je po mišljenju Rimljana, to onečišćavalo čednost i čistoću djevojke. Ona osoba koja radi takav posao

²⁸ *Isto*, str. 40.

²⁹ Gell. 1. 12. 1–8.

smatrala se velikim rizikom da bude i religijski zatrovana. Vestalkina oba roditelja morala su biti živa u trenutku kada se ona birala u kult. Još jedan od kriterija koji je trebao biti zadovoljen je taj da je otac kandidatkinje za Vestalku trebao imati rimsko državljanstvo. Razlog tome je povezanost Veste sa zemljom i smatralo se da je ona vezana za mjesto gdje se ona štuje i da će ostati rimska božica samo ako se vatra čuva u hramu na području Rima i ako je čuvaju Vestalke Rimljanke. Rimljani su počeli jednako prihvaćati stanovnike Apeninskog poluotoka te do razdoblja kasne Republike više nije bilo značajne razlike između provincijske obitelji i one iz Rima.³⁰

Aulo Gelijske piše kako ne postoje stari zapisi o procesu inicijacije djevojaka u red Vestalki osim onih samog kralja Nume. Međutim, u *lex papia* postoje zapisi kako bi dvadeset djevojaka bilo odabrano po nalogu vrhovnog svećenika. Te djevojke bile su odabrane iz sveukupne populacije i onda bi jedna od njih bila odabrana od strane skupštine te spremna za inicijaciju. Takav način biranja svećenica se ubrzo promijenio i bilo je dovoljno da otac uglednog i bogatog porijekla ponudi svoju kćer, te je ona bila odabrana ako bi ispunila sve već navedene kriterije.³¹ U početku je sam kralj birao Vestalke. S vremenom se taj proces oblikovao tako da je vrhovni svećenik bio glavni u donošenju odluka te je pratio proces biranja od samoga početka. On se prvo morao uvjeriti kako djevojka potječe iz dobre obitelji gdje se sve religijske dužnosti obavljaju redovito.³²

³⁰ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., 42 – 46.

³¹ Gell. 1. 12. 10– 12

³² Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 47- 48.

4 DUŽNOSTI VESTALKI I SUDJELOVANJE U RELIGIJSKIM RITUALIMA

Jedna od dužnosti Vestalki bilo je „pročišćenje“ koju su izvodile s vatrom božice Veste i upotrebom vode (Sl. 5). Rimljani su prepoznavali dvije vrste vatre: jedna je bila simultano muška i plodna povezana s Vulkanom, bogom vatre, a druga je bila ženska i sterilna i povezana s Vestom.³³ Ovidije navodi: „Nemojte shvaćati Vestu kao ništa drugo nego živu vatru. Vidite kako nijedno tijelo nije bilo rođeno iz vatre. To znači da je djevica svojom voljom i da ne traži nikakva sjemena niti ih prima, te uživa u svojoj nevinosti.“ (Ov. *Fast.* 6. 291– 294) Dionizije od Halikarnasa piše kako su neki govorili da je razlogom čuvanje vatre povjereno djevicama radije nego muškarcima, jer je vatra nepokvarena, a djevica je neokaljana. Navodi i kako ono što je najčednije od smrtnih stvari mora biti u suglasju s najneokaljanijim od onog koje je božansko.³⁴

Slika 5. Idejna rekonstrukcija Vestalki u ritualu s vatrom
(Preuzeto s <http://www.romeacrosseurope.com/?m=201508#sthash.hOpfwU16.dpbs>)

³³ *Isto*, str. 8.

³⁴ D. H. 2. 66. 2

Vestalke su palile vatru trljajući kvalitetno drvo o drvenu ploču koja donosi sreću. To je bio dokaz da običaj potječe od starine.³⁵ Razlog zašto su palile vatru na ovaj način, kako se palilo i nekada davno, jest da se prikaže starina i tradicija ovog kulta.

Tri puta godišnje Vestalke su pripremale *mola salsa* (posoljeno brašno), osnovni sastojak za ritualno pročišćavanje, a na istoj vatri se pripremala i tzv. *muries*, vrsta soli koja je služila za pročišćavanje. Obje supstance simbolički su označavale osnovne prehrambene namirnice Rimljana. *Mola salsa* predstavljala je brašno koje je služilo za pravljenje kruha, a *muries* je povezan sa slanom vodom koja je Rimljanima služila za očuvanje hrane od truljenja. Vestalkino pripremanje i čuvanje ovih dviju osnovnih namirnica unutar hrama, značilo je da su upravo one zadužene i za očuvanje zalihe hrane i njeno prigodno skladištenje. Zajedno s upotrebom vatre, Vestalke su često koristile i vodu u svojim svetim ritualima.

Ovidije je tvrdio da Vestalke upotrijebljavaju vodu kako bi oprale svete predmete koje čuvaju. Plutarh je navodio da su koristile vodu za čišćenje hrama (*aedes*), dok je Festus tvrdio da je voda bila potrebna za izradu *muries*. Svi se oni slažu da je voda u svakom slučaju služila za purifikaciju.³⁶

„U osmoj godini kraljevanja Nume, pošast koja se širila Italijom, uznemiri i Rim. Dok su ljudi bili obeshrabreni, priča se da je metalni štit padajući s neba, dopao Numi u ruke. O njemu je kralj dao jedno čudno objašnjenje [...] Štit je, reče, došao na spas gradu i treba ga brižljivo čuvati tako da se načini jedanaest drugih, gotovo isto, takva izgleda, veličine i oblika kao onaj da eventualnomu lopovu, zbog njihove sličnosti, bude nemoguće dočepati se pravoga. Treba nadalje, reče, posvetiti Muzama mjesto na koje je pao i okolne livade gdje su one, pohodeći Numu, obično provodile vrijeme u razgovoru s njime. A izvor koji vlaži to mjesto treba proglasiti svetom vodom djevice Vestalki da one, grabeći iz njega, svakodnevno prskaju i čiste hramsko svetište.“ (Plu. *Num.* 13. 1- 3)

Uz sudjelovanje u ritualima pročišćavanja, Vestalke su imale još jednu važnu ulogu. Čuvale su svete predmete (svetinje). One su jedine imale pristup skladištu unutar svog hrama i znale su što se tamo nalazi. Sadržaj tih svetih predmeta bio je od velike važnosti za opstanak Rima, a na njih su mogle paziti samo Vestalke. Nitko nije znao o čemu se tu radi niti kakva je priroda toga što se čuvalo. Postoje zapisi o napadima Gala koji su napali Rimljane i oteli im mnoga blaga.

³⁵ Perowne, Stewart: *Rimska mitologija*, Otokar Keršovani, Ljubljana, 1986., str. 30.

³⁶ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav dj., str. 10 – 11.

Plutarh detaljnije izvješćuje o tome ovako: „A među prvim pobrinuše se za svetinje koje otpremiše na Kapitol, ali Vestinu vatru Vestine djevičanske svećenice zgrabiše zajedno s ostalim svetinjama koje su im bile na brizi pa pobjegoše [...] Drugi opet kažu da vatra, kao kod Helena, gori pred svetištima kao element očišćenja, a da se predmeti unutar hrama kriju od pogleda sviju osim tih djevica koje nazivaju Vestalkama. I najraširenija priča sadržava tvrdnju da je ondje pohranjen slavni trojanski paladij što ga je Eneja donio u Italiju. A ima ih koji prenose legendu po kojoj je Dardan, odnijevši svete predmete Samotračana u Troju, ondje proslavio misterije u njihovu čast i posvetio ih pošto je utemeljio grad, a Eneja ih je, ukraivši ih za osvojenje Troje, očuvao sve do svog naseljavanja u Italiji. Oni pak koji se prave da znaju više o tome tvrde da su ondje pohranjena dva nevelika suda, od kojih je jedan otvoren i prazan, a drugi pun i zapečaćen, a ni jedan ni drugi ne može vidjeti nitko osim nepovredivih djevica. Ali drugi misle da je te tobožnje znalce zavelo to što su u vrijeme o kojem govorimo svete djevojke većinu svetih predmeta pobacale u dva ćupa, pa ih onda sakrile u zemlju ispod Kvirinova hrama i što to mjesto još do današnjega dana nosi po njima ime *Ćupići*.“ (Plu. *Cam.* 20. 5- 6)

Na novčiću iz 164. g. po Kr. (Sl. 6) vidimo Vestu pored oltara s kojeg gori plamen. Ona u jednoj ruci drži posudu kojom su svećenici pretakali vino na obredima, a u drugoj ruci joj je drveni kip Atene iz Troje, koji je prema legendi Eneja postavio u hram Veste.

Slika 6. Novčić iz 164. g. po Kr. na kojem je prikazana Vesta
(Preuzeto s <http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/>)

Uz svoje svakodnevne obveze unutar hrama, Vestalke su sudjelovale u još devet godišnjih javnih festivala i svetkovina koji su se protezali kroz cijelu godinu započevši sa novogodišnjom svetkovinom prvog ožujka i završivši s *Bona Dea* ritualima u prosincu. Njihove uloge varirale su od običnog kratkog pojavljivanja uz vrhovnog svećenika na blagdanu *Consualia* (održavane tokom kolovoza i prosinca za žetvu i žito) do važnijih uloga kad bi bile odgovorne za bacanje slamnatih figura u rijeku Tiber na blagdan *Argei* (održane u ožujku i svibnju). Od devet godišnjih obreda, Vestalke su imale tzv. ulogu pročišćavanja u njih šest. One su, ili sudjelovale u ritualima unutra svoga hrama, ili pripremale stvari koje pročišćuju, poput već navedenih *mola salse* i *muries*.³⁷ Tradicionalno, na prvi dan Nove godine svećenice su unutar hrama zamjenjivale prošlogodišnju dekoraciju od lovorovih grančica s novom, i obnavljale vatru na mjestu gdje je gorjela stara. Najviše opisa ovih rituala i svetkovina nalazimo u Ovidijevim *Fastima*. On za ovaj događaj navodi kako bijeli lovor odlazi iz Trojanskog srca, a obnovljena vatra u svetištu dobiva snagu.³⁸

Vestina vatra upotrebljavala se u određenim ritualima pročišćavanja u sklopu *Fordicidia* (slavlje koje se održavalo u travnju). Ondje bi Vestalke u svojoj vatri zapalile fetuse skotnih krava da bi se osigurala plodna ljetina. Ova žrtva se prinosila Teluri, božici zemlje.³⁹

„Kada je treća zora zora osvanula nakon Venerinih Ida

svećenik žrtvuje stelnu kravu

Trudna krava je plodna jer je noseća:

Otuda je preuzeta riječ fetus.

Stado je sada trudno; polja su oplodena sjemenom

Potpuna žrtva je dana Teluri-majci zemlji.

Dio žrtve padne na područje hrama Jupitera kada u svakoj od trideset kurija krava bude žrtvovana, a njena krv poprskana uokolo.

Ali kada svećenici izvuku teliće iz utrobe i bace ih u srce vatre

Najstarija Vestalka po rođenju, spali fetuse u vatri,

Kako bi pepeo mogao pročistiti ljude svjetlom na dan Palesa⁴⁰.” (Ov. Fast. 4. 629– 640)

³⁷ *Isto*, str. 21.

³⁸ *Ov. Fast.* 3. 141– 144

³⁹ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav dj., str. 24.

⁴⁰ Božanstvo pastira, stoke i stada. Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Pales> (pristupila 27. 4. 2016.)

Parilia u čast seoskom bogu Palu bio je obred čišćenja stoke prije no što je napuštala zimske pašnjake. Vestalke su i ovdje imale svoju ulogu. Pepeo zapaljenih fetusa i konjske repove su spajale i pomiješali, te upotrijebile kao pročišćujuću tvar u svetkovinama.⁴¹

Ovidije je pisao o Pariliji koja se odvijala tjedan dana nakon *Fordicidia* gdje, među ostalim, spominje kako ljudi trebaju tražiti pročišćenje od božice Veste.⁴²

Dionizije od Halikarnasa opisao je još jedan od važnijih rituala u kojima su sudjelovale Vestalke s ulogom pročišćavanja. To je *Argei*. Dionizije piše kako u mjesecu svibnju, na ono što Rimljani nazivaju *Idama* (dan koji se nalazi sredinom mjeseca), nakon pružanja žrtve u skladu sa zakonom, vrhovni i glavni svećenici su pozvani da zajedno s djevicama koje čuvaju besmrtnu vatru, pretorima i bilo kojim drugim građanima koji legalno mogu prisustvovati ovome obredu, bacaju sa svetog mosta u rijeku Tiber, trideset čovjekolikih figurica, koje se zovu *Argei*.⁴³

Iako nikad nije sa sigurnošću utvrđeno čemu su služili ovi rituali, sigurno je da su značili pročišćenje i odbacivanje zlih duhova za koje se smatralo da borave u Rimu. Ritual “rješavanja” zlih duhova nazivao se *Lemuria*, a odvijao se u svibnju. *Pater familias* morao bi se ustati u ponoć, prati ruke u izvorskoj vodi te hodati bos prebacujući crni grah preko ramena govoreći: “Ovim zrnjem otkupljujem sebe i svoje“. To bi izgovorio devet puta, a u međuvremenu bi *lemuri* skupljali bačeno zrnje. Zatim bi se *pater* okrenuo i morao uvjeriti da su sjene predaka otišle.⁴⁴ Zbog ovog praznovjerja, cijeli svibanj se smatrao nesretnim mjesecom za sklapanje braka.

Od 7. do 15. lipnja vrata hrama Vestalki bila su otvorena za žene Rima. Tada je bila glavna zadaća očistiti Vestin *penus* (zalihi hrane), kako bi bilo spremno primiti žito nove žetve. U ovom razdoblju, točnije 9. lipnja, Vestalke su imale svoje vlastito slavlje koje se nazivalo *Vestalia*. Ovidije piše kako je tada čisto posuđe ponuđeno Vesti, a kruh se vješao na ovjenčane magarce.⁴⁵ Magarci su bili Vestine svete životinje koje su one ovjenčavale, a voda se uzimala iz posvećenog izvora na dan godišnjeg pranja hrama.⁴⁶

⁴¹ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 25.

⁴² Ov. *Fast.* 4. 721– 734

⁴³ D. H. 1. 38. 3

⁴⁴ Perowne, Stewart: *Rimska mitologija*, nav.dj., str. 84.

⁴⁵ Ov. *Fast.* 6. 309– 318

⁴⁶ Perowne, Stewart: *Rimska mitologija*, nav.dj., str. 30.

Dan 15. lipanj bio je datum na koji se spominje bacanje Vestinih „otpadaka“ u rijeku Tiber. Varon to opisuje kao dan koji se zove *dan kad je dozvoljeno iznijeti smeće*, jer se tada iznosi smeće iz Vestinog hrama i nosi ga se kroz *Capitolium Clivum* na posebno mjesto.⁴⁷

Ovako Ovidije opisuje svetkovinu čišćenja Vestinog hrama:

„Dok mirna žuta voda rijeke Tiber nosi

Vestine pomete u more,

Nije mi dozvoljeno češljati kosu s nazubljenim češljom

ili kratiti nokte s bilo čime željeznim

Ili dodirnuti muža iako je Jupiterov svećenik

I dan mi je po zakonu.

Ni ti ne smiješ žuriti.

Kćer će ti se bolje udati

Kada vatra Vestina zasja na pročišćenu zemlju“ (Ov. Fast. 6. 226–234)

Vatra se upotrebljavala i u slavlju blagdana koji se nazivao *Listopadski konj*, a koji je označavao žrtvovanje životinja. Taj ritual održavao se 15. listopada u čast bogu Marsu, a išao je i zajedno sa završetkom agrikulturne i vojne sezone. Tada bi se, nakon utrka kola, žrtvovao desni konj pobjedničke zaprege. Njegov rep bi se odrezao i objesio, a krv bi kapala po žrtveniku.⁴⁸

Slika 7. Procesija Vestalki, mramor
(Preuzeto s <http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa>.)

⁴⁷ Var. *L.* 6. 32.

⁴⁸ Perowne, Stewart: *Rimska mitologija*, nav.dj., str. 39.

Uz sudjelovanje u godišnjim svetkovinama, Vestalke su se pojavljivale u javnosti u arenama na gladijatorskim igrama sjedeći na mjestima koja su im bila određena.

Dva puta godišnje, uz svećenike, Vestalke su sudjelovale u obredima u čast *Konzusa*⁴⁹, a koje su se održavale unutar cirkusa pije početka igara koje su se održavale njemu u čast.

Osim toga, pojavljivale su se i na mnogim drugim zabavama i druženjima gdje su imale određene obaveze i rituale koje su morale ispunjavati.⁵⁰ Kad su sudjelovale u ritualima, obično bi bile u procesiji, poredane po visini i godinama, i ispred njih bi išao vrhovni svećenik, a u pratnji liktor (**SI. 7**).

Ove svetkovine su završavale u prosincu s ritualima *Bona Dea* o kojima Plutarh piše:

„Ima u Rimljana božica koju nazivaju Bona, a kod Helena, Ginekija. Frigijci je svojataju i tvrde da je bila majka kralja Mide, Rimljani kažu da je šumska nimfa udana za Fauna, a Heleni da je jedna od Dionisovih majki koje se ne smije spomenuti po imenu. Stoga, kad je slave, pokrivaju sjenice granama loze i postavljaju svetu zmiju pokraj božice u skladu s mitom. Nijednomu muškarcu nije dopušteno da pristupi svetim obredima niti da se nađe u kući dok se slave ti sveti misteriji; nego pripovijeda se da žene same za sebe obavljaju bogoslužje koje se u mnogočemu podudara s orfičkim. Kad je, dakle, blizu vrijeme te svetkovine, konzul ili pretor u čijoj će se kući ona održati, sam odlazi i sve muško s njime, dok žena, preuzevši kuću, uređuje ju. I najvažniji dio se obavlja noću kad su noćne svetkovine izmiješane sa šalom i ujedno ima mnogo glazbe.“ (Plu. *Caes.* 9. 4– 8)

⁴⁹ Božanstvo koje je zaštitnik žita i žitarica. Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Consus> (pristupila 27. 4. 2016.)

⁵⁰ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 33.

5 KAZNA I SMRT

Dok je Vestalka bila u službi, morala je ostati djeвица i nije se mogla udavati. To ju je činilo posebnom u odnosu na druge i tako se mogla u potpunosti posvetiti državi u religijskim stvarima bez da je bila uvjetovana nekim drugim obiteljskim kultovima. Gubitak djeвичанства označavao je težak zločin i optužena Vestalka bi najčešće bila optužena na smrt ako bi izgubila djeвичанство, osim ako nekim čudom ne bi dokazala da nije kriva za ono za što ju se tereti. Taj zločin nazivao se *incestum*, a označavao je gubitak fizičkog djeвичанства. Vestalke su morale biti moralno čiste i ugledne, a za njih se često vezala i riječ *castitas* što je upravo to i značilo.

Mjere koje su svećenici poduzimali kako bi smanjili paniku među narodom izazvanu porazima rimske vojske, bolestima, prirodnim nepogodama i sl., bile su ekstremne. Ponekad su i ljudi bili žrtvovani. Najčešće su Vestalke bile te koje su bile žrtve. Zabilježeno je devet slučajeva, od osnutka Republike do završetka drugog punskog rata, gdje su Vestalke navodno počinile zločin (*incestum*), od kojih je sedam sigurno datirano. Pomnim proučavanjem izvora dolazi se do zaključka da Vestalke nisu uvijek bile optužene kad bi se dogodila neka velika kriza u Rimu, nego postojanjem još jednog čimbenika, tj. kada se trebalo upozoriti određenu osobu, političku struju ili određenu populaciju za koju se smatralo da je određena Vestalka predstavlja.⁵¹ Dionizije od Halikarnasa zabilježio je da se prvi „zločin“ Vestalke dogodio za vrijeme petog kralja Rima, Tarkvinija Priska. Vestalka imenom Pintarija, bila je optužena i kažnjena po kraljevoj naredbi. Način na koji je Prisko kaznio ovu svećenicu, koristio se i kasnije tako da se on smatrao izumiteljem kazni u slučaju *incestuma*.⁵²

Kad je Vestalka bila optužena za nedjelo, bilo joj je naređeno od strane svećenika, tj. pontifikalnog vijeća, da se povuče od sudjelovanja u religijskim obredima i prodavanja svojih robova. Sudilo joj se na sudu svećenika, a kasnije je sud bio sačinjen od ispitivača.

„Kazna je djevicama za manje prijestupe šibanje, pri čemu okrivljenu vrhovni svećenik ponekad šiba i голу iza razastrte zavjese na tamnu mjestu; ali ona koja prekrši zavjet djeвичанства pokapa se živa kod vrata koja se zovu kolinska. Ondje je uzvisina od zemlje koja se proteže daleko s unutrašnje strane gradskog zida, a naziva se latinskom riječi za humak. Pod humkom se iskapa nevelika podzemna prostorija u koju se silazi odozgo. U njoj leži počivaljka i goruća luč te mali obroci najnužnijih namirnica, na primjer: kruh, voda u posudi,

⁵¹ *Isto*, str. 80.

⁵² D. H. 3. 67. 2- 3

mlijeko i ulje, kao da time skidaju sa sebe krivnju što glađu uništavaju život posvećen najuzvišenijim vjerskim obredima. Samu kažnjenicu, stavljenu u nosiljku i prekrivenu i svezanu remenjem, tako da se niti glas ne može čuti iznutra, nose preko Foruma. Svi se u tišini sklanjaju s puta i bez glasa ispraćaju nosiljku u strašnoj potištenosti. Nije bilo užasnijeg prizora od toga niti dana kada je grad toliko tugovao. Kad je nosiljka bila donesena na odredište, poslužitelji su odriješili konope, a vrhovni svećenik, izmolivši neke tajne molitve i ispruživši ruke prema bogovima neposredno prije kobnog časa, izvodi osuđenicu potpuno zastrtu i postavlja je na ljestve koje vode dolje u podzemnu prostoriju. Potom svećenik, zajedno s ostalim svećenicima, odvraća lice. Kad bi osuđenica sišla, ljestve su se podizale, a prostorija se zatrpavala velikim količinama zemlje, tako da se to mjesto izravna s ostalim humkom. Tako su bivale kažnjavane one koje su se ogriješile o svoje sveto djevičanstvo.“ (Plu. *Num.* 10. 4– 7)

Vestalke su imale posebnu proceduru suđenja kada bi ih se optužilo za takvo nedjelo, a takvo suđenje nije bilo tipično za rimsku religiju ni zakone.

Vestalku se najčešće optuživalo za zločin kada bi se neke nedaće dogodile u svakodnevnim životima građana Rima. Građani su smatrali da je došlo do prekida *pax deorum* kad bi bio prekinut mir i sklad između ljudi i bogova te da je za to netko kriv. Vestalke je bilo najlakše optužiti kao krivce, jer su one bile poveznica između ljudi i bogova i označavale su određenu harmoniju. Nestanak vatre unutar hrama Rimljanima je bio siguran znak da je jedna od Vestalki počinila nedjelo i da je mir s bogovima narušen, što je značilo i strah od propasti Rima. Svaki događaj koji bi najavio nesklad s bogovima, nazivao se *prodigium* i najavljiavao je Vestalkin zločin.⁵³

Vestalkina kazna bila je teška, a razlog tome je bio smatranje Rimljana kako je ona svojom voljom počinila zločin (gubitak nevinosti), dovodeći u opasnost opstanak cijele rimske države. Ona je svjesno i namjerno odlučila izigrati povjerenje rimskog naroda i odabrala je prekršiti svoju zakletvu riskirajući *pax deorum*.

Vestalku je u komori dočekalo mlijeko, voda (koja asocira na vodu koju su upotrebljavale u svrhu pročišćavanja), upaljena lampa (predstavlja vječnu vatru Veste) i kruh sastavljen od žitarica koje su Vestalke pripremale. Razlog zašto je Vestalka bila živa zakopana zajedno s tim stvarima je taj što Rimljani nisu htjeli na sebe preuzeti direktnu krivnju za smrt svećenice.

⁵³ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 56.

Nisu je htjeli osuditi na smrt i to izvesti svojim rukama, već su na ovaj način umanjili svoju odgovornost. Uostalom, ona je mogla još neko vrijeme živjeti pod zemljom, a njena smrt bi onda značila da je sama božica tako htjela.⁵⁴

„Pa onda, što ima u Rimu tako sveto i časno kao djevice koje održavaju i čuvaju vječnu vatru? Ali ako jedna od njih prekrši svoje zavjete, biva živa zakopana; jer ogrešujući se o bogove, one ne zadržavaju svoju nepovredivost koju njima duguju.“ (Plu. *Tib.* 15. 4)

Godine 216. pr. Kr, sudilo se Vestalkama, Floriniji i Opimiji. Bile su optužene za *incestum*. Jednu od njih su po običaju pokopali živu, a druga si je oduzela život.⁵⁵ To je bilo vrijeme velikog straha i meteža s obzirom da je bio *Hannibal ante portas*. Rimljani nisu imali velikih šansi da ga zaustave te je postojala mogućnost da će Rim pasti Hanibalu u ruke.

„Među zlom velikog opsega, ali i dalje nepoznatog, nije postojao nikakav zadovoljavajući plan. Vika i buka uplakanih žena su još više uznemiravali, jer se činjenice još nisu znale, pa su i živi i mrtvi bili oplakivani u skoro svakom kućanstvu [...] Zbog toga, senatori moraju zabraniti matronama da izlaze na ulice te da ostanu unutar domova i moraju stišati oplakivanja zbog mrtvih te donijeti mir gradu.“ (Liv. 22. 55)

Wildfang smatra da je razlog pogubljenja ovih djeвица bila odluka Senata da spriječi žene da lutaju ulicama i da se javno upliću i iznose svoje stavove o političkim odlukama. Ovako su osuđene predstavnice ženskog društva te je ono služilo kao upozorenje. Javni protesti žena su prestali.⁵⁶

Pax deorum, koje su Vestalke trebale održati sa svojom nevinošću, bez pogovora je bio u opasnosti u glavama Rimljana. Zbog toga su se optuživanja Vestalki počela redati jer su Rimljani vjerovali da će kažnjavajući određenu svećenicu, koja je navodno izgubila djevičanstvo, sačuvati „mir božji“.

Livije opisuje ovo krizno razdoblje u svom djelu *Od osnutka grada (Ab Urbe Condita)*. Naime, počele su se događati čudne stvari, loši predznaci koji su naviještali zlo. Tako su se pojavile dvije zmije u Jupiterovom hramu koje su dogmizale kroz vrata. Na klasju žita se pojavila krv, okotilo se dvospolno janje, prijavljena su dva sunca na nebu te se usred noći pojavilo svjetlo. Oltari u raznim hramovima bili su „okupani znojem“, a hramovi bogova Cerere, Kvirina i Salus bili su pogođeni munjama.

⁵⁴ *Isto*, str. 57-58.

⁵⁵ Liv. 22. 57. 2- 3

⁵⁶ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 82.

Ovo su Rimljanima bili sigurni znaci da je došlo do neprijateljstva između bogova i ljudi te su, naravno, okrivili Vestalke. Konzuli su dobili zapovijedi da žrtvuju odrasle ljude kako bi ublažili nemir bogova. Najveći omen je ipak bio nestanak vatre u Vestalčinom hramu i zbog toga su svi bili sigurni da je upravo jedna od svećenica zgriješila. Zbog toga je Vestalka koja je trebala paziti na vatru bila izbičevana po nalogu vrhovnog svećenika, P. Licinija. Iako je ovo bila čista ljudska pogreška, odnosno nebriga, odlučeno je da se žrtvuje osoba i održi svečana molitva u Vestinom hramu.⁵⁷

Jedan od primjera potječe iz 114.g. pr. Kr kada je munja pogodila kćer jednog viteza dok je jahala na konju i skinula je do gola. Ovo je Rimljanima bio znak božji te su odmah posumnjali da je jedna od Vestalki sagriješila. Uskoro je rob otkrio kako su čak tri Vestalke imale ljubavnika, ali na kraju se samo jednu od njih osudilo. Ova presuda razljutila je građane Rima, jer su smatrali kako je sada njihova država u opasnosti jer pravda i bogovi nisu bili zadovoljeni. Došlo je do ponovnog suđenja te je bio sastavljen poseban sud. Preostale dvije Vestalke i njihovi ljubavnici bili su osuđeni. Izgleda da je već tada započela unutarnja pobuna Vestalki protiv zastarjelih konzervativnih običaja da moraju ostati djevice.⁵⁸

Nisu sve optužene djevice bile osuđene na smrtnu kaznu. Prva poznata optužba koja je završila oslobađanjem datira iz 420. g. pr. Kr. kada je optužena Vestalka Postumija:

„U istoj godini, vestalska djevica Postumija, iako nedužna, biva osumnjičena za bludništvo zato što je imala jako elegantnu haljinu i ponašala se previše otvoreno za djevicu. Nakon što je bila pod ispitivanjem i oslobođena, vrhovni svećenik joj je u ime svih svećenika naredio da se ubuduće suzdrži od pošalica i da radije prakticira svetost nego eleganciju“. (Liv. 4. 44. 2)

Međutim, moguće je da je pravi razlog njenoj optužbi bio taj što je ona bila sestra vojnog tribuna, koji je bio optužen za poraz u jednoj od bitaka 421. g. pr. Kr. Ipak, bila je oslobođena optužbe s obzirom da je patricijka, a u to vrijeme pontifikalno vijeće se još uvijek sastojalo većinom od patricija. No, zbog toga je optužba Vestalke Minucije rezultirala njenom smrću, jer je ona bila plebejka, niži stalež, te je poslužila kao upozorenje plebejcima da ne „pucaju na visoko.“⁵⁹

⁵⁷ Liv. 28. 11

⁵⁸ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 93- 94.

⁵⁹ Isto, str. 83- 84.

„Druga optužba bila je usmjerena protiv Minucije 337. g. pr. Kr. Ona je bila osumnjičena zbog svojeg izgleda više sekularno nego što je prikladno. Optužena je bila i od strane svećenika zbog izvještaja njenog roba, a nakon što joj je bilo zabranjeno da sudjeluje u obredima i da prodaje robove, sud je donio odluku te je bila živa zakopana ispod ulice *via Strata*.“ (Liv. 8. 15. 7– 8)

Plutarh je napisao kako su Kras i Vestalka Licinija bili optuženi za bliskost te im je bilo suđeno. Naposljetku su bili oslobođeni jer se ispostavilo da je Kras samo htio kupiti zemljište od nje: „Ali on Liciniju ne ostavi na miru dok nije postao vlasnikom njezina dobra.“ (Plu. *Crass.* 1. 2)

Uz razne političke krize i skandale, Vestalke se optuživalo i zbog pojave bolesti. Jedna od bolesti bila je i kuga koja je odnosila mnoge ljudske živote, posebno ženske. Smatralo se kako je neka od Vestalki sagriješila te da zato bolest odnosi većinom ženske živote. Zbog pojave ove grozne bolesti, Vestalka Orbinija je 427. g. pr. Kr. bila živa zakopana. Dionizije navodi kako je svećenicima dana informacija da je Orbinija izgubila svoje djevičanstvo, ali i dalje sudjeluje u javnim ritualima i obredima. Zbog toga joj je suđeno i naređeno da ju živu zakopaju, a prije toga je morala biti išibana i nošena u procesiji do kolinskih vrata. Jedan od dvojice muškaraca koji je počinio ovaj bezbožni zločin počinio je samoubojstvo, a drugog su uhvatili svećenici te naredili da ga se izbičuje na *Forumu*, potom ubije. Nakon toga, kuga od koje su umirale žene, brzo je prošla.⁶⁰ Oko 200 godina poslije ponovno dolazi do pojave kuge, te su Vestalke Sekstilija i Kaparonija osuđene na smrt. Međutim, Kaparonija se objesila prije kako bi izbjegla tu jezivu kaznu živog zakapanja.⁶¹

Nadalje, većina razloga za optužbe djevice mogli su biti izmišljeni i dobro isplanirani zbog različitih razloga, osobito političkih.

Gaj Svetonije u svojem djelu *Dvanaest rimskih careva*, govori o Domicijanu, caru koji je kažnjavao Vestalke strogo i na različite načine. Sestrama Okulati i Varonili dopustio je da same izaberu način smrti, a njihove zavodnike je prognao, dok je Korneliju, vrhovnu djevicu koja je bila već jednom oslobođena, zatim ponovno optužena, živu zakopao, a njene zavodnike na smrt izbičevao, osim jednog pretora koji je priznao krivnju.⁶²

⁶⁰ D. H. 9. 40. 3- 4

⁶¹ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav. dj., str. 85.

⁶² Suet. *Dom.* 8. 3- 4

Na optužbe da su počinile nedjelo, Vestine djevice su se mogle braniti čudima koje bi izvele, što je bilo rijetkost. Neke Vestalke su se ipak obranile na sudu djelima koja su se smatrala čudima i božjom pomoći. Moguće je da su i ta čuda izmišljena jer ih antički autori koji su pisali o njima, spominju kao mitove i nisu imali nikakve dokaze s obzirom da su i oni sami pisali mnogo godina nakon tih događaja. Wildfang komentira kako je moguće da su događaji izmišljeni iz razloga da, ako se neku djevicu zakopa i ona se ne uspije spasiti (što nikad ni nije), znači da je kriva i da je božica ne želi osloboditi. Postojanje ovakvih primjera ulijevalo je nadu i vjeru kako se svaka Vestalka može spasiti ako je nevinna, te je i njihova odgovornost, što su je živu pokopali i praktički osudili na smrt, prividno umanjena.⁶³

Dionizije piše kako se vatra jednom ugasila dok je na nju trebala paziti svećenica Emilija. Međutim, ona je tu dužnost predala mlađoj i neiskusnoj svećenici. To je dovelo do velike nervoze u gradu i pontifikalno vijeće provelo je istragu. Na to je Emilija, koja ipak nije napravila nikakav veći zločin, podigla ruke u zrak te uzviknula pred oltarom u prisustvu svećenika i ostalih djevica: „O Vesta, čuvarice Rima, ako sam u ovih skoro trideset godina, bila nevinna i izvršavala svoje svete dužnosti redovito održavajući svoje tijelo i um čistim i moralnim, onda mi pomozite da se obranim i da ne završim kao neke svećenice, groznom smrću. Ali, ako sam kriva, onda neka moja kazna pročisti cijeli grad od grijeha“. Nakon što je izgovorila ove riječi, otrgnula je traku sa svoje lanene odjeće i bacila je na oltar s kojeg se odjednom ponovno uzdigla vatra, a do tada na njemu nije bilo niti jedne iskre. Tako grad više nije morao ispaštati zbog grijeha, a i nije bilo potrebe za paljenje nove vatre.⁶⁴ Uz ovo, Dionizije opisuje i čudo koje je izvela Vestalka Tukija: „Ono na što ću se osvrnuti nalikuju jednom predivnom mitu. Kažu da je netko nepravedno osudio jednu od djevica koja se zvala Tukija iako nije imao pravih dokaza o nestanku vatre na oltaru. Iskoristio je neke lažne navode i argumente i ona je bila optužena. Na to je djevica rekla da će obraniti samu sebe od ovih lažnih optužbi. Nakon što je to izrekla i zazvala božicu da joj bude vodič, krenula je prema rijeci Tiber u suglasnosti sa svećenicima i u pratnji cijelog grada. Kad je stigla do rijeke, odvažila se na zadatak koji je po mnogima bio nemoguć. Uzela je vodu iz rijeke u sito i nosila je kroz Forum te izlila vodu pred noge svećenika. Nakon toga, njenog optužitelja više nisu našli, niti mrtvog niti živog. Nestao je.“ (D. H. 2. 69)

⁶³Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 86.

⁶⁴D. H. 2. 68. 3- 5

Na **slici 8.** iz 1807. g., vidimo idejni prikaz Vestalke Tukije u izvođenju čuda kada je nosila vodu u situ kroz Forum.

Slika 8. Vestalka Tukija u izvođenju čuda, idejni prikaz

(Preuzeto s

http://www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues/catalogue_image.aspx?objectId=3017039&partId=1&orig=/research/online_research_catalogues/russian_icons/catalogue_of_russian_icons/advanced_search.aspx&numPages=10¤tPage=3&output=People/!/OR/!/128572/!/128572-2-60/!Print+made+by+Robert+Cooper/!/!/!/!/!/!&asset_id=481179001)

Djevičanstvo Vestalke bila je moćna sila, drugačija od ugleda matrone ili općenito seksualne apstinencije. To djevičanstvo predstavljalo je život i smrt, stabilnost i kaos za rimsku državu. To je bilo mnogo više od fizičkog djevičanstva. Gubitkom fizičkog djevičanstva one su izdale svoju dužnost i svoj red. Više nisu bile djevice te su tako prestajale biti i Vestalke, svojom odlukom.

Seksualnost Vestalke bila je neodvojiva od dobrobiti države. Ako je država bila u krizi, pokapanje jedne od „bludnih“ Vestalki značilo je nadu u spas države. Ako je u državi bilo mirno i stabilno, to je u glavama Rimljana značilo da su Vestalke čedne i neporočne.

6 RELIGIJA, PRAVO I DRUŠTVO ZA VRIJEME KASNE REPUBLIKE I RANOG CARSTVA

S obzirom da većina, ako ne i cjelokupan opus antičkih izvora kojima raspolažemo, dolaze iz razdoblja kasne republike i ranog Carstva, fokusirat ćemo se upravo na ovaj period u pogledu religije, društva, prava i položaja žena, a posebice Vestalki i njihove uloge. Činjenice koje možemo pronaći u tadašnjim zapisima autora vjerojatno su točniji i sigurniji nego oni stariji događaji o kojima su ti pisci pisali, a čija djela danas koristimo. Oni su tada vjerojatno imali jednaka znanja kao i mi danas, o događajima nekoliko desetljeća ili čak stoljeća prije razdoblja u kojem su oni pisali, tako da postoji mogućnost kako je mnogo podataka izmišljeno ili promijenjeno s ciljem da se uklopi u djelo određenog autora i da nosi onakav ton kakav je autoru tada odgovarao.

6.1 Religija

U Rimu su bogovi bili smatrani „građanima Rima“, a svaki politički akt koji se ticao grada ili građana je bio i religijski akt kao i obrnuto. Religija je značila odnos i izvršavanje obaveza zajednice (institucija) prema bogovima, a nije predstavljala kako bi mnogi pomislili, emotivnu, osobnu, izravnu vezu individualne osobe s božanstvom.⁶⁵ Glavna značajka rimske religije bila je povezanost politike i njezinih institucija. Senat je igrao ključnu ulogu u postavljanju pravila i zakona u važnim područjima vanjskih odnosa, financijskih poslova, ali i religije. On je imenovao vojne zapovjednike i upravitelje provincija te upravljao državnom blagajnom. Postupno je u svoje ruke koncentrirao svu važniju unutarnju i vanjsku politiku. Religijske institucije bile su raspršene i podijeljene na više titula: svećenika, proroka, *decemvira* (desetočlana komisija Rimske Republike), itd. Svi su oni održavali ravnotežu u funkcioniranju Rimske Republike. Rimljani su vjerovali kako im se bogovi obraćaju putem raznih znakova i događaja te su religijske institucije služile za čitanje i odgonetavanje tih znakova. Članovi religijskih institucija bili su vladajuće plemstvo. Otuda su se birali i članovi političkih institucija. Isti ljudi koji su donosili odluke vezane za politiku i funkcioniranje rimske zajednice s drugima, donosili su i odluke povezane s njenim religijskim aspektom.⁶⁶

⁶⁵ Tellegen-Couperus, Olga: *Law and Religion in the Roman Republic*, Leiden • Boston, 2012., str. 57 - 58.

⁶⁶ Cic. *Dom.* 1. 1

Mnogi primjeri nam pokazuju kako je Senat imao glavnu riječ u donošenju odluka vezanih uz religiju. Rimljani su svaku prirodnu nepogodu ili događaj doživljavali kao neki znak od boga: kiša meteora, munje, mutacije, urođene mane, itd. Senat je određivao koji je od ovih događaja uistinu znak od boga i narušava *pax deorum*. Nakon odluke, Senat bi se obratio nekoj od religijskih institucija i tražio rješenje. Kad bi mu ono bilo predloženo, Senat bi donio konačnu odluku o tome hoće li se ta odluka provesti ili neće. Članovi Senata uglavnom su bili i članovi religijskih institucija čime je konflikt smanjen na minimum.

Tako imamo primjer Cicerona kada se vratio iz progonstva i otkrio da je svetište izgrađeno na mjestu gdje mu je bila kuća. Potužio se i izjavio kako to svetište nije bilo propisno posvećeno. Rasprava je održana pred pontifikalnim vijećem koje je presudilo u njegovu korist. Unatoč tome, trebala mu je i potvrda Senata koji je morao donijeti odlučujuću odluku. Senat je skoro uvijek prihvaćao odluku pontifikalnog vijeća, što pokazuje važnost ravnoteže rimskog političkog i religijskog administrativnog sustava. Mjesto gdje se Senat sastajao bilo je svetište (*templum*).⁶⁷

U doba kasne republike, ovaj odnos polako se počeo mijenjati i raspadati. Odnos bogatijih i siromašnijih poprimao je razmjere sukoba te se produbljavao jaz među njima. Narod (*populus*) tražio je veća prava u donošenju odluka. Vojni časnici kao što su Marije, Sula, Pompej Veliki i Julije Cezar, doveli su do građanskih ratova koji su promijenili dotadašnji sustav i uveli autokraciju. To se odrazilo i na religiju kad se zapustilo održavanje mnogih hramova, a i kada su se prestali prakticirati neki tradicionalni običaji. Povećala se moć naroda u donošenju odluka te biranju članova religijskih institucija.

Konstrukcija i rekonstrukcija hramova bila je povezana s vladajućim moćnicima pa je tako, npr. Pompej, izgradio hram čijeg je boga nazvao Herkul Pompejski.⁶⁸

Res publica u doba cara Augusta nije bila niti monarhija niti republika, već oboje. To bi značilo da, iako je August imao potpunu kontrolu nad državom, morao je održati privid republikanskog uređenja tako da je sa Senatom dogovarao podjelu vlasti. Ovo razdoblje karakteriziraju mnoge reforme od kojih je mnoštvo njih vezano uz religiju i vraćanje starim tradicijama. Tzv. *res publica restituta* obilježila je obnova i rekonstrukcija mnogih hramova, navodno njih 82, uz gradnju još ponekih. „Grad Rim, kojega ljepota nije odgovarala veličanstvu carstva i koji je često bio žrtva poplava i požara, uljepšao je August tako da se s

⁶⁷ Rüpke, Jörg: *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing Ltd, 2007., str. 59 - 61.

⁶⁸ Isto, str. 65- 67.

pravom dičio da ostavlja grad od mramora, a našao ga je od opeke. Isto tako je grad osigurao i za daleku budućnost, koliko je to ljudska mudrost mogla predvidjeti.“ (Suet. *Aug.* 28. 3)

Mnogi tradicionalni vjerski običaji počeli su se ponovno prakticirati, a istovremeno se radilo na napretku i razvoju. Promjena za vrijeme cara Augusta bila je više kulturna nego politička. Mnogi članovi vjerskih institucija i dalje su bili aristokrati, a ovo razdoblje se općenito naziva „rimska kulturna revolucija“. Također, August naglašava važnost sebe i svoje obitelji tako da se donekle dovodi u rang božanstva. Mnogi važni datumi, primjerice rekonstrukcija hramova, promijenjeni su, a odabrani su oni datumi koji su važni njemu i njegovoj obitelji (poput njegovog rođendana). Uključeno je puno više ljudi u religijske obrede, koji su inače bili izostavljeni: poput robova, oslobođenih robova i provincijalaca. Kontrola i vlast u religijskoj sferi, kao i u pravu, javnim govorima, vojnim znanostima itd. više nije bila samo privilegija onih najbogatijih („plemenitih“). Religija je nastavila biti važan faktor funkcioniranja države.

Ipak, August je želio da plemstvo i dalje drži neke ključne pozicije u religijskim institucijama te ih je revitalizirao. Tako je mjesto svećenika Jupitera (*flamen Dialis*) bilo prazno oko 76 godina zbog prethodnih kriza i građanskih ratova, a on ga je popunio. August je bio prvi Rimljanin koji je bio član svih većih svećeničkih redova čime je izmijenio stare norme. On je mogao birati i ostale članove redova.⁶⁹ On je preuzeo i titulu vrhovnog svećenika (*Pontifex Maximus*) 12. g. pr. Kr., a taj dan proglasio je blagdanom, odnosno godišnjim festivalom. Suprotno prijašnjim običajima, gdje je vrhovni svećenik morao živjeti u kući blizu obitavališta Vestalki na Forumu, on je Vestalke premjestio na Palatin blizu svoga doma, izgradivši im svetište. Tako ih je doveo u blisku vezu sa sobom.⁷⁰

„Službu vrhovnog pontifeksa nije August nikada htio oduzeti Lepidu za njegova života, a kad ga je poslije njegove smrti preuzeo, dao je odasvud pokupiti i spaliti što god je gdje bilo proročkih knjiga grčkih i latinskih, od nepoznatih ili malo vjerodostojnih pisaca, i to preko dvije tisuće svezaka. Zadržao je samo sibiliske knjige, pa i njih samo u izboru, i pohranio ih u dvije pozlaćene kutije pod podnožjem Palatinskog Apolona. Kalendar što ga je božanski Julije uredio, ali je poslije zbog nemara opet zapao u potpuni nered, dao je August ponovno svesti u nekadašnji red. Prilikom tog preuređivanja nazvao je svojim nadimkom (*August*) ne mjesec rujan, u kojem se rodio, nego mjesec *sestilis*, jer je toga mjeseca postigao i svoj prvi konzulat i izvojevao znamenite pobjede.“ (Suet. *Aug.* 31. 1- 2)

⁶⁹ *Isto*, str. 71- 76.

⁷⁰ *Isto*, str. 217.

Po prvi puta je rimska religija imala na čelu jednu glavnu osobu, jer je August bio vrhovni svećenik (*Pontifex Maximus*) na vrhu svih religijskih institucija, a ne samo jedne, što je dotad bio običaj (Sl. 9). On je povećao broj povlastica nekim svećenstvima te je nagrađivao mnoge osobe iz Senata svećeničkim mjestima. August je 29. g. pr. Kr. mogao odabrati čak i veći broj svećenika od uobičajenog broja.⁷¹ Postojalo je pravilo, posebice u prva dva stoljeća Carstva, da senator ne može biti član u više svećeničkih redova već u samo jednom. Neki su senatori vidjeli ovu poziciju kao moćniju i snažniju te su pretendirali za članstvo i viši položaj u religijskim institucijama.⁷² Na sljedećoj slici se nalazi kip Augusta kao *Pontifex Maximus*.

Slika 9. Car August kao vrhovni svećenik
(Preuzeto s <https://followinghadrian.com/2014/08/18/a-tribute-to-augustus/>)

⁷¹ Dio 51. 20. 3

⁷² Bowman, A. K., Champlin, E., Lintott, A.: *The Place Of Religion: Rome In The Early Empire, The Cambridge Ancient History (The Augustan Empire, 43 B. C-A. D. 69)*, 2. izdanje, svezak 10, Cambridge University Press, 2008., str. 827.- 828.

6.1.1 Uloga Vestalki

Vestanke su u periodu kasne Republike i ranog Carstva imale velike uloge od sudjelovanja u religijskim dužnostima, utjecaja na rimsku politiku pa do propagande cara i njegove obitelji. Postoji nekoliko događaja u antičkim izvorima gdje se spominju postupci Vestalki, bilo s nekim osobnim ciljem, ili da se ponovno povrati važnost ovoga svetoga reda. Tako imamo primjer koji nam donosi Plutarh: „Kako je već bila večer i narod je skupljen čekao pred hramom, Ciceron, izišavši i priopćivši sugrađanima što je bilo učinjeno, pođe ispraćen od njih u kuću prijatelja u susjedstvu jer su njegovu zaposjele žene koje su slavile tajne obrede božice koju Rimljani nazivaju Bona Dea, a Heleni, Ginekija. Njoj svake godine prinosi žrtvu u konzulovoj kući njegova žena ili majka u prisutnosti djevice Vestalki [...] Dok je Ciceron još bio u neodlučnosti, ženama koje su prinosile žrtvu dano bi znamenje. Premda se već, naime, činilo da se vatra na žrtveniku smirila, iz pepela i izgorjele kore drveta plane jak i blistav plamen. Dok je on ostale žene prestrašio i rastjerao, svete djevice naložiše Ciceronovoj ženi Terenciji da najvećom brzinom pođe k svome mužu i rekne mu neka u interesu domovine započne ostvarivati svoje odluke jer božica mu šalje to veliko svjetlo kao predznak slave i spasenja.“ (Plu. *Cic.* 19- 20) Ovdje vidimo kako je Ciceron slušao savjete Vestalki i kako su njihova mišljenja i savjeti bili cijenjeni i važni. Moguće je i kako su djevice zbog osobnih razloga unaprijed isplanirale taj tobožnji znak od božice kako bi poduprle Cicerona. Budući da je jedna od prisutnih djevice bila i Fabija, polusestra Ciceronove žene, ovo ne djeluje nimalo iracionalno. Također, Wildfang nam spominje događaj kad je Vestalka Licinija dodijelila svoje povlašteno mjesto na igrama rođaku Luciniju Mureni koji je pretendirao na mjesto konzula, a bio je i poduprt Ciceronovom svitom. Tako je suptilno „pokazala“ publici kako će njegova pobjeda na izborima umiliti bogove.⁷³

Vestanke su u carskom razdoblju, uz stare tradicionalne funkcije, dobile i neke nove. Nakon bitke kod Akcija 31. g. pr. Kr. predvodile su procesiju koja je slavodobitno dočekala pobjednika Augusta, te su bile prisutne uz druge magistrature na posvećenju oltara *Ara Pacis* koji je napravljen po naredbi senata, kako bi se proslavio Augustov pobjednički povratak iz Galije i Španjolske, te su na njemu vršile godišnje žrtve. Također, stavljene su na čelo kulta

⁷³ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 98.

koji je štovao Liviju, Augustovu suprugu, a preseljenjem na Palatin brinule su se za cara i njegovu obitelj čije je srce sada bilo vezano uz srce svete vatre koju su djevice čuvale.⁷⁴

Vestalke nisu imale obitelj i nisu pripadale nikome. Neke od njih su se udale po isteku službe, ali su mnoge odlučile ostati u hramu jer na slobodi nisu znale gdje bi išle i što bi radile, iako su i dalje bile veoma cijenjene i poštovane. Budući da se u vrijeme kasne Republike počela zapostavljati tradicija i neki njezini običaji, tako su i Vestalke gubile na ugledu. Mnoge institucije su se počele smatrati zastarjelima pa roditelji više nisu htjeli svoje kćerke slati u Vestalke, pogotovo zato jer je to značilo da si nakon službe više nisu mogle naći muža, a time ni osnovati obitelj (dakle, bliže negativnom nego pozitivnom kontekstu u doba kasne Republike i ranog Carstva). Stoga, Svetonije govori kako je August svećenicima dodijelio brojne povlastice, osobito djevicama Vestalkama. Zanimljivo je da je jedanput, kada je jedna Vestalka umrla i kada je trebalo birati drugu, mnogi očevi nastojali su poštedjeti svoje kćeri, August se zavjetovao da bi drage volje žrtvovao svoju unuku samo da ima dovoljno godina.⁷⁵

On je jedino Vestalkama dao posebno mjesto u kazalištu, nasuprot *pretorovoj*.⁷⁶ Slično govori i Tacit: „A kako bi se povećalo dostojanstvo svećenika i kako bi ovi bili što spremniji prihvatiti se svetih obreda, određeno je da se djevici Korneliji, koja je imala biti izabrana umjesto Skancije, dadu dva milijuna sestercija i da Augusta kad god uđe u kazalište, sjedi među Vestalkama.“ (Tac. *Ann.* 4. 16) Tiberije, Kaligula i Klaudije su se isto trudili povezati Vestalke s članicama svoje obitelji. Tako su neki od njih ženama u svojoj obitelji „darovali“ većinu povlastica koje su imale i svećenice. Tiberije je htio povećati ugled svoje majke, Kaligula svoje bake i sestara, a Klaudije je zadužio svećenice da štiju njegovu pokojnu baku koju je proglasio božanstvom. Neron je htio povećati značaj kulta božice Cerere pa je povećao povlastice Vestalkama i dopustio im da prisustvuju atletskim natjecanjima na koja su dolazila i svećenice božice Cerere. Gdje god su Vestalke prisustvovala, taj je događaj dobivao mnogo veći značaj.⁷⁷

⁷⁴ Bowman, A.K., Champlin, E., Lintott, A.: *The Place Of Religion: Rome In The Early Empire, The Cambridge Ancient History (The Augustan Empire, 43 B. C-A. D. 69)*, 2. izdanje, svezak 10, nav.dj., str. 829.

⁷⁵ Suet. *Aug.* 31. 3.

⁷⁶ Suet. *Aug.* 44. 3.

⁷⁷ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 104.

6.2 Društvo i pravo

Za vrijeme kasne Republike više nije postojala stroga podjela na patricije i plebejce. Potomci slavni patricija zatvorili su se u uski krug nazvan *nobilitas*, ali su uspjeli zadržati Senat u svojim rukama, koji je u ovom razdoblju imao najviše vlasti i koji je upravljao državom. Obogaćeni plebejci kao trgovci, bankari, vlasnici latifundija⁷⁸ te kao poslovni ljudi, stvaraju poseban sloj *ordo equester* ("konjanički red") jer su kao najbogatiji, razvrstavani u konjaničke centurije. Njihova uporišta bile su centurijatske skupštine.

Plebejci koji se nisu uspjeli obogatiti, propali patriciji i bivši sitni zemljišni posjednici stvorili su novi sloj – gradski plebs. Poseban položaj imali su Latini, stanovnici Lacija koji su s Rimljanima bili u Latinskom savezu, ali su imali podređenu ulogu u raspodjeli plijena. Oni su bili neravnopravni s njima u političkim pravima. To je rezultiralo tzv. "savezničkim ratom" nakon kojeg im je u I. st. pr. Kr. dodijeljeno rimsko građanstvo.

Nadalje, pojavljuju se i *peregrini*, slobodni stanovnici osvojenih provincija, čiji je položaj najviše ovisio o stupnju otpora koji su pružili prilikom pokoravanja. Najvažnija tijela vlasti u ovom razdoblju bile su skupštine, Senat i magistrati, a formalno najviši bila je centurijatska skupština, koja je donosila zakone i birala najviše činovnike – *magistrate*. Vrhovna vojna, građanska i političko-upravna vlast bila je u rukama dvojice konzula. Pravni akti doneseni za vrijeme njihova mandata imali su snagu zakona. Za razvitak privatnog prava posebno su značajni pretori i kurulski edili. Senat su sačinjavali *nobiles* po nasljedstvu i bivši visoki magistrati.⁷⁹

Za vrijeme ranog Carstva, odnosno dolaskom Augusta na vlast, došlo je do promjena i u društvenoj strukturi. Zbog romanizacije provincija i decentralizacije gospodarskog i političkog života, nestalo je razlike između rimskih građana, latina i peregrina.

Pripadnici viših slojeva (*nobili* i *vitezovi*) formiraju novu klasu, tzv. *honestiores* ili *potentiores*, koji su u odnosu na siromašne niže slojeve pučanstva (*humiliores*) uživali mnogobrojne privilegije. Tada je još uvijek postojao i veliki broj robova, premda je njihovo oslobađanje bila sve češća pojava.

Na početku Augustove vladavine nije bilo velikih promjena u državnoj upravi iako je svojim položajem princepsa, sve više potiskivao vlast Senata, narodnih skupština i magistrata. Postupno je u svoje ruke preuzeo funkcije republikanskih magistrata. Bio je vrhovni

⁷⁸ Zemljišni posjed usmjeren na proizvodnju jedne ili malog broja poljoprivrednih kultura.

Url: <http://proleksis.lzmk.hr/33958/> (pristupila 27. 4. 2016.)

⁷⁹ Šarac, M., Lučić, Z.: *Rimsko privatno pravo*, nav.dj., str. 39- 41.

zapovjednik vojske, vrhovni svećenik, te je odlučivao o ratu i miru. U I. st. pr. Kr. prestaju postojati narodne skupštine, jer su njihove zakonodavne, izborne i sudske funkcije prešle na Senat i princepsa. Unutarnja stabilnost i mir na granicama omogućili su da u ovom “mirnom razdoblju” rimske povijesti (*pax romana*) dođe do procvata svih oblika kulturnog života, posebice prava. Mnogi pravni instituti dobili su svoj završni oblik, a rimsko privatno pravo svoj najviši, klasični stupanj.⁸⁰

6.2.1 Položaj žena i Vestalki u društvu i pravu

Iz antičkih izvora vidimo kako se oni većinom bave višim slojevima društva, tj. onima koji su bili na vrhu društvene ljestvice po pitanju financija, imovine i moći. Osobe koje su bile na visokim pozicijama u državi, su jedine bile važne u to vrijeme. Kao što je već napomenuto u uvodu, o ženama se uvijek govori iz muške perspektive te se žene spominju obično uz neku politički utjecajnu, mušku osobu. Rijetko gdje se mogu pronaći izvori koji spominju žene, pogotovo one iz nižih slojeva.

Glavna uloga žene (bila ona siromašna ili bogata) bila je rađati što više potomaka, po mogućnosti muških. Naravno, tu se izdvajaju žene koje su bile dio posebnog aspekta rimskog društva – religije. U ovom slučaju to su Vestalke. One su smatrane građankama Rima, ali nisu imale politička prava niti pravo glasa. Nisu čak imale niti vlastito ime, već se od imena njihovih očeva radila posvojna zamjenica kako bi se znalo kome pripadaju, tj. čije su „vlasništvo“ i koji je njihov status. Žene su djelovale unutar svojih obitelji i nisu imale vlastiti identitet. Identitet žene bila je njezina obitelj.

Rimsko društvo bilo je patrijarhalno i izgrađeno na zemljoradničkoj kulturi i *mos maiorum* (običajnom pravu). Cijeli Rim bio je institucija za sebe, tako da su i žene bile posebna institucija. Na položaj žena utjecalo je robovlasnički uređeno društvo, slabija fizička moć te neravnopravnost s muškarcima u političkim pravima.⁸¹ Usprkos tome, žene su bile cijenjene i poštovane od strane svojih muževa i drugih članova zajednice. Imale su jasno određen položaj i zaduženja. Neke su žene bile obrazovanije od drugih te su imale i malo osobne slobode. Djevojčice su dobivale osnovnu edukaciju u svojim domovima, a učile su čitati i pisati.

⁸⁰ Isto, str. 46- 47.

⁸¹ Mason, Moya, K. *Ancient Roman Women: A Look at Their Lives*, 2016.

Url: <http://www.moyak.com/papers/roman-women.html> (pristupila 18. 2. 2016.)

Ipak, na obrazovane žene nije se gledalo s oduševljenjem. Tako Juvenal navodi mišljenje, koje je vjerojatno bilo slično mišljenju mnogih muškaraca, da žena mora znati svoje mjesto u društvu i ne izražavati svoja mišljenja o Homeru, Vergiliju, etici, gramatici, itd.⁸²

Djelatna sposobnost bila je ograničena ženama, rasipnicima i osobama s duševnim i tjelesnim nedostacima. Žena starija od 12 godina bila je pod tutorstvom (*tutela mulierum*) koje je ograničavalo njezinu poslovnu sposobnost. Bez tutorova odobrenja, žena nije mogla zaključiti brak s *manusom*⁸³, voditi sporove, primiti nasljedstvo, osloboditi robove, svečano oprostiti dug i dati miraz. Žena nije mogla tražiti naslijeđe muževe imovine, a pri dijeljenju nasljedstva bila je među posljednjima. U periodu klasičnog prava dodjeljivanje tutora ženama postalo je formalno, da bi krajem Principata izašlo iz upotrebe.⁸⁴

U počecima su očevi imali potpunu vlast nad kćerima, te su ih mogli prodati u ropstvo ili ih udati za nekoga bez pristanka. Očevi su ih mogli i razvesti od muža ako su smatrali da su našli nekog boljeg i financijski situiranijeg za svoju kćer. U tom bi slučaju djeca ostala kod oca. Kasnije su se ta pravila ublažila. Već se ranije, u braku s *manusom*, poboljšava položaj žene. U slučaju razvoda braka dobivale su jamstvo da će im mirazi biti vraćeni. U braku bez *manusa* žena je dobivala osobnu i imovinsku nezavisnost koja nije značila jednakost, ali je bila poboljšanje od ranije podređenosti. Očinska vlast bila je doživotna.⁸⁵

Žene su se smatrale nepouzdanima i nisu bile pozivane za svjedoke u bilo kojem području pravne struke. Na njih je gledano kao na drugorazredne (slično kao na robove ili kriminalce) kojima nije dozvoljeno biti svjedocima. Žene nisu mogle raditi niti jedan posao u sudnici, a da nisu bile zastupljene od strane muškarca. One nisu mogle predstavljati sebe u pravnim poslovima zbog slabosti svog spola, kao i zbog neznanja kada su bile u pitanju stvari koje se tiču javnog života.⁸⁶

U starom Rimu postojale su dvije klase žena. To su bile matrone i djevice. Svaka od ovih klasa imala je neke kriterije koje je djevojka morala zadovoljiti kako bi se smatrala njihovom članicom. Da bi bila matrona, žena je morala biti ugledna udovica ili žena rimskog građanina. Djevice su morale biti kćeri uglednih rimskih građana, te moralne i seksualno neaktivne.

⁸² Juv. *Sat.* 6. 434- 444

⁸³ Vlast muža (ili njegovog obiteljskog starješine) nad ženom.

Url: <http://ius-romanorum.blogspot.hr/2007/02/oblici-sklapanja-ucinak-i-prestanak.html> (pristupila 27.4.2016.)

⁸⁴ Šarac, M., Lučić, Z.: *Rimsko privatno pravo*, nav.dj., str. 67 - 69.

⁸⁵ A. H. *Položaj žene u rimskom pravu*, seminarski rad, Pravni fakultet Crne Gore, Univerzitet Crne Gore, Katedra za pravnu istoriju, 2003. Url: <http://documents.tips/documents/polozej-zene-u-rimskom-pravu-55a75077b7ed6.html> (pristupila 15. 2. 2016.)

⁸⁶ *Isto*

One žene koje nisu ispunjavale kriterije, nisu se smatrale građankama Rima niti članicama obiteljskog kulta, te nisu smjele sudjelovati u mnogim religijskim obredima.

Djevičanstvo je Vestalkama pružalo mogućnost da ostanu unutar rimske građanske strukture, a u isto vrijeme i izvan strukture obitelji i obiteljskih kultova, što je spriječilo favoriziranje i dominaciju jedne obitelji nad drugom. Tako su mogle u potpunosti predstavljati Rim, a djevičanstvo im je omogućilo da priđu bogovima u primjerenom stanju.⁸⁷

Svaka Vestalka materijalno je bila jednako zbrinuta kao i Rimljanka više klase. Obredne obveze često su ju tjerale da izbiva izvan svojega hrama gdje je živjela sa svojih pet kolegica, tako da je imala dobar socijalni život. Vestalke su mogle pohađati večernje zabave, gladijatorske igre, trkališta, ići u kazališta kao i većina žena koje su pratile svoje muževe. Često su stupale u dodir i s utjecajnim političkim osobama.

Žene su posjećivale i javna kupališta, omiljeno društveno sastajalište i za bogate Rimljane koji su imali svoje privatne kuponice. Ovaj način razonode služio je za zabavu i druženje ljudi raznih godina, društvenog statusa i suprotnih spolova.⁸⁸

Vestalke su simbolizirale *castitas* - čestitost, a način na koji su se odijevale i nosile frizure, pokazivale su njihov poseban status u rimskom društvu kao građanke Rima koje nisu podređene nikakvom obiteljskom kultu, nego državi. Uz specifične frizure, tzv. *Sex Crines*, Vestalke su nosile *stola* i *vittae*, a za vrijeme prinošenja žrtve *infulu* i *suffibulum* (nešto poput vela i pokrivala, marame za glavu). *Stola* je bila uska, dugačka (često bogato urešena) traka od tkanine koja je bila i vizualni pokazatelj njihove čednosti i služila je kao podsjetnik na čistoću i nevinost. Ako bi jedna od Vestalki zgriješila, *stola* bi joj odmah bila oduzeta.⁸⁹

Vestalke i ostale žene najviše su se razlikovale u pravu i podređenosti drugima. Djevojka koja bi ušla u red Vestalki postala je slobodna i neovisna od muške nadležnosti i autoriteta. Mogla je samostalno upravljati svojim financijama, donositi financijske odluke, kupovati i prodavati zemljište, oslobađati robove i prihvaćati nasljedstvo. Postala je *sui iuris*. Također je stekla pravo pisanja vlastite oporuke i ostavljanja svoga zemljišta kome god želi.

⁸⁷ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 53- 55.

⁸⁸ Mason, Moya, K. *Ancient Roman Women: A Look at Their Lives*, 2016.

Url: <http://www.moyak.com/papers/roman-women.html> (pristupila 18. 2. 2016.)

⁸⁹ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 13.

Postojale su dvije situacije, odnosno dva ograničenja koja su mogla zadesiti Vestalku:

1. ako bi umrla, a ne bi imala napisanu oporuku, njeno zemljište pripalo bi državi
2. nije imala pravo na nasljedstvo od svoje obitelji

Vestanke i njihove obitelji nisu imali pravo na međusobna zemljišta, jer se djevojka više nije smatrala članom obitelji kada bi ušla u red. Štoviše, one su morale navesti imena u oporuci kome su ostavljale svoju imovinu, upravo zato jer tu imovinu njena obitelj nije mogla automatski naslijediti niti obrnuto.⁹⁰

Tako i Ciceron spominje: „Ako bih htio opisati vrste prava, uredaba, običaja i navika, pokazao bih, ne samo da se razlikuju među tolikim narodima, nego i da su tisuću puta promijenjeni unutar jednoga grada, pa i ovoga [...] A taj zakon, donesen na korist muškarcima i uperen protiv žena, pun je nepravde. Zašto žena nema novaca? Zašto netko može biti nasljednik Vestinoj djevici, a ne može svojoj majci?“ (Cic. *Rep.* 3. 10. 17.)

Vestanke su imale posebnu ulogu u pravosuđu i mogle su same birati kome će dodijeliti svoju imovinu. Na sudu su, za razliku od drugih žena, imale neke ovlasti. Plutarh navodi: „Tarkvinija je bila djevojka svećenica Vestalka i dobila je za to velike počasti. Među njima dobila je i pravo da kao jedina od žena može svjedočiti. Ali kad su izglasali da se može udati, ona to nije prihvatila. Pričaju da se to tako dogodilo.“ (Plu. *Publ.* 8. 4)

Aule Gelijske piše kako *Lex horatia* svjedoči tome da je Taracija bila Vestalska djevojka kojoj je ovaj zakon donio mnogo časti, među kojima, i pravo da daje iskaze. Ona je jedina od svih žena dobila ovo pravo.⁹¹

S obzirom na velike povlastice koje su Vestanke imale u odnosu na ostatak stanovništva, ne čudi da su postajale sve samosvjesnije i uvjerenije u svoju moć. O moći jedne svećenice djevice govori i Tacit u svojim *Analima* gdje spominje Urgulaniju, Vestalku čija je moć bila prevelika za državu, pa kad je odbila doći svjedočiti na sud, jedan od sudaca ju je otišao ispitati kući, iako je tradicija bila da se Vestalku čuje na trgu i u sudnici, kada god su bile zatražene da daju iskaz.⁹² To bi značilo da su jedino Vestanke imale pravo govoriti javno u sudnici i davati iskaze, dok su se ostale žene Rima mogle pojaviti na sudu isključivo kao promatrači, a iskaz bi dale unaprijed u privatnosti svojeg doma, koji bi se onda čitao javno na sudu.

⁹⁰ Isto, str. 64 - 67.

⁹¹ Gell. 7. 7. 2

⁹² Tac. *Ann.* 2. 34

Nadalje, Vestalke nisu morale izricati zakletvu pred sudom kao što su to morali skoro svi ostali građani Rima. Uz to, bili su im povjereni veoma važni dokumenti i oporuke velikih moćnika i careva na čuvanje. Svetonije navodi kako je Cezarova oporuka sastavljena 13. rujna prethodne godine (45. g. pr. Kr.) na njegovom dobru kod Lavika, bila povjerena glavnoj Vestalki.⁹³

Svetonije opisuje i slučaj iz 143. g. pr. Kr. kada je vestalka Klaudija iskoristila svoju moć te zaustavila Senat i tribun da se umiješaju u trijumf jednog konzula.

„Jedna Klaudija, koja je bila Vestalka, popela se na kola svome bratu, koji je bez odobrenja naroda slavio trijumf, i pratila ga sve do Kapitola da se nijedan pučki tribun ne bi usudio zapriječiti trijumf ili protiv njega prosvjedovati.“ (Suet. *Tib.* 2. 4)

Ovaj događaj potaknuo je kasnije Vestalke da se počnu mnogo više zalagati u državnim poslovima promičući sebe, svoj red i državu.

Još jedna javna radnja Vestalke Licinije, 123. g. pr. Kr., izazvala je pozornost pa je tako Ciceron opisao kako je spomenuta djevica posvetila oltar, svetište u aventinskom hramu, kultu *Bona Dea* i kako se ono ne smatra posvećenim jer je vrhovni svećenik *P. Scaevola* izjavio kako je ona to napravila bez tuđeg dopuštenja.⁹⁴ Može se zaključiti da se u svećenicama počela javljati želja za promjenom, odnosno ambicija da se pokažu i zauzmu za svoja prava. Počele su koristiti svoj status i postajale su svjesne svoje moći.

Vestalke su bile odvojene od obitelji kao samostalne, neovisne žene, bez ikakvih veza s obitelji te tako više nisu imale prava na njihovu financijsku potporu. Postale su *sui iuris*, dok je država funkcionirala kao *locus familiae*, tj. sama država pružala im je financijsku potporu za odijevanje, hranu, opskrbu drvom za potpaljivanje vatre, održavanje hrama, itd.

Ipak, Vestalke su često primale i bogate nagrade od strane bogatih patrona, te careva i članova carske obitelji za vrijeme Carstva. Tako je *atrium Vestae* bio obnavljan čak pet puta, svaki put sve raskošnije. Mnogi carevi su rado ulagali u hram Vestalki kako bi podigli svoj ugled i bili omiljeniji u narodu, ali i kako se ne bi zamjerali bogovima (**Sl. 10**).⁹⁵

⁹³ Suet. *Iul.* 83

⁹⁴ Cic. *Dom.* 53. 136

⁹⁵ Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, nav.dj., str. 71-72.

Slika 10. Novčić s prikazom hrama Veste iz doba cara Nerona (54.- 68. g. po. Kr.)
(Preuzeto s <http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/>)

Rimsko je pravo malo služilo ženama, ali je ipak *mater familia* bila voljena i poštovana od strane svoga muža i potomaka. Obitelj je bila snažna zajednica i trajna snaga Rima, a žena je bila njen stup. Pravno gledano, njihova prava bila su svedena na samo određena prava, a djevojke i žene su uvijek bile pod utjecajem oca ili muža. Ipak, njihov život bio je liberalniji, tolerantniji i slobodniji do prodora kršćanstva.⁹⁶

⁹⁶ A. H. *Položaj žene u rimskom pravu*, seminarski rad, Pravni fakultet Crne Gore, Univerzitet Crne Gore, Katedra za pravnu istoriju, 2003. Url: <http://documents.tips/documents/polozaj-zene-u-rimskom-pravu-55a75077b7ed6.html> (pristupila 15. 2. 2016.)

7 ZAKLJUČAK

U ovom radu, cilj je bio dati uvid u važnost i simboliku Vestalki za rimsku civilizaciju te pojasniti njihovu poziciju u politici i društvu u starom Rimu.

Religija u Rimu bila je nerazdvojiva od politike. Bilo je važno da svaka institucija redovito i pravilno obavlja svoje poslove. Vestalke su, kao jedna od institucija, imale četiri važne uloge. Čuvale su svetu vatru božice Veste koja se ni u jednom trenutku nije smjela ugaziti. Vatra je označavala mir između bogova i sklada u državi.

Vestalke su pripremale posebne namirnice koje su imale ulogu pročišćavanja u ritualima i obredima koji su se održavali kroz cijelu godinu. Pravilno izvršavanje ovih rituala Rimljanima je značilo pozitivnu nadolazeću poljoprivrednu sezonu, ali i najvažnije, *pax deorum*. Skladištile su hranu i žitarice i čuvale su svete predmete za koje nitko nije sa sigurnošću znao što su, ali su znali da je Rim na sigurnom dok ih Vestalke čuvaju.

Zbog ovih dužnosti, bile su izuzetno cijenjene u izrazito patrijarhalnom rimskom društvu, iako nisu imale politička prava. Imale su mnogo privilegija i počasti koje druge žene, a ni mnogi muškarci, nisu imali. Privilegije su bile: mogućnost pomilovanja optuženika, prisustvovanje važnim ceremonijama i događajima u Rimu, svjedočenje na sudu bez prethodnog davanja zakletve, mogućnost pisanja oporuke i donošenja vlastitih financijskih odluka. Čuvale su oporuke i važne dokumente. Uzdržavala ih je država kojoj su jedino bile podređene. Nije im se smjelo nanijeti nikakvo zlo, slučajno ili namjerno, jer bi to značilo smrt za onoga tko ih je povrijedio.

Koliko su Vestalke bila važna institucija, pokazuju i strogi kriteriji po kojima su se birale u red. Svaka od njih je morala biti savršena, bez ikakvih mentalnih i fizičkih poteškoća, a morala je ispuniti i mnoštvo drugih uvjeta.

Rimljani Vestalke nisu doživljavali samo kao religijsku instituciju koja mora funkcionirati kako bi i država pravilno djelovala, nego kao srž, srce i dušu staroga Rima. Vestalka je simbolizirala majku Rimljanima budući da je njezin potomak osnovao Rim. Njihov hram je također simbolizirao spremište žita i hrane za Rim. Zbog toga se na Vestalke gledalo i kao na skrbnice odnosno hraniteljice Rima.

Rimljani se smatraju potomcima raznih naroda, a rimska se kultura smatra kao skup raznih kultura. Tako ni Vestalke nisu iz Rima, već su došle iz drugog područja, iz *Alba Longe*.

Vestalke su bile djevice i to je bila njihova moć. Zato su baš one odabrane da čuvaju vatru koja je nepokvarena i neokaljana, baš poput njih. One su bile primjer čiste i moralne osobe. Smatralo ih se svetima i svaka pojava i susret s Vestalkom smatralo se posebnim iskustvom. Ono što Kršćanima danas predstavlja Blažena Djevica Marija, Vestalka je predstavljala tadašnjem stanovništvu. Jedina razlika je održavanje Vestine vatre, koja je donosila spasenje.

Kako se Rimsko Carstvo širilo i stapalo s drugim kulturama i običajima, normalno je da su se događale i duhovne promjene, stoga ne čudi da su se unutar tih tisuću godina, pojavili i slučajevi kršenja zakletvi o čistoći i nevinosti, ili su barem Vestalke bile optužene iz tih razloga. Žrtvovanje Vestalki najviše vidimo u razdoblju oko Punskih ratova.

U slučaju kršenja zakletve, kazna je bila teška, ali s obzirom na važnost njihove institucije, ipak razumljiva. Uostalom, u cijelom jednom tisućljeću zabilježeno je tek nekoliko slučajeva gdje su Vestalke bile žrtvovane zbog kršenja zakletve. To nam pokazuje da Rimljani nisu lako optuživali Vestalke i donosili smrtne kazne.

Ove svećenice živjele su lagodno i luksuzno, što nam dokazuju i arheološki ostaci njihovog obitavališta i hrama. Postoje zapisi da su često bile darivane, imale su više slobode nego što bi se moglo pretpostaviti, unatoč tome što su bile pod budnim okom vrhovnog svećenika i države.

Njihov red postojao je tisuću godina. Kroz primarne izvore vidimo da su u tom dugom razdoblju bile faze zatajenosti, kada su skromno obavljale svoje dužnosti, ali i periodi gdje su pokušale iskoristiti svoj status kako bi utjecale na određene političke događaje, što je bio slučaj pri kraju Republike. U razdoblju Carstva, dobile su i neke nove povlastice te su se počele brinuti i o caru i njegovoj obitelji, te su postale njegove zaštitnice.

Dolaskom kršćanstva red je bio ukinut, hram je bio zatvoren i služba je prestala postojati. Mnogi građani sa žaljenjem su gledali ovaj gubitak. Vestalke su značile samu bit, esenciju Rima i rimskog naroda. Stotinjak godina nakon ukinuća reda Vestalki, propalo je Zapadno Rimsko Carstvo koje je postalo legendarno, a i danas se na njega gleda s poštovanjem.

8 LITERATURA

8.1 Primarni izvori

1. Cicero, M. Tullius. *Libri Politici: Zakoni (De Legibus) i Država (De Re Publica)*, priredio i preveo Daniel Nečas Hraste, Demetra, filozofska biblioteka Dimitrija Savića, Zagreb, 2001.
2. Cicero, M. Tullius: *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, literally translated by C. D. Yonge, B. A. London. George Bell & Sons, York Street, Covent Garden. 1891. Url: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection?collection=Perseus:collection:Greco-Roman> (pristupila 10. 10. 2015.)
3. Cassius, Dio: *Roman History*, translation by Earnest Cary, published in Vol. V of the Loeb Classical Library edition, 1917. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html (pristupila 14. 12. 2015.)
4. Halicarnassus, Dionysius: *Roman Antiquities*, English translation by Earnest Cary, Loeb Classical Library, 7 volumes, Greek texts and facing English translation: Harvard University Press, 1937 thru 1950. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Dionysius_of_Halicarnassus/home.html (pristupila 15. 10. 2015.)
5. Gellius, Cornelius: *Noctes Atticae (Attic Nights)*, translated by J. C. Rolfe, Loeb Classical Library edition, 1927. Url: <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Gellius/home.html> (pristupila 5. 10. 2015)
6. *Rimski satiričari, Horacije, Perzije, Juvenal*, preveo s latinskoga, uvod napisao i sastavio bilješke Šimun Šonje, Edicije Božičević, Zagreb, 2014.
7. Livius, Titus: *The History of Rome*, Translator: Rev. Canon Roberts, Editor: Ernest Rhys, J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905. Url: <http://www.swarzentrover.com/cotor/e-books/misc/Livy/Livy's%20History%20of%20Rome.pdf> (pristupila 15. 10. 2015.)
8. Ovid: *Fasti*; with an English translation by Sir George James Frazer, London : W. Heinemann ; New York : G.P. Putnam, 1931. Url: <https://archive.org/details/ovidfasti00oviduoft> (pristupila 21. 9. 2015.)
9. Plutarh: *Usporedni životopisi, Svezak 1 i 2*, preveo Zdeslav Dukat, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2009.
10. Trankvil, Gaj Svetonije: *Dvanaest rimskih careva*, preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Hosu, Naprijed, Zagreb, 1978.
11. Tacit, Kornelije: *Anali*, preveo i priredio Josip Miklić, Matica Hrvatska, Zagreb, 2006.
12. Varro: *On the Latin language*, books V.-VII., with an English translation by Roland G. Kent, Loeb Classical Library London : W. Heinemann, 1938. Url: <https://archive.org/details/L333VarroOnTheLatinLanguageI57> (pristupila 17. 10. 2015.)

Tekstovi na originalnom latinskom i grčkom jeziku su preuzeti preko:

Marko Tulije Ciceron

De Legibus: <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/leg2.shtml#20> (pristupila 20.9.2015.)

De Re Publica: http://www.loebclassics.com/view/marcus_tullius_cicero-de_re_publica/1928/pb_LCL213.199.xml?result=8&rskey=C4jDMJ&readMode=reader (pristupila 21. 9. 2015.)

De domo sua:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0014%3Atext%3DDom.%3Achapter%3D1> (pristupila 21. 9. 2015.)

Dion Kasije Kokejan

Historiae Romanae:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0593> (pristupila 22. 4. 2016.)

Dionizije iz Halikarnasa

Antiquitates Romanae:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0572> (pristupila 22. 4. 2016.)

Aulo Gelije

Noctes Atticae: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/2*.html (pristupila 5. 10. 2015.)

Juvenal

Saturae: <http://www.thelatinlibrary.com/juvenal.html> (pristupila 1. 2. 2016.)

Tit Livije

Ab Urbe Condita: <http://www.thelatinlibrary.com/liv.html> (pristupila 15. 10. 2015.)

Publije Ovidije Nazon

Fasti: <https://archive.org/details/ovidsfasti00oviduoft> (pristupila 1. 10. 2015.)

Plutarh

Vitae Parallelae: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresults?q=plutarch> (pristupila 22.4.2016.)

Gaj Svetonije Trankvil

De Vita XII Caesarum:

<http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Suetonius/12Caesars/home.html> (pristupila 12.10.2015.)

Publije (Gaj) Kornelije Tacit

Annales: <http://www.thelatinlibrary.com/tac.html> (pristupila 11. 10. 2015.)

Marko Terencije Varon

Linguae Latinae: <https://archive.org/details/L333VarroOnTheLatinLanguageI57> (pristupila 17. 10. 2015.)

8.2 Sekundarna literatura

1. Bowman, A.K., Champlin, E., Lintott, A.: *The Place Of Religion: Rome In The Early Empire, The Cambridge Ancient History (The Augustan Empire, 43 B. C-A. D. 69)*, . 2. izdanje, svezak 10, Cambridge University Press, 2008., str. 827- 829.
2. Gross, Mirjana, *Suvremena Historiografija; korijeni, postignuća, traganja*, Zagreb, 1996.
3. Novak, Iva: *Bogovi i junaci u grčkoj i rimskoj mitologiji*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2008
4. Perowne, Stewart: *Rimska mitologija*, Otokar Keršovani, Ljubljana, 1986.
5. Rüpke, Jörg: *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing Ltd, 2007.
6. Šarac, M., Lučić, Z.: *Rimsko privatno pravo*, Naklada Bošković, Split, 2011.
7. Tellegen-Couperus, Olga: *Law and Religion in the Roman Republic*, Leiden • Boston, 2012.
8. Wildfang, Robin Lorsch: *Rome's Vestal Virgins; a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*, Taylor & Francis e-Library, 2006.

8.3 Internet izvori

1. A.H. *Položaj žene u rimskom pravu*, seminarski rad, Pravni fakultet Crne Gore, Univerzitet Crne Gore, Katedra za pravnu istoriju, 2003. Url: <http://documents.tips/documents/polozaj-zene-u-rimskom-pravu-55a75077b7ed6.html> (pristupila 15. 2. 2016.)
2. Hülsen, Christian: *The Roman Forum — Its History and Its Monuments* , Ermanno Loescher & Co Publishers to H. M. the Queen of Italy, 1906. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Gazetteer/Places/Europe/Italy/Lazio/Roma/Rome/Forum_Romanum/_Texts/Huelsen*/2/33.html#h (pristupila 28. 1. 2016.)
3. Mason, Moya, K. *Ancient Roman Women: A Look at Their Lives*, 2016. Url: <http://www.moyak.com/papers/roman-women.html> (pristupila 18. 2. 2016.)
4. **Tit Livije**. Url: https://sh.wikipedia.org/wiki/Tit_Livije (pristupila 15. 1. 2016.)
5. **Ovidije**. Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ovid> (pristupila 27. 4. 2016.)
6. **Plutarh**. Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Plutarh> (pristupila 20. 1. 2016.)
7. **Tacit**. Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Tacit> (pristupila 20. 1. 2016.)
8. **Svetonije**. Url: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Svetonije> (pristupila 21. 1. 2016.)
9. Pales. Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Pales> (pristupila 27. 4. 2016.)
10. Konzus. Url: <https://en.wikipedia.org/wiki/Consus> (pristupila 27. 4. 2016.)
11. Latifundija. Url: <http://proleksis.lzmk.hr/33958/> (pristupila 27. 4. 2016.)
12. Brak s *manusom*. Url: <http://ius-romanorum.blogspot.hr/2007/02/oblici-sklapanja-ucinak-i-prestanak.html> (pristupila 27. 4. 2016.)

8.4 Popis slika

- Karta 1. Forum Romanum**..... 14
http://www.tigtail.org/TIG/M_View/TVM/E/Ancient/Roman/architecture/roman_forum_map-1k.PNG
(pristupila 8. 6. 2016.)
- Slika 1. Ostaci hrama Vesta na Forumu Romanu**..... 15
https://en.wikipedia.org/wiki/Vestal_Virgin (pristupila 26. 4. 2016.)
- Slika 2. Arheološki ostaci Vestinog hrama i obitavališta**..... 16
<http://utazas365.com/olaszorszag/roma/vesta-temploma/> (pristupila 26. 4. 2016.)
- Slika 3. Kipovi Vestalki**..... 16
<http://www.ancient-origins.net/history/vestal-virgins-pious-maidens-ancient-rome-002867> (pristupila 26. 4. 2016.)
- Slika 4. Idejna rekonstrukcija Vestinog hrama prema arheološkim ostacima** 17
<http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/> (pristupila 30. 9. 2015.)
- Slika 5. Idejna rekonstrukcija Vestalki u ritualu s vatrom**..... 21
<http://www.romeacrosseurope.com/?m=201508#sthash.hOpfwU16.dpbs> (pristupila 4. 10. 2015.)
- Slika 6. Novčić iz 164. g. po Kr. na kojem je prikazana Vesta**..... 23
<http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/> (pristupila 30. 9. 2015.)
- Slika 7. Procesija Vestalki, mramor** 26
<http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/> (pristupila 30. 9. 2015.)
- Slika 8. Vestalka Tukija u izvodenju čuda, idejni prikaz**..... 34
http://www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues/search_object_detail_s.aspx?objectid=3017039&partid=1&numpages=10&output=People/!/OR/!/128572/!/128572-2-60/!/Print+made+by+Robert+Cooper/!/!/!/!/!/!/!/!/orig=/research/online_research_catalogues/russian_icons/catalogue_of_russian_icons/advanced_search.aspx¤tPage=3 (pristupila 8. 6. 2016.)
- Slika 9. Car August kao vrhovni svećenik** 38
<https://followinghadrian.com/2014/08/18/a-tribute-to-augustus/> (pristupila 27. 4. 2016.)
- Slika 10. Novčić s prikazom hrama Veste iz doba cara Nerona (54.- 68. g. po. Kr.)** 47
<http://www.romanreligion.org/content/tag/mola-salsa/> (pristupila 30. 9. 2015.)

9 Dodatak

Originalni tekstovi prevedenih primarnih izvora

(Napomena: prijevodi su rađeni na hrvatski jezik prema navedenim djelima s engleskim prijevodima latinskog i grčkog jezika kako je navedeno u pojedinim bilješkama. Prijevode s engleskog na hrvatski jezik je napravila Petra Škevin izuzev već prevedenih djela.)

Marko Tulije Ciceron

De Legibus i De Re Publica⁹⁷

Cicero De Legibus 2. 29

Quomque Vesta quasi focum urbis, ut Graeco nomine est appellata – quod nos prope idem <ac> Graecum, <non> interpretatum nomen tenemus –, complexa sit, ei colendae <VI> virgines praesint, ut advigiletur facilius ad custodiam ignis, et sentiant mulieres <in> naturam feminarum omnem castitatem pati.

A budući da Vesta, prema onome kako je se naziva grčkim imenom (koje smo preuzeli neprevedeno i ono kod nas glasi gotovo jednako kao grčko), drži ognjište grada, za njeno štovanje neka budu zadužene djevice, da se vatra budnije čuva i da žene osjete da se od ženske naravi očekuje potpuna čednost.

Cicero De Re Publica 3. 10. 17

Genera vero si velim iuris, institutorum, morum consuetudinumque describere, non modo in tot gentibus varia, sed in una urbe, vel in hac ipsa, milliens mutata demonstrarem [...] quae quidem ipsa lex utilitatis virorum gratia rogata in mulieres plena est iniuriae. cur enim pecuniam non habeat mulier? cur virgini Vestali sit heres, non sit matri suae?

Ako bih htio opisati vrste prava, uredaba, običaja i navika, pokazao bih ne samo da se razlikuju među tolikim narodima, nego i da su tisuću puta promijenjeni unutar jednoga grada, pa i ovoga [...] A taj zakon, donesen na korist muškarcima i uperen protiv žena, pun je nepravde. Zašto žena nema novaca? Zašto netko može biti nasljednik Vestinoj djevici, a ne može svojoj majci?

⁹⁷ Cicero, M. Tullius: *Libri Politici: Zakoni (De Legibus) i Država (De Re Publica)*, priredio i preveo Daniel Nečas Hraste, Demetra, filozofska biblioteka Dimitrija Savića, Zagreb, 2001.

De Domo Sua ⁹⁸

Cicero *De Domo* 1. 1

Cum multa divinitus, pontifices, a maioribus nostris inventa atque instituta sunt, tum nihil praeclarius quam quod eosdem et religionibus deorum immortalium et summae rei publicae praeesse voluerunt, ut amplissimi et clarissimi cives rem publicam bene gerendo religiones, religiones sapienter interpretando rem publicam conservarent. Quod si ullo tempore magna causa in sacerdotum populi Romani iudicio ac potestate versata est, haec profecto tanta est ut omnis rei publicae dignitas, omnium civium salus, vita, libertas, arae, foci, di penates, bona, fortunae, domicilia vestrae sapientiae, fidei, potestati commissa creditaque esse videantur.

Mnoge stvari kao i svećenici su bili uspostavljeni i osnovani s božanskom mudrošću naših predaka; ali nijedan njihov pothvat nije bio mudriji od njihove odlučnosti da isti ljudi trebaju nadzirati i ono što je vezano uz štovanje besmrtnih bogova i ono što je u najboljem interesu za državu tako da mogu očuvati republiku časnu i prosvjetljenu za građane vladajući dobro i interpretirajući božje zahtjeve pravilno. Ali ako je ikad postojao važan slučaj koji je ovisio o moći rimskih svećenika, ovo uistinu je taj slučaj; zato što dostojanstvo cijele republike, sigurnost svih građana, njihovi životi, slobode, svetišta, kućni bogovi, vlasništva i njihov status građana, ovisi i predan je u tvoju mudrost i moć.

Cicero *De Domo* 53. 136

Cum Licinia, virgo Vestalis summo loco nata, sanctissimo sacerdotio praedita, T. Flaminio Q. Metello consulibus aram et aediculam et pulvinar sub Saxo dedicasset, nonne eam rem ex auctoritate senatus ad hoc conlegium Sex. Iulius praetor rettulit? cum P. Scaevola pontifex maximus pro conlegio respondit, QUOD IN LOCO PUBLICO LICINIA, GAI FILIA, INIUSSU POPULI DEDICASSET SACRUM NON VIDERIER.

Kad je Licinija, vestalska djeвица, žena najvišeg statusa i članica najsvetijeg reda, za vrijeme vladavine konzula Tita Flaminija i Kvinta Metela, posvetila oltar, malo svetište na svetom tlu, zar nije pretor, Sekst Julije, prijavio ovaj slučaj vijeću? Na to je Publije Scevola, vrhovni svećenik, odgovorio da je Licinija, kćer Gaja, to napravila bez dopuštenja vlasti te se to mjesto zato ne smatra posvećenim.

⁹⁸Cicero, M. Tullius: *The Orations of Marcus Tullius Cicero*, literally translated by C. D. Yonge, B. A. London. George Bell & Sons, York Street, Covent Garden. 1891.

Url: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection?collection=Perseus:collection:Greco-Roman> (pristupila 10. 10. 2015.)

Dion Kasije Kokejan⁹⁹

Dio Cassius 47. 19. 4

τώ μὲν δὴ καίσαρι ταύτ' ἔδωκαν, ταῖς δὲ ἀειπαρθένους ραβδούχῳ ἐνὶ ἐκάοτῃ χρήσαι, ὅτι τις αὐτῶν ὑπὸ δειπνοῦ πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε ἐπανιούσα ἠγνοήθη τε καὶ ἰβρίσθη.

Liktori su Vestalkama dodijeljeni nakon smrti Cezara i to kad je jedna djevica bila neugodno napadnuta na putu doma s večere nakon što nije bila prepoznata.

Dio Cassius 51. 20. 3

ἀγαλθῆναι καὶ ἱερὰν ἀεὶ ἄγεσθαι, ἱερέας τε αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν

Dozvoljeno mu je birati čak i veći broj svećenika od uobičajenog broja.

Dionizije iz Halikarnasa¹⁰⁰

Dionysius Halicarnassus 1. 38. 3

τοῦτο δὲ καὶ μέχρις ἐμοῦ ἔτι διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες μικρὸν ὕστερον ἑαρινῆς ἰσημερίας ἐν μηνὶ Μαΐῳ ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, διχομηνίδα βουλόμενοι ταύτην εἶναι τὴν ἡμέραν, ἐν ἧ προθύσαντες ἱερὰ τὰ κατὰ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι Ποντίφικες, ἱερέων οἱ διαφανέστατοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ τὸ ἀθάνατον πῦρ διαφυλάττουσαι παρθένοι στρατηγοὶ τε καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν οὓς παρεῖναι ταῖς ἱερουργίαις θέμις εἶδωλα μορφαῖς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥέυμα τοῦ Τεβέριος, Ἀργεῖους αὐτὰ καλοῦντες.

...malo proljeća nakon ravnodavnice, u mjesecu Svibnju, na ono što oni nazivaju Idama (dan koji se nalazi sredinom mjeseca); na ovaj dan, nakon pružanja žrtve u skladu sa zakonom, Ponifixi kao vrhovni i glavni svećenici su pozvani, i zajedno s njima djevice koje čuvaju besmrtnu vatru, pretori i bilo koji drugi građanin koji legalno može prisustvovati ovome obredu; zatim bacaju sa svetog mosta u rijeku Tiber, trideset čovjekolikih figurica koje se zovu Argei.

⁹⁹ Cassius, Dio: *Roman History*, translation by Earnest Cary, published in Vol. V of the Loeb Classical Library edition, 1917. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html (pristupila 14. 12. 2015.)

¹⁰⁰ Halicarnassus, Dionysius: *Roman Antiquities*, English translation by Earnest Cary, Loeb Classical Library, 7 volumes, Greek texts and facing English translation: Harvard University Press, 1937 thru 1950. Url: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Dionysius_of_Halicarnassus/home.html (pristupila 15. 10. 2015.)

Dionysius Halicarnassus 2. 66

νόμας δὲ τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν τὰς μὲν ἰδίας οὐκ ἐκίνησε τῶν φρατριῶν ἐστίας, κοινὴν δὲ κατεστήσατο πάντων μίαν ἐν τῷ μεταξύ τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τοῦ Παλατίου χωρίῳ, συμπεπολισμένων ἤδη τῶν λόφων ἐνὶ περιβόλῳ καὶ μέσης ἀμφοῖν οὔσης τῆς ἀγορᾶς, ἐν ἧ κατεσκευάσται τὸ ἱερόν, τὴν τε φυλακὴν τῶν ἱερῶν κατὰ τὸν πάτριον τῶν Λατίνων νόμον διὰ παρθένων ἐνομοθέτησε γίνεσθαι: ἔχει δὲ τινὰς ἀπορίας καὶ τὸ φυλαττόμενον ἐν τῷ ἱερῷ τί δήποτε ἐστὶ καὶ διὰ τί πρόσκειται παρθένοις. τινὲς μὲν οὖν οὐδὲν ἔξω τοῦ φανεροῦ πυρὸς εἶναι φασὶ τὸ τηρούμενον, τὴν δὲ φυλακὴν αὐτοῦ παρθένοις ἀνακεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀνδράσι ποιοῦνται κατὰ τὸ εἶκος, ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον, παρθένος δ' ἄφθαρτον, τῷ δ' ἀγνωτάτῳ τῶν θεῶν τὸν καθαρῶτατον τῶν θνητῶν φίλον. Ἔστι δ' ἀνακεῖσθαι τὸ πῦρ νομίζουσιν, ὅτι γῆ τε οὔσα ἢ θεὸς καὶ τὸν μέσον κατέχουσα τοῦ κόσμου τόπον τὰς ἀνάψεις τοῦ μεταρσίου ποιεῖται πυρὸς ἀφ' ἑαυτῆς. εἰσὶ δὲ τινες οἱ φασὶν ἔξω τοῦ πυρὸς ἀπόρρητα τοῖς πολλοῖς ἱερὰ κεῖσθαι τινὰ ἐν τῷ τεμένει τῆς θεᾶς, ὧν οἱ τε ἱεροφάνται τὴν γνῶσιν ἔχουσι καὶ αἱ παρθένοι, τεκμήριον οὐ μικρὸν παρεχόμενοι τοῦ λόγου τὸ συμβῆναι περὶ τὴν ἔμπρησιν τοῦ ἱεροῦ κατὰ τὸν Φοινικικὸν πόλεμον τὸν πρῶτον συστάντα Ῥωμαῖοις πρὸς Καρχηδονίους περὶ Σικελίας ἐμπρησθέντος γὰρ τοῦ τεμένου καὶ τῶν παρθένων φευγουσῶν ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν ἱεροφαντῶν τις Λεύκιος Καϊκίλιος ὁ καλούμενος Μέτελλος ἀνὴρ ὑπατικός, ὁ τὸν ἀοίδιμον ἐκ Σικελίας ἀπὸ Καρχηδονίων καταγαγὼν ὀκτὼ καὶ τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ἐλεφάντων θρίαμβον, ὑπεριδὼν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας τοῦ κοινῆ συμφέροντος ἕνεκα παρεκινδύνευσεν εἰς τὰ καιόμενα βιάσασθαι καὶ τὰ καταλειφθέντα ὑπὸ τῶν παρθένων ἀρπάσας ἱερὰ διέσωσεν ἐκ τοῦ πυρὸς: ἐφ' ᾧ τιμὰς παρὰ τῆς πόλεως ἐξήνεγκατο μεγάλας, ὡς ἢ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ τῆς ἐν Καπιτωλίῳ κειμένης ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ. Τοῦτο δὲ λαβόντες ὁμολογούμενον ἐπισυνάπτουσιν αὐτοὶ στοχασμούς τινὰς ἰδίους, οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐν Σαμοθράκῃ λέγοντες ἱερῶν μοῖραν εἶναι τινὰ φυλαττομένην τὴν ἐνθάδε, Δαρδάνου μὲν εἰς τὴν ὑφ' ἑαυτοῦ κτισθεῖσαν πόλιν ἐκ τῆς νήσου τὰ ἱερὰ μετενεγκαμένου, Αἰνείου δὲ, ὅτ' ἔφυγεν ἐκ τῆς Τρωάδος ἅμα τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα κομίσαντος εἰς Ἰταλίαν, οἱ δὲ τὸ διοπετὲς Παλλάδιον ἀποφαίνοντες εἶναι τὸ παρ' Ἰλιεῦσι γενόμενον, ὡς Αἰνείου κομίσαντος αὐτὸ δι' ἐμπειρίαν, Ἀχαιῶν δὲ τὸ μίμημα αὐτοῦ λαβόντων κλοπῆ· περὶ οὗ πολλοὶ σφόδρα εἴρηται ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λόγοι. Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν εἶναι τινὰ τοῖς πολλοῖς ἄδηλα ἱερὰ φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν παρθένων καὶ οὐ τὸ πῦρ μόνον ἐκ πολλῶν πάνυ καταλαμβάνομαι, τίνα δὲ ταῦτ' ἔστιν οὐκ ἀξιώω πολυπραγματεῖν οὔτ' ἑμαυτὸν οὔτε ἄλλον οὐδένα τῶν βουλομένων τὰ πρὸς θεοῦ ὅσια τηρεῖν.

Numa, nakon preuzimanja vlasti nije uznemirivao individualna srca kurija, već je napravio jedno zajedničko svima na mjestu između Kapitolijskog brda i Palatina (jer su ova brda bila ujedinjena jednim zidom u jedan grad, a Forum, gdje je hram izgrađen, nalazi se između njih) i dodijelio je u skladu sa starim običajima Latina, čuvanje svetih stvari, djevicama. S razlogom je čuvanje vatre povjerenjeno djevicama radije nego muškarcima, jer vatra je nepokvarena, a djeвица je neokaljana i ono što je najčednije od smrtnih stvari mora biti u suglasju s najneokaljanijim od onog koje je božansko. Vesta je zemlja. I oni poštuju vatru posvećenu Vesti jer ta božica, pošto je zemlja i zauzma

centralno mjesto u svemiru, pripaljuje nebesku vatru od sebe same. Ali neki kažu da su u hramu, osim vatre, i sveti predmeti božice koji ne smiju biti otkriveni javnosti, a za njih znaju samo svećenici i djevice. kao snažnu potvrdu ove priče, oni citiraju događaj što se zbilo u hramu za vrijeme 1. punskog rata između Rimljana i Kartažana. Kad je u hramu nastao požar, a Vestalke se razblježale od plamena, jedan od svećenika, Lucije Cecil, poznat kao Metel, čovjek konzularnog ranga koji je izložio 138 slonova u znamenitom trijumfu nakon pobjede protiv Kartažana na Siciliji, zanemarujući svoju sigurnost, požurio je u plamteću građevinu i zgrabio stvar koje su Vestalke ostavile i spasio ih te je dobio počasti i nagrade od države čemu svjedoči i natpis na njegovom kipu na Kapitolu. Neki kažu da je kod Vestalki pohranjen slavni trojanski paladij što ga je Eneja donio u Italiju. A ima ih koji prenose legendu po kojoj je Dardan, odnijevši svete predmete Samotračana u Troju, ondje proslavio misterije u njihovu čast i posvetio ih pošto je utemeljio grad, a Eneja ih je, ukravši ih za osvojenje Troje, očuvao sve do svog naseljavanja u Italiji. Neki tvrde da je to paladij koji je pao s neba, isti onaj koji je bio u rukama Trojanca te da nakon što ga je Eneja doveo u Italiju, Grci su oteli kopiju. Ne bi se previše upuštao u istrage o kakvim predmetima se točno radi i to nikome ne preporučam.

Dionysius Halicarnassus 2. 68. 3- 5.

λέγεται δὴ ποτε τοῦ πυρὸς ἐκλιπόντος δι' ὀλιγορίας τινὰ τῆς τότε αὐτὸ φυλαττοῦσης Αἰμιλίας ἐτέρα παρθένω τῶν νεωστὶ κατειλεγμένων καὶ ἄρτι μανθανουσῶν παραδούσης τὴν ἐπιμέλειαν ταραχὴ πολλὴ γενέσθαι κατὰ τὴν πόλιν ὅλην καὶ ζήτησις ὑπὸ τῶν ἱεροφαντῶν, μὴ τι μίασμα περὶ τὸ πῦρ τῆς ἱερείας ἐτύγχανε γεγονός: ἔνθα δὴ φασὶ τὴν Αἰμιλίαν ἀναίτιον μὲν οὖσαν, ἀπορομένην δ' ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι παρόντων τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων παρθένων τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐκτείνασαν εἰπεῖν: ἐστία τῆς Ῥωμαίων πόλεως φύλαξ, εἰ μὲν ὀσίως καὶ δικαίως ἐπιτετέλεκά σοι τὰ ἱερὰ χρόνον ὀλίγου δέοντα τριακονταετοῦς καὶ ψυχὴν ἔχουσα καθαρὰν καὶ σῶμα ἀγνόν, ἐπιφάνηθί μοι καὶ βοήθησον καὶ μὴ περιίδης τὴν σεαυτῆς ἱέρειαν τὸν οἰκτιστὸν μόρον ἀποθανοῦσαν: εἰ δὲ ἀνόσιόν τι πέπρακταί μοι ταῖς ἐμαῖς τιμωρίαις τὸ τῆς πόλεως ἄγος ἀφάγνισον. ταῦτ' εἰποῦσαν καὶ περιρρήξασαν ἀπὸ τῆς καρπασίνης ἐσθῆτος, ἣν ἔτυχεν ἐνδεδουκυῖα, βαλεῖν τὸν τελαμῶνα ἐπὶ τὸν βωμὸν μετὰ τὴν εὐχὴν λέγουσι καὶ ἐκ τῆς κατεψυγμένης πρὸ πολλοῦ καὶ οὐδένα φυλαττοῦσης σπινθῆρα τέφρας ἀναλάμψαι φλόγα πολλὴν διὰ τῆς καρπάσου, ὥστε μηδὲν ἔτι δεῆσαι τῇ πόλει μήτε ἀγνισμῶν μήτε νέου πυρός.

Priča se se vatra jednom ugasila dok je na nju trebala paziti svećenica Emilija. Međutim, ona je tu dužnost predala mlađoj svećenici, još neiskusnoj. To je dovelo do velike nervoze u gradu i pontifikalno vijeće je provelo istragu. Na to je Emilija, koja ipak nije napravila nikakav veći zločin, podigla ruke u zrak te uzviknula pred oltarom u prisustvu svećenika i ostalih djevica: „O Vesta, čuvarice Rima, ako sam u ovih skoro trideset godina, bila nevina i izvršavala svoje svete dužnosti redovito održavajući svoje tijelo i um čistim i moralnim, onda mi pomogni da se obranim i da ne završim kao neke svećenice, groznom smrću. Ali, ako sam kriva, onda neka moja kazna pročisti cijeli grad od grijeha“. Nakon što je izgovorila ove riječi, otrgnula je traku sa svoje lanene odjeće i bacila je

na oltar s kojeg se odjednom ponovno uzdigla vatra, a do tada na njemu nije ostalo ni jedne iskre. Tako grad više nije morao ispaštati zbog grijeha, a i nije bilo potrebe za paljenje nove vatre.

Dionysius Halicarnassus 2. 69

ἔτι δὲ τούτου θαυμασιώτερόν ἐστι καὶ μύθῳ μᾶλλον ἑοικὸς ὃ μέλλω λέγειν. κατηγορησαί τινά φασιν ἀδίκως μιᾶς τῶν παρθένων τῶν ἱερῶν Τυρκίας ὄνομα, ἀφανισμόν μὲν πυρὸς οὐκ ἔχοντα προφέρειν, ἄλλας δὲ τινὰς ἐξ εἰκότων τεκμηρίων καὶ μαρτυριῶν ἀποδείξεις φέροντα οὐκ ἀληθεῖς: κελευσθεῖσαν δ' ἀπολογεῖσθαι τὴν παρθένον τοῦτο μόνον εἶπεῖν, ὅτι τοῖς ἔργοις ἀπολύσεται τὰς διαβολάς: ταῦτα δ' εἰποῦσαν καὶ τὴν θεὸν ἐπικαλεσαμένην ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ γενέσθαι προάγειν ἐπὶ τὸν Τέβεριν ἐπιτρεψάντων μὲν αὐτῇ τῶν ἱεροφαντῶν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν πόλιν ὄγλου συμπροπέμποντος: γενομένην δὲ τοῦ ποταμοῦ πλησίον τὸ παροιμαζόμενον ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἀδυνάτων τόλμημα ὑπομῆναι, ἀρυσασμένην ἐκ τοῦ ποταμοῦ καινῷ κοσκίνῳ καὶ μέχρι τῆς ἀγορᾶς ἐνέγκασαν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἱεροφαντῶν ἐξερᾶσαι τὸ ὕδωρ. καὶ μετὰ ταῦτα φασὶ τὸν κατήγορον αὐτῆς πολλῆς ζητήσεως γενομένης μήτε ζῶντα εὔρεθῆναι μήτε νεκρόν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῶν ἐπιφανειῶν τῆς θεᾶς ἔχων ἔτι πολλὰ λέγειν καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἰρησθαι νομίζω.

Ono na što ću se osvrnuti nalikuje jednom predivnom mitu. Kažu da je netko nepravedno osudio jednu od djeвица koja se zvala Tukija iako nije imao pravih dokaza o nestanku vatre na oltaru. Iskoristio je međutim neke lažne navode i argumente i ona biva optužena. Na to je djeвица rekla da će obraniti samu sebe od ovih lažnih optužbi. Nakon što je to izrekla i zazvala božicu da joj bude vodič, krenula je prema rijeci Tiber u suglasnosti sa svećenicima i u pratnji cijelog grada; i kad je stigla do rijeke, odvažila se na zadatak koji je po mnogima bio nemoguć. Uzela je vodu iz rijeke u sito i nosila ih kroz Forum te izlila vodu pred noge svećenika. Nakon toga, njenog optužitelja više nisu našli, niti mrtvog niti živog. Nestao je. Iako imam još pno toga reći vezano za manifestacije božice, smatram da je ovo dovoljno

Dionysius Halicarnassus 3. 67. 2- 3

ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ' ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὖσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας: πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱεουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς τῆς Ἑστίας παρεῖναι θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν. Ταρκυνίου δὲ ἄρξαντος ἠκολούθουν οἱ λοιποὶ βασιλεῖς, καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐξ ἀποδείκνυνται τῆς Ἑστίας ἀμφίπολοι. δοκεῖ δὲ καὶ τὰς τιμωρίας, αἷς κολάζονται πρὸς τῶν ἱεροφαντῶν αἱ μὴ φυλάττουσαι τὴν παρθενίαν, ἐκεῖνος ἐξευρεῖν πρῶτος εἴτε κατὰ λογισμὸν εἴτε ὡς οἴονταί τινες ὄνειρῳ πειθόμενος, ἃς μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν ἐν τοῖς Σιβυλλεῖοις εὑρεθῆναι χρησμοῖς οἱ τῶν ἱερῶν ἐξηγηταὶ λέγουσιν: ἐφωράθη γὰρ τις ἐπὶ τῆς ἐκεῖνου βασιλείας ἱέρεια Πιναρία Ποπλίου θυγάτηρ οὐχ ἀγνή προσιούσα τοῖς ἱεροῖς. τρόπος δὲ τιμωρίας ὅστις ἐστίν, ᾧ κολάζουσι τὰς διαφθαρείσας, ἐν τῇ πρὸ ταύτης δεδήλωται

Nadalje je dodao još dvije Vestalke preostalim četiri da trajno čuvaju vatru jer se smatralo da četiri Vestalke nisu dovoljne za obavljanju dužnosti u ime države. Tarkvinijev primjer su slijedili i ostali kraljevi te je do današnjeg dana šest djevice zaduženo. Tarkvinije Prisko je prvi izmislio kaznu koju su svećenici kasnije primjenjivali na Vestalke koje se nisu držali svojih zakletvi i koje su onečistile svoje tijelo i dušu

Dionysius Halicarnassus 9. 40. 3- 4

ἐν τοιαύτῃ δὲ συμφορᾷ τῆς πόλεως οὐσης τοῖς ἐξηγηταῖς τῶν ἱερῶν γίνεται μήνυσις ὑπὸ δούλου τινός, ὅτι μία τῶν ἱεροποιῶν παρθένων τῶν φυλαττουσῶν τὸ ἀθάνατον πῦρ Ὀρβινία τὴν παρθενίαν ἀπολώλεκε καὶ τὰ ἱερά θύει τὰ τῆς πόλεως οὐκ οὔσα καθαρὰ. κάκεῖνοι μεταστήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν καὶ προθέντες δίκην, ἐπειδὴ καταφανῆς ἐγένετο ἐλεγχθεῖσα, ῥάβδοις τ' ἐμαστίγωσαν καὶ πομπεύσαντες διὰ τῆς πόλεως ζῶσαν κατώρυξαν. τῶν δὲ διαπραξαμένων τὴν ἀνοσίαν φθορὰν ὁ μὲν ἕτερος ἑαυτὸν διεχρήσατο, τὸν δ' ἕτερον οἱ τῶν ἱερῶν ἐπίσκοποι συλλαβόντες ἐν ἀγορᾷ μαστιξίν αἰκισάμενοι καθάπερ ἀνδράποδον ἀπέκτειναν. ἡ μὲν οὖν νόσος ἢ κατασκήψασα εἰς τὰς γυναῖκας καὶ ὁ πολλὸς αὐτῶν φθόρος μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον εὐθὺς ἐπαύσατο.

Svećenicima je dana informacija kako je Urbinja izgubila svoje djevičanstvo, ali i dalje sudjeluje u javnim ritualima i obredima. Zbog toga joj je suđeno i naredeno da je se živu zakopa, a prije toga mora biti išibana s pruti i nošena kroz povorku u već poznatoj procesiji do kolinskih vrata. Jedan od dvojice muškaraca koji je počinio ovaj bezbožni zločin je počinio samoubojstvo, a drugog su uhvatili svećenici te naredili da ga se izbičuje na Forumu, a zatim ubije. Nakon ovoga, kuga koja je napadala žene je brzo prošla.

Aulus Gellius *Noctes Atticae* 1. 12

I. Qui de virgine capienda scripserunt, quorum diligentissime scripsit Labeo Antistius, minorem quam annos sex, maiorem quam annos decem natam negaverunt capi fas esse;

II. item quae non sit patrima et matrima;

III. item quae lingua debili sensuve aurium deminuta aliave qua corporis labe insignita sit;

IV. item quae ipsa aut cuius pater emancipatus sit, etiamsi vivo patre in avi potestate sit;

V. item cuius parentes alter ambove servitutem servierunt aut in negotiis sordidis versantur.

VI. Sed et eam, cuius soror ad id sacerdotium lecta est, excusationem mereri aiunt; item cuius pater flamen aut augur aut quindecimvirum sacris faciundis aut septemvirum epulonum aut Salius est.

VII. Sponsae quoque pontificis et tubicinis sacrorum filiae vacatio a sacerdotio isto tribui solet.

VIII. Praeterea Capito Ateius scriptum reliquit neque eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet, et excusandam eius, qui liberos tres haberet.

IX. Virgo autem Vestalis, simul est capta atque in atrium Vestae deducta et pontificibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione e patris potestate exit et ius testamenti faciundi adipiscitur.

X. De more autem ritumque capiundae virginis litterae quidem antiquiores non exstant, nisi, quae capta prima est, a Numa rege esse captam.

XI. Sed Papiam legem invenimus, qua cavetur, ut pontificis maximi arbitrato virgines e populo viginti legantur sortitioque in contione ex eo numero fiat et, cuius virginis ducta erit, ut eam pontifex maximus capiat eaque Vestae fiat.

XII. Sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc videri solet. Nam si quis honesto loco natus adeat pontificem maximum atque offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius dumtaxat salvis religionum observationibus ratio haberi possit, gratia Papiae legis per senatum fit.

XIII. "Capi" autem virgo propterea dici videtur, quia pontificis maximi manu

¹⁰¹ Gellius, Cornelius: *Noctes Atticae (Attic Nights)*, translated by J. C. Rolfe, Loeb Classical Library edition, 1927. Url: <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Gellius/home.html> (pristupila 5. 10. 2015)

prensa ab eo parente, in cuius potestate est, veluti bello capta abducitur.

XIV. In libro primo Fabii Pictoris, quae verba pontificem maximum dicere oporteat, cum virginem capiat, scriptum est. Ea verba haec sunt: “Sacerdotem Vestalem, quae sacra faciat, quae ius siet sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus, uti quae optima lege fuit, ita te, Amata, capio.”

XV. Plerique autem “capi” virginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque Diales, item pontifices et augures “capi” dicebantur.

XVI. L. Sulla rerum gestarum libro secundo ita scripsit: “P. Cornelius, cui primum cognomen Sullae impositum est, flamen Dialis captus.”

XVII. M. Cato de Lusitanis, cum Servium Galbam accusavit: “Tamen dicunt deficere voluisse. Ego me nunc volo ius pontificium optime scire; iamne ea causa pontifex capiar? si volo augurium optime tenere, ecquis me ob eam rem augurem capiat?”

XVIII. Praeterea in commentariis Labeonis, quae ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: “Virgo Vestalis neque heres est cuiquam intestato, neque intestatae quisquam, sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, quaeritur.”

XIX. “Amata” inter capiendum a pontifice maximo appellatur, quoniam, quae prima capta est, hoc fuisse nomen traditum est.

Djevojka koja se mogla kandidirati za Vestalku, morala je ispuniti mnoge kriterije pa tako Aelije Gelije navodi neke poput onih da je zabranjeno uzimati djevojku koja ima manje od šest ili više od deset godina ili čijoj je jedan od roditelja preminuo. Djevojka koja je pokazala manu u govoru, sluhu ili bilo kakvu drugu fizičku manu također ne zadovoljava uvjete kao ni djevojka čiji je otac bio emancipiran od očevog *potestas* (skrbništva) ili je ona sama emancipirana od oca iako je on živ, a ona je u nadležnosti svoga djeda; kriterije ne zadovoljava niti djevojka čija su oba ili samo jedan roditelj bili u robovlasništvu ili su lošijeg financijskog statusa. Djevojka čija je sestra već bila u Vestalkama ili čiji je otac jedan od svećenika ili senatora, može biti izuzeta iz odabira. Također, otac mora biti građanin Rima, odnosno imati talijansko državljanstvo, a one obitelji koje imaju najmanje troje djece ne mogu poslati svoju kćer u Vestalke.

Vestalska djevica, onog trena kad je uvedena u atrij hrama Vestalki i predana u ruke vrhovnog svećenika, napušta očev autoritet i nadležnost bez ceremonije emancipacije i gubitka odnosno smanjivanja njenih prava te zadržava pravo sastavljanja oporuke.

Inače, ne postoje stari zapisi o procesu inicijacije djevojaka u red Vestalki osim onih samog kralja Nume. Međutim, u *lex papia* postoje zapisi kako bi dvadeset djevica bilo odabrano po nalogu *Pontifex Maximus-a*. Te djevojke su bile odabrane iz sveukupne populacije i onda bi jedna od njih bila odabrana od strane skupštine te spremna za inicijaciju. Takav način biranja svećenica se ubrzo

promijenio i bilo je dovoljno da otac uglednog i bogatog porijekla ponudi svoju kćer, te je ona bila odabrana ako bi ispunila sve već navedene kriterije.

Aulus Gellius *Noctes Atticae* 7. 7. 2

Et Taraciam quidem virginem Vestae fuisse lex Horatia testis est, quae super ea ad populum lata. Qua lege ei plurimi honores fiunt, inter quos ius quoque testimonii dicendi tribuitur testabilisque uns omnium feminarum ut sit datur.

Lex horatia svjedoči tome da je Taracia bila Vestalska djevojka kojoj je ovaj zakon donio mnogo časti među kojima i pravo da daje iskaze i ona je jedina od svih žena dobila ovo pravo.

Juvenal¹⁰²

Juvenal, *Satires* 6. 434- 444.

*illa tamen grauior, quae cum discumbere coepit
laudat Vergilium, periturae ignoscit Elissae, 435
committit uates et comparat, inde Maronem
atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
cedunt grammatici, uincuntur rhetores, omnis
turba tacet, nec causidicus nec praeco loquetur,
altera nec mulier. uerborum tanta cadit uis, 440
tot pariter pelues ac tintinnabula dicas
pulsari. iam nemo tubas, nemo aera fatiget:
una laboranti poterit succurrere Lunae.*

Još je nesnosnija ona što tek se smjestila za stol
dijeli Vergiliju hvale i prašta Didoni ubojstvo. 435

Pjesnike zatim poređuje razne, s jedne Marona
S druge pak strane stavlja na vagu slavnog Homera.
Šute gramatici, poraz i retori priznaju. Cijela
skupina šuti, niti advokat se čuje ni glasnik,
niti ijedna žena. Tolika joj bujica riječi, 440
da ti se čini da silna zvona i kotlovi ječe.

Nitko nek više se ne glasi trubom, nek ne buči broncom.

Jedna je dovoljna posve da okrijepi bolesni mjesec.

¹⁰² *Rimski satiričari, Horacije, Perzije, Juvenal*, preveo s latinskoga, uvod napisao i sastavio bilješke Šimun Šonje, EdicijeBožičević, Zagreb, 2014.

Tit Livije¹⁰³

Livy 1. 20

virginesque Vestae legit, Alba oriundum sacerdotium et genti conditoris haud alienum. His ut adsiduae templi antistites essent stipendium de publico statuit; virginitate aliisque caerimoniis venerabiles ac sanctas fecit.

Osnovao je kult djevice za vrijeme postojanja grada Albe Longe. Uspostavio je za njih tzv. državnu stipendiju tako da hram može konstantno uzdržavati svećenice. Učinio ih je svetima i poštivanima zbog djevičanstva i drugih religijskih obreda.

Livy 4. 44. 2

Eodem anno Postumia virgo vestalis de incestu causam dixit, crimine innoxia, ab suspicione propter cultum amoeniorem ingeniumque liberiorum quam virginem decet parum abhorrens. Eam ampliatam, deinde absolutam pro collegii sententia pontifex maximus abstinere iocis colique sancte potius quam scite iussit.

U istoj godini, vestalska djevice Postumija, iako nedužna, biva osumnjčena za bludništvo zato što je imala jako elegantnu haljinu i ponašala se previše otvoreno za djevicu. Nakon što je bila pod ispitivanjem i oslobođena, vrhovni svećenik joj je u ime svih svećenika naredio da se ubuduće suzdrži od pošalica i da radije prakticira svetost nego eleganciju.

Livy 8. 15. 7– 8

Eo anno Minucia Vestalis, suspecta primo propter mundiorem iusto cultum, insimulata deinde apud pontifices ab indice servo, cum decreto eorum iussa esset sacris abstinere familiamque in potestate habere, facto iudicio viva sub terram ad portam Collinam dextra viam stratam defossa Scelerato campo; credo ab incesto id ei loco nomen factum.

Iste godine je bila optužba protiv Minucije. Ona je bila osumnjčena zbog svojeg izgleda i pojave koja je djelovala više sekularno nego što je prikladno. Zatim je bila optužena od strane svećenika zbog izvještaja njenog roba, a nakon što joj je bilo zabranjeno da sudjeluje u obredima i da prodaje robove i nakon što je sud donio odluku, bila je živa zakopana, ispod ulice *via Strata*.

¹⁰³Livius, Titus: *The History of Rome*, Translator: Rev. Canon Roberts, Editor: Ernest Rhys, J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1905.

Url: <http://www.swartzentover.com/cotor/e-books/misc/Livy/Livy's%20History%20of%20Rome.pdf> (pristupila 15. 10. 2015.)

Livy 22. 55

Haec exploranda noscendaque per impigros iuuenes esse; illud per patres ipsos agendum, quoniam magistratuum parum sit, ut tumultum ac trepidationem in urbe tollant, matronas publico arceant continerique intra suum quamque limen cogant, comploratus familiarum coerceant, silentium per urbem faciant, nuntios rerum omnium ad praetores deducendos curent, suae quisque fortunae domi auctorem exspectent, custodesque praeterea ad portas ponant qui prohibeant quemquam egredi urbe cogantque homines nullam nisi urbe ac moenibus saluis salutem sperare. Vbi conticuerit [recte] tumultus, tum in curiam patres reuocandos consulendumque de urbis custodia esse.

Među zlom velikog opsega, ali i dalje nepoznatog, nije postojao nikakav zadovoljavajući plan, a vika i buka uplakanih žena su još više uznemiravali, budući da se činjenice još nisu znale pa su i živi i mrtvi bili oplakivani u skoro svakom kućanstvu... Zbog toga, senatori moraju zabraniti matronama da izlaze na ulice te da ostanu unutar domova i moraju stišati oplakivanja zbog mrtvih te donijeti mir gradu.

Livy 22. 57. 2– 3

Territi etiam super tantas clades cum ceteris prodigiis, tum quod duae Vestales eo anno, Opimia atque Flornia, stupri compertae et altera sub terra, uti mos est, ad portam Collinam necata fuerat, altera sibimet ipsa mortem consciverat;

Bili su zgroženi ne samo katastrofama i ostalim upozoravajućim znakovima već i optužbom dvije Vestalke, Opimijom i Floronijom u istoj godini. Jedna je bila pokopana kraj Kolinskih vrata, kao po običaju, dok si je druga sama oduzela život.

Livy 28. 11. 1- 6

In ciuitate tanto discrimine belli sollicita cum omnium secundorum aduersorumque causas in deos uerterent, multa prodigia nuntiabantur [...] Satricanos haud minus terrebant in aedem Iouis foribus ipsis duo perlapsi angues; ab Antio nuntiatum est cruentas spicas metentibus uisas esse; Caere porcus biceps et agnus mas idem feminaque natus erat; et Albae duo soles uisos ferebant et nocte Fregellis lucem abortam; et bos in agro Romano locutus et ara Neptuni multo manasse sudore in circo Flaminio dicebatur; et aedes Cereris Salutis Quirini de caelo tactae. prodigia consules hostiis maioribus procurare iussi et supplicationem unum diem habere—ea ex senatus consulto facta—: plus omnibus aut nuntiatis peregre aut uisis domi prodigiis terruit animos hominum ignis in aede Uestae extinctus, caesaque flagro est Uestalis cuius custodia eius noctis fuerat iussu P. Licini pontificis. id quamquam nihil portentibus dis ceterum negligentia humana acciderat, tamen et hostiis maioribus procurari et supplicationem ad Uestae haberi placuit.

U paničnoj atmosferi, počele su se dešavati čudne stvari, loši predznaci koji su u glavama Rimljana naviještali zlo [...] Tako su se pojavile dvije zmije u Jupiterovom hramu koje su dogmizale točno kroz vrata. Na klasju žita se pojavila krv, okotilo se dvospolno janje, prijavljena su dva sunca na nebu te se usred noći pojavilo svjetlo. Oltari u raznim hramovima su bili „okupani znojem“, a hramovi bogova Cerere, Kvirina i Salus su bili pogodeni munjama. Ovo su Rimljanima bili sigurni znaci da je došlo do neprijateljstva između bogova i ljudi te su naravno okrivili Vestalke. Konzuli su dobili zapovijedi da žrtvuju odrasle ljude kako bi ublažili nemir bogova. Najveći omen je ipak bio nestanak vatre u Vestalkinom hramu i zbog toga su svi bili sigurni da je upravo jedna od svećenica i zgriješila. Zbog toga je Vestalka koja je trebala paziti na vatru bila izbičevana po nalogu vrhovnog svećenika, P. Licinija. Iako je ovo bila čista ljudska pogreška, odnosno nebriga, odlučeno je da se žrtvuje osoba i održi svečana molitva u Vestinom hramu.

Publije Ovidije Nazon ¹⁰⁴

Ovid *Fasti* 3. 141– 144

*Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
cedit ab Iliacis laurea cana focis.*

*adde quod arcana fieri novus ignis in aede
dicitur, et vires flamma refecta capit.*

Kako bi Vesta isto mogla sjati osjenčana novim listom,

Bijeli lovor odlazi iz Trojanskog srca

I ta nova vatra, govori se, zapalit će se unutar svetišta

I obnovljena vatra, dobit će snagu

Ovid *Fasti* 4. 629– 640

*Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
pontifices, forda sacra litate bove.*

*forda ferens bos est fecundaque dicta ferendo:
hinc etiam fetus nomen habere putant.*

nunc gravidum pecus est, gravidae quoque semine terrae:

Telluri plenae victima plena datur.

pars cadit arce Iovis, ter denas curia vaccas

accipit et largo sparsa cruore madet.

ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,

¹⁰⁴ Ovid: *Fasti*; with an English translation by Sir George James Frazer, London : W. Heinemann ; New York : G.P. Putnam, 1931. Url : <https://archive.org/details/ovidfasti00oviduoft> (pristupila 21. 9. 2015.)

*sectaque fumosis exta dedere focis,
igne cremat vitulos quae natu maxima Virgo est,
luce Palis populos purget ut ille cinis.*

Kada je treća zora osvanula nakon Venerinih Ida

svećenik žrtvuje skotnu kravu

Trudna krava je plodna jer je noseća:

Od tuda je preuzeta riječ fetus.

Stado je sada trudno; polja su oplodena sjemenom

Potpuna žrtva je dana Teluri-majki zemlji.

Dio žrtve padne na područje hrama Jupitera kada u svakoj od trideset kurija, krava bude
žrtvovana, a njena krv poprskana uokolo.

Ali kada svećenici izvuku teliće iz utrobe i bace ih u sree vatre

Najstarija Vestalka po rođenju, spali fetuse u vatri,

Kako bi pepeo mogao pročistiti ljude svjetlom na dan Palesa

Ovid *Fasti* 4. 721– 734

Nox abiit, oriturque aurora: Parilia poscor;

non poscor frustra, si favet alma Pales.

alma Pales, faveas pastoria sacra canenti,

prosequor officio si tua festa meo.

certe ego de vitulo cinerem stipulasque fabales

saepe tuli plena, februa tosta, manu;

certe ego transilui positas ter in ordine flammis,

udaque roratas laurea misit aquas.

mota dea est, operique favet. navalibus exit

puppis; habent ventos iam mea vela suos.

i, pete virginea, populus, suffimen ab ara;

Vesta dabit, Vestae munere purus eris.

sanguis equi suffimen erit vitulique favilla,

tertia res durae culmen inane fabae.

Nisam prozvan uzalud, ako je dragom Palu povoljno.

Dragi Palu, molim te me nagradi da pjevamo pastoralnim obredima,

Ako mogu štujem tvoju svetost danas svojom uslugom

Često sam u svojim punim rukama, nosio pepeo teleta i stabljike graha, spaljene stvari pročišćenja.

Sigurno sam preskakao plamen poslaga u trostrukom redu

I stresao kapljice vode sa vlažnog lovora.

Božica je dirnuta i cijeni moja djela. Brod napušta luku, moja jedra sada imaju svoj vjetar
Idite ljudi. Tražite fumigaciju od djevičanskog oltara,
Vesta će ti dati. Bit ćeš pročišćen darom Veste.
Krv konja i pepeo fetusa će biti fumigirani;
Treći dio će biti tvrda i prazna stabljika graha

Ovid *Fasti* 6. 226– 234

*nam mihi sic coniunx sancta Dialis ait:
'donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
detulerit flavis in mare Thybris aquis,
non mihi detonso crinem depectere buxo,
non unguis ferro subsecuisse licet,
non tetigisse virum, quamvis Iovis ille sacerdos,
quamvis perpetua sit mihi lege datus.
tu quoque ne propera: melius tua filia nubet
ignea cum pura Vesta nitebit humo.'*

Dok mirna žuta voda rijeke Tiber nosi
Vestine pomete u more,
Nije mi dozvoljeno češljati kosu s nazubljenim češljom
ili kratiti nokte s bilo čime željeznim
Ili dodirnuti muža iako je Jupiterov svećenik
I dan mi je po zakonu.
Ni ti ne smiješ žuriti.
Kćer će ti se bolje udati
Kada vatra Vestina zasja na pročišćenu zemlju

Ovid *Fasti* 6. 267– 268

*Vesta eadem est et terra: subest vigil ignis utrique:
significant sedem terra focusque suam.*

Vesta je identificirana sa zemljom: u objema je vatra koja ne spava.
Zemlja i srce su simboli doma.

Ovid *Fasti* 6. 291– 294

*nec tu aliud Vestam quam vivam intellege flammam;
nataque de flamma corpora nulla vides.
iure igitur virgo est, quae semina nulla remittit
nec capit, et comites virginitatis amat.*

Nemojte shvaćati Vestu kao ništa drugo nego živu vatru;
vidite kako nijedno tjelo nije bilo rođeno iz vatre.

To znači da je ona djeвица svojom voljom koja ne traži nikakva sjemena
niti ih prima te uživa u svojoj nevinosti.

Ovid *Fasti* 6. 304– 305

*inde precando
praefamur Vestam, quae loca prima tenet.*

U molitvama se prvo obratimo Vesti koja je na prvom mjestu.

Ovid *Fasti* 6. 309– 318

*fert missos Vestae pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis,
et velant scabras florida sarta molas.
sola prius furnis torrebant farra coloni
(et Fornacali sunt sua sacra deae):
subpositum cineri panem focus ipse parabat,
strataque erat tepido tegula quassa solo.
inde focum servat pistor dominamque focorum
et quae pumiceas versat asella molas.*

Čisto posuđe sadrži hranu ponuđenu Vesti.

Vidite, kruh je obješen na ovjenčanim magarcima,

I cvjetni vjenci prekrivaju gruba mlinska kamenja.

Jednom su poljoprivrednici sušili pšenicu u svojim pećima

(ovo su rituali božice peći koja se zove Fornax)

Srce (vatra) je ispekla kruh ispod žara...

Tako pekar poštiva vatru pa tako i ljubavnice vatre

Plutarch *Camillus* 20. 3- 6

ἐν πρώτοις δὲ τῶν ἱερῶν ἃ μὲν εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνεσκευάσαντο, τὸ δὲ πῦρ τῆς Ἑστίας αἰ παρθένοι μετὰ τῶν ἱερῶν ἔφευγον ἀρπασάμεναι.

καίτοι τινὲς οὐδὲν εἶναι τὸ φρουρούμενον ὑπ' αὐτῶν ἕτερον ἢ πῦρ ἄφθιτον ἱστοροῦσι, Νομᾶ τοῦ βασιλέως καταστήσαντος ὡς ἀρχὴν ἀπάντων σέβεσθαι. κινητικώτατον γὰρ ἐν τῇ φύσει τοῦτο: κινήσεις δὲ τις ἢ σὺν τινι κινήσει πάντως ἢ γένεσις: τὰ δ' ἄλλα τῆς ὕλης μόρια θερμότητος ἐπιλιπούσης ἀργὰ κείμενα καὶ νεκροῖς ἐοικότα ποθεῖ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, ὡς ψυχὴν, καὶ προσελθούσης ἀμῶς γέ πως ἐπὶ τὸ δρᾶν τι καὶ πάσχειν τρέπεται, τοῦτ' οὖν ἅτε δὴ περιττὸν ἄνδρα τὸν Νομᾶν καὶ λόγον ἔχοντα ταῖς Μούσαις συνεῖναι διὰ σοφίαν ἐξοσιῶσαι καὶ φρουρεῖν ἀκοίμητον ἐν εἰκόνι τῆς τὰ πάντα κοσμοῦσης ἀϊδίου δυνάμεως, οἱ δὲ τὸ μὲν πῦρ, ὥσπερ παρ' Ἑλλήσι, πρὸ ἱερῶν αἰθεσθαι καθάρσιον, ἄλλα δὲ τὰ ἐντὸς ἀθέατα κρύπτεσθαι πᾶσι, πλὴν ταύταις ταῖς παρθένοις, ἃς Ἑστιάδας ἐπονομάζουσι: καὶ πλεῖστος μὲν λόγος κατεῖχε τὸ Τρωικὸν ἐκεῖνο Παλλάδιον ἀποκεῖσθαι δι' Αἰνείου κομισθὲν εἰς Ἰταλίαν. εἰσὶ δ' οἱ τὰ Σαμοθράκια μυθολογούντες Δάρδανον μὲν εἰς Τροίαν ἐξενεγκάμενον ὀργιάσαι καὶ καθιερώσαι κτίσαντα τὴν πόλιν, Αἰνεῖαν δὲ περὶ τὴν ἄλωσιν ἐκκλέψαντα διασῶσαι μέχρι τῆς ἐν Ἰταλίᾳ κατοικήσεως. οἱ δὲ προσποιούμενοί πλεον ἐπίστασθαι τι περὶ τούτων δύο φασὶν οὐ μεγάλους ἀποκεῖσθαι πίθους, ὧν τὸν μὲν ἀνεωγότα καὶ κενὸν, τὸν δὲ πλήρη καὶ κατασεσημασμένον, ἀμφοτέρους δὲ ταῖς παναγέσι μόναις παρθένοις ὀρατοῦς εἶναι. ἄλλοι δὲ τούτους διεψεύσθαι νομίζουσι τῷ τὰ πλεῖστα τῶν ἱερῶν τότε τὰς κόρας ἐμβαλούσας εἰς πίθους δύο κρύψαι κατὰ γῆς ὑπὸ τὸν νεῶν τοῦ Κυρίνου, καὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἔτι καὶ νῦν τῶν Πιθίσκων φέρεσθαι τὴν ἐπωνυμίαν.

A među prvim pobrinuše se za svetinje koje otpremiše na Kapitol, ali Vestinu vatru Vestine djevičanske svećenice zgrabiše zajedno s ostalim svetinjama koje su im bile na brizi pa pobjegoše. Ipak neki izvješćuju da one nisu čuvalе ništa drugo osim vječne vatre, za koju je kralj Numa odredio da se štuje kao počelo svega. Jer ona je najpokretljivija u svojoj prirodi; ta rođenje je neko kretanje ili je u svakom slučaju praćeno kretanjem; a ostale čestice materije u nedostatku topline, ležeći trome i nalik na mrtve, žude za snagom vatre da ih prožme poput duše i na koji god da način ona njima pristupi, postaju sposobne da nekako djeluju i da se na njih djeluje. Nju, dakle, kažu da je Numa, jer je bio izvanredan čovjek i jer za nj zbog njegove mudrosti govorilo da se druži s Muzama, učinio svetom i naredio da bude danonoćno održavana kao slika vječno žive sile koja održava red u svemiru. Drugi opet kažu da vatra, kao kod Helena, gori pred svetištima kao element očišćenja, a da se predmeti unutar hrama kriju od pogleda sviju osim tih djevice koje nazivaju Vestalkama. I najraširenija priča sadržava tvrdnju da je ondje pohranjen slavni trojanski paladij što ga je Eneja donio u Italiju. A ima ih

¹⁰⁵ Plutarh: *Usporedni životopisi, Svezak 1 i 2*, preveo Zdeslav Dukat, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2009.

koji prenose legendu po kojoj je Dardan, odnijevši svete predmete Samotračana u Troju, ondje proslavio misterije u njihovu čast i posvetio ih pošto je utemeljio grad, a Eneja ih je, ukravši ih za osvojenje Troje, očuvao sve do svog naseljavanja u Italiji. Oni pak koji se prave da znaju više o tome tvrde da su ondje pohranjena dva nevelika suda, od kojih je jedan otvoren i prazan, a drugi pun i zapečaćen, a ni jedan ni drugi ne može vidjeti nitko osim nepovredivih djevice. Ali drugi misle da je te tobožnje znalce zavelo to što su u vrijeme o kojem govorimo svete djevojke većinu svetih predmeta pobacale u dva ćupa, pa ih onda sakrile u zemlju ispod Kvirinova hrama i što to mjesto još do današnjega dana nosi po njima ime Ćupići

Plutarch Camillus 21. 1

τὰ δὲ κυριώτατα καὶ μέγιστα τῶν ἱερῶν αὐταὶ λαβοῦσαι φυγῆ παρὰ τὸν ποταμὸν ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν. ἐνταῦθα Λεύκιος Ἀλβίνιος¹ ἀνὴρ δημοτικὸς ἐν τοῖς φεύγουσιν ἔτυχε τέκνα νήπια καὶ γυναῖκα μετὰ χρημάτων ἀναγκαίων ἐφ' ἀμάξης ὑπεκκομίζων. ὡς δ' εἶδε τὰς παρθένους ἐν τοῖς κόλποις φερούσας τὰ τῶν θεῶν ἱερά θραπειᾶς ἐρήμους παραπορευομένας καὶ κακοπαθοῦσας, ταχὺ τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν παίδων καὶ τῶν χρημάτων καθελὼν ἀπὸ τῆς ἀμάξης ἐκείναις παρέδωκεν ἐπιβῆναι καὶ διαφυγεῖν εἰς τινὰ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων,

Napokon, uzevši najsvetije i najdragocjenije od svetih predmeta, one pobjegoše uz rijeku. Ondje se nađe među bjeguncima Lucije Albin, čovjek pučanin, koji je na kolima odvozio u sigurnost ženu i sitnu djecu zajedno s nužnim stvarima za kuću. Kad vidje svete djevice kako noseći u njedrima božju svetinju, prolaze bez pratnje i veoma se muče, brzo poskidavši s kola ženu, djecu i stvari, dade ih njima da se popnu na njih i sklone se u neki od helenskih gradova.

Plutarch Caesar 9. 3- 4

ἔστι δὲ Ῥωμαίοις θεὸς ἦν Ἀγαθὴν ὀνομάζουσιν, ὥσπερ Ἑλληνες Γυναικείαν. καὶ Φρύγες μὲν οἰκειούμενοι Μίδα μητέρα τοῦ βασιλέως γενέσθαι φασί, Ῥωμαῖοι δὲ νύμφην δρυάδα Φαύνῳ συνοικήσασαν, Ἑλληνες δὲ τῶν Διονύσου μητέρων τὴν ἄρρητον. ὅθεν ἀμπελίνοις τε τὰς σκηναῖς κλήμασιν ἐορτάζουσιν κατερέφουσι, καὶ δράκων ἱερὸς παρακαθίδρυται τῇ θεῷ κατὰ τὸν μῦθον. ἄνδρα δὲ προσελθεῖν οὐ θέμις οὐδ' ἐπὶ τῆς οἰκίας γενέσθαι τῶν ἱερῶν ὀργιζομένων αὐταὶ δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ γυναῖκες πολλὰ τοῖς Ὀρφικοῖς ὁμολογοῦντα δρᾶν λέγονται περὶ τὴν ἱεουργίαν. ὅταν οὖν ὁ τῆς ἐορτῆς καθήκη χρόνος, ὑπατεύοντος ἢ στρατηγοῦντος ἀνδρός, αὐτὸς μὲν [p. 464] ἐξίσταται καὶ πᾶν τὸ ἄρρεν, ἢ δὲ γυνὴ τὴν οἰκίαν παραλαβοῦσα διακοσμεῖ, καὶ τὰ μέγιστα νύκτωρ τελεῖται, παιδιᾶς ἀναμειγμένης ταῖς παννυχίσι καὶ μουσικῆς ἅμα πολλῆς παρούσης.

Ima u Rimljana božica koju nazivaju Bona, a kod Helena, Ginekija. Frigijci je svojataju i tvrde da je bila majka kralja Mide, Rimljani kažu da je šumska nimfa udana za Fauna, a Heleni da je jedna od Dionisovih majki koje se ne smije spomenuti po imenu. Stoga, kad je slave, pokrivaju sjenice granama loze i postavljaju svetu zmiju pokraj božice u skladu s mitom. Nijednomu muškarcu nije dopušteno da

pristupi svetim obredima niti da se nađe u kući dok se slave ti sveti misteriji; nego pripovijeda se da žene same za sebe obavljaju bogoslužje koje se u mnogočemu podudara s orfičkim. Kad je, dakle, blizu vrijeme te svetkovine, konzul ili pretor u čijoj će se kući ona održati sam odlazi i sve muško s njime, dok žena, preuzevši kuću, uređuje ju. I najvažniji dio se obavlja noću kad su noćne svetkovine izmiješane sa šalom i ujedno ima mnogo glazbe.

Plutarch Cicero 19. 3- 4

ἤδη δ' ἑσπέρας οὔσης καὶ τοῦ δήμου παριμένοντος ἀθρόου, προελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ φράσας τὸ πρᾶγμα τοῖς πολίταις καὶ προπεμφθεὶς, παρήλθεν εἰς οἰκίαν φίλου γειτνιώντος, ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκες κατεῖχον, ἱεροῖς ἀπορρήτοις ὀργιάζουσαι θεὸν ἦν Ῥωμαῖοι μὲν Ἀγαθὴν, Ἕλληνας δὲ Γυναικείαν ὀνομάζουσι. θύεται δ' αὐτῇ κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς ἢ μητρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἑστιάδων παρθένων παρουσῶν.

Kako je već bila večer i narod je skupljen čekao pred hramom, Ciceron, izišavši i priopćivši sugrađanima što je bilo učinjeno, pođe ispraćen od njih u kuću prijatelja u susjedstvu jer su njegovu zaposjele žene koje su slavile tajne obrede božice koju Rimljani nazivaju Bona Dea, a Heleni, Ginekija. Njoj svake godine prinosi žrtvu u konzulovoj kući njegova žena ili majka u prisutnosti djevice Vestalki.

Plutarch Cicero 20. 1

ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος γίνεται τι ταῖς γυναίξι σημεῖον θουούσαις, ὁ γὰρ βωμός, ἤδη τοῦ πυρὸς κατακεκοιμησθαι δοκοῦντος, ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῶν κεκαυμένων φλοιῶν φλόγα πολλὴν ἀνῆκε καὶ λαμπράν. ὑφ' ἧς αἱ μὲν ἄλλαι διεπτοήθησαν, αἱ δ' ἱεραὶ παρθένοι τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναῖκα Τερεντίαν ἐκέλευσαν ἢ τάχος χωρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ κελεύειν οἷς ἔγνωκεν ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς μέγα πρὸς τε σωτηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς θεοῦ φῶς διδούσης.

Dok je Ciceron još bio u neodlučnosti, ženama koje su prinosile žrtvu dano bi znamenje. Premda se već, naime, činilo da se vatra na žrtveniku smirila, iz pepela i izgorjele kore drveta plane jak i blistav plamen. Dok je on ostale žene prestrašio i rastjerao, svete djevice naložiše Ciceronovoj ženi Terenciji da najvećom brzinom pođe k svome mužu i rekne mu neka u interesu domovine započne ostvarivati svoje odluke jer božica mu šalje to veliko svjetlo kao predznak slave i spasenja

Plutarch Crassus 1. 2

καίτοι προῖον καθ' ἡλικίαν αἰτίαν ἔσχε Λικιννία συνιέναι τῶν Ἑστιάδων μιᾷ παρθένων: καὶ δίκην ἔφυγεν ἢ Λικιννία Πλωτίου τινὸς διώκοντος. ἦν δὲ προάστειον αὐτῇ καλόν, ὃ βουλόμενος λαβεῖν ὀλίγης τιμῆς ὁ Κράσσος καὶ διὰ τοῦτο προσκείμενος ἀεὶ τῇ γυναικὶ καὶ θεραπεύων, εἰς τὴν ὑποψίαν ἐκείνην ἐνέπεσε καὶ τρόπον τινὰ τῇ φιλοπλουτίᾳ τὴν αἰτίαν τῆς φθορᾶς

ἀπολυσάμενος ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφείθη, τὴν δὲ Λικιννίαν οὐκ ἀνῆκε πρότερον ἢ τοῦ κτήματος κρατῆσαι.

Pa ipak, kad je već bio poodmakle dobi, snađe ga optužba da održava nedopuštene odnose s Licinijom, jednom od djevica Vestalki; i protiv Licinije bio je poveden sudski postupak, a tužitelj je bio neki Plocije. Imala je Licinija ljepršu kuću u predgrađu koju je Kras želio dobiti uz nisku cijenu i zato ju je neprestano salijetao i oblijetao sve dok na nj nije pala ona strašna sumnja. I na neki način njegova ga je gramzivost riješila krivnje zavođenja svete djevice te ga suci oslobodiše. Ali on Liciniju ne ostavi na miru dok nije postao vlasnikom njezina dobra.

Plutarch Numa 9. 1- 5

Νομᾶ δὲ καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων, οὓς Ποντίφικας καλοῦσι, διάταξιν καὶ κατάστασιν ἀποδιδόασι, καὶ φασιν αὐτὸν ἓνα τούτων τὸν πρῶτον γεγονέναι. κεκληῆσθαι δὲ τοὺς Ποντίφικας οἱ μὲν ὅτι τοὺς θεοὺς θεραπεύουσι δυνατοὺς καὶ κυρίους ἀπάντων ὄντας: ὁ γάρ δυνατὸς ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομάζεται πότνης; ἕτεροι δὲ φασὶ πρὸς ὑπεξάίρεσιν γεγονέναι τοῦνομα τῶν δυνατῶν, ὡς τοῦ νομοθέτου τὰς δυνατὰς ἐπιτελεῖν ἱερουργίας τοὺς ἱερεῖς κελεύοντος, ἂν δὲ ἦ τι κώλυμα μεῖζον, οὐ συκοφαντοῦντος. οἱ δὲ πλείστοι μάλιστα καὶ τὸ γελώμενον τῶν ὀνομάτων δοκιμάζουσιν, ὡς οὐδὲν ἄλλ' ἢ γεφυροποιοὺς τοὺς ἄνδρας ἐπικληθέντας ἀπὸ τῶν ποιουμένων περὶ τὴν γέφυραν ἱερῶν, ἀγιωτάτων καὶ παλαιοτάτων ὄντων πόντεμ γάρ οἱ Λατῖνοι τὴν γέφυραν ὀνομάζουσιν. εἶναι μέντοι καὶ τὴν τήρησιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐπισκευήν, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἀκινήτων καὶ πατρίων ἱερῶν, προσήκουσαν τοῖς ἱερεῦσιν. οὐ γάρ θεμιτόν, ἀλλ' ἐπάρατον ἠγεῖσθαι Ῥωμαίους τὴν κατάλυσιν τῆς ξυλίνης γεφύρας, λέγεται δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἄνευ σιδήρου [p. 338] κατὰ δὴ τι λόγιον συγγεγομῶσθαι διὰ τῶν ξύλων, ἢ δὲ λιθίνη πολλοῖς ὕστερον ἐξεργάσθη χρόνοις ὑπ' Αἰμιλίου ταμειόντος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ξυλίνην τῶν Νομᾶ χρόνων ἀπολείπεσθαι λέγουσιν, ὑπὸ Μαρκίου τοῦ Νομᾶ θυγατριδοῦ βασιλεύοντος ἀποτελεσθεῖσαν. ὁ δὲ μέγιστος τῶν Ποντιφικῶν οἶον ἐξηγητοῦ καὶ προφήτου, μᾶλλον δὲ ἱεροφάντου τάξιν εἵληχεν, οὐ μόνον 1 τῶν δημοσία δρωμένων ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδία θύοντας ἐπισκοπῶν καὶ: κωλύων παρεκβαίνειν τὰ νενομισμένα, καὶ διδάσκων ὅτου τις δέοιτο πρὸς θεῶν τιμῆν ἢ παραίτησιν. ἦν δὲ καὶ τῶν ἱερῶν παρθένων ἐπίσκοπος, ἃς Ἑστιάδας προσαγορεύουσι. Νομᾶ γὰρ δὴ καὶ τὴν τῶν Ἑστιάδων παρθένων καθιέρωσιν καὶ ὅλως τὴν περὶ τὸ πῦρ τὸ ἀθάνατον, ὃ φυλάττουσιν αὗται, θεραπείαν τε καὶ τιμῆν ἀποδιδόασιν, εἴτε ὡς καθαρὰν καὶ ἄφθαρτον τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίαν ἀκηράτοις καὶ ἀμιάντοις παρατιθεμένου σώμασιν, εἴτε τὸ ἄκαρπον καὶ ἄγονον τῆ παρθενία συνοικειοῦντος. ἐπεὶ τοι τῆς Ἑλλάδος ὅπου πῦρ ἄσβεστόν ἐστιν, ὡς Πυθοῖ καὶ Ἀθήνησιν, οὐ παρθένοι, γυναῖκες δὲ πεπασμένοι γάμων ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν ἐὰν δὲ ὑπὸ τύχης τινὸς ἐκλίπη, Numi se pripisuje i uvođenje i ustanova reda velikih svećenika koji se nazivaju pontifices i kažu da je on sam bio prvi od njih. Po nekima nazvani su pontifices po tome što su u službi bogova koji su moćni i vladari svega svijeta; jer potens je na latinska riječ za „moćan“[...] No većina daje tom nazivu najsmješnije tumačenje da on ne znači ništa drugo nego „graditelji mosta“ po žrtvama što su se

prinosile na mostu a bile su najsvetije i najdrevnije; jer pons je latinska riječ za „most“. Štoviše čuvanje i održavanje tog mosta, kažu, kao i svakog drugog nepromjenjivog i tradicionalnog obreda bilo je dužnost tih svećenika. Ta kod Rimljana se, vele, rušenje drvena mosta, smatra ne samo nedopuštenim nego svetogrdem [...]

Vrhovnoga od pontifika dopala je dužnost tumača božanske volje i proricatelja, a još je nadzirao privatne žrtve i sprečavao svako odstupanje od utvrđenih običaja, kao i poučavao što je god bilo potrebno za iskazivanje časti bogovima ili njihovo umilostivljavanje. Bio je i nadziratelj svetih djevoja zvanih Vestalke. Numi se, naime, pripisuje i posvećenje djevoja Vestalki i uopće štovanje i čašćenje vječne vatre koju one čuvaju, bilo zato što je biće vatre, čisto i neiskvareno, povjeravao neoskvrnutim i neokaljanim osobama, ili zato što ga je kao neplodno i jalovo dovodio u vezu s djevičanstvom.

Plutarch Numa 10

πρῶτον μὲν οὖν ὑπὸ Νομᾶ καθιερωθῆναι λέγουσι Γεγανίαν καὶ Βερηνίαν, δεύτερον δὲ Κανουληϊαν καὶ Ταρπηϊαν: ὕστερον δὲ Σερβίου δύο προσθέντος ἄλλας τῷ ἀριθμῷ διατηρεῖσθαι 1 μέχρι τῶν χρόνων τούτων τὸ πλῆθος, ὠρίσθη δὲ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀγνεία τριακονταέτις, ἐν ἧ τὴν μὲν πρώτην δεκαετίαν ἃ χρῆ δρᾶν μανθάνουσι, τὴν δὲ μέσσην ἃ μεμαθήκασιν δρῶσι, τὴν δὲ τρίτην ἐτέρας αὐταὶ διδάσκουσιν. εἶτα ἀνεῖται τῇ βουλομένη μετὰ τὸν χρόνον [p. 342] τοῦτον ἤδη καὶ γάμου μεταλαμβάνειν καὶ πρὸς ἕτερον τραπέσθαι βίον, ἀπαλλαγείη τῆς ἱερουργίας, λέγονται δὲ οὐ πολλὰ ταύτην ἀσπάσασθαι τὴν ἄδειαν, οὐδὲ ἀσπασαμέναις χρηστὰ πράγματα συντυχεῖν, ἀλλὰ μετανοία καὶ κατηφεία συνοῦσαι τὸν λοιπὸν βίον ἐμβαλεῖν τὰς ἄλλας εἰς δεισιδαιμονίαν, ὥστε μέχρι γήρωσ καὶ θανάτου διατελεῖν ἐγκαρτερούσας καὶ παρθενευόμενας. τιμὰς δὲ μεγάλας ἀπέδωκεν αὐταῖς, ὧν ἔστι καὶ τὸ διαθέσθαι ζῶντος ἐξεῖναι πατρὸς καὶ τᾶλλα πράττειν ἄνευ προστάτου διαγούσας, ὥσπερ αἱ τρίπαιδες. ῥαβδουχοῦνται δὲ προϊοῦσαι: κἄν ἀγομένῳ τινὶ πρὸς θάνατον αὐτομάτως συντύχωσιν, οὐκ ἀναιρεῖται, δεῖ δὲ ἀπομόσαι τὴν παρθένον ἀκούσιον καὶ τυχαίαν καὶ οὐκ ἐξεπίτηδες γεγενῆσθαι τὴν ἀπάντησιν. ὁ δὲ ὑπελθὼν κομιζομένων ὑπὸ τὸ φορεῖον ἀποθνήσκει, κόλασις δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἀμαρτημάτων πληγαὶ ταῖς παρθένοις ἰς, τοῦ μεγίστου Ποντίφικος κολάζοντος ἔστιν ὅτε καὶ γυμνὴν τὴν πλημμελήσασαν, ὀθόνης ἐν παλινσκίῳ παρατεινομένης: ἢ δὲ τὴν παρθενίαν κατασχύνασα ζῶσα κατορύττεται παρὰ τὴν Κολλίνην λεγομένην πύλην ἐν ἧ τις ἔστιν ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης παρατείνουσα πόρρω: καλεῖται δὲ χῶμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων, ἐνταῦθα κατασκευάζεται κατάγειος οἶκος οὐ μέγας, ἔχων ἄνωθεν κατάβασιν. κεῖται δὲ ἐν αὐτῷ κλίνη τε ὑπεστρωμένη καὶ λύχνος καιόμενος, ἀπαρχαί τε τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων βραχεῖαι τινες, οἷον ἄρτος, ὕδωρ ἐν ἀγγεῖῳ, γάλα, ἔλαιον, ὥσπερ ἀφοσιουμένων τὸ μὴ λιμῷ διαφθεῖρειν σῶμα ταῖς μεγίσταις καθιερωμένων ἀγιστείαις. αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι καὶ καταστεγάσαντες ἐξώθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι, κομίζουσι δι' ἀγορᾶς, ἐξίστανται δὲ πάντες σιωπῇ καὶ παραπέμπουσιν ἄφοβοι μετὰ τινος

δεινῆς κατηφείας οὐδὲ ἔστιν ἕτερον θέαμα φρικτότερον, οὐδ' ἡμέραν ἢ πόλιν ἄλλην ἄγει
στυγνοτέραν ἐκείνης, ὅταν δὲ πρὸς τὸν τόπον κομισθῆ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρεταὶ τοὺς δεσμοὺς
ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερέων ἑξάρχος εὐχὰς τινὰς ἀπορρήτους ποιησάμενος καὶ χεῖρας ἀνατείνας
θεοῖς πρὸ τῆς ἀνάγκης, ἐξάγει συγκεκαλυμμένην καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος εἰς τὸ οἶκημα
κάτω φερούσης. εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων τῆς δὲ καταβάσης ἢ τε
κλίμαξ ἀναιρεῖται καὶ κατακρύπτεται τὸ οἶκημα γῆς πολλῆς ἄνωθεν ἐπιφορουμένης, ὥστε
ἰσόπεδον τῷ λοιπῷ χώματι γενέσθαι τὸν τόπον, οὕτω μὲν αἱ προέμεναι τὴν ἱερὰν παρθενίαν
κολάζονται.

Najprije, dakle, kažu da su kao Vestalke bile zaredene Geganija i Verenija, pa onda opet Kanuleja i Tarpeja; pošto je kasnije Servije dodao druge dvije, održavao se taj njihov broj sve do naših dana. Tim je svetim djevicama kralj odredio tridesetogodišnju čistoću za koje su kroz prvo desetljeće učile što treba da rade, kroz drugo vršile sve dužnosti koje su naučile, a kroz treće poučavale druge. Potom je bilo dopušteno onoj koja hoće da nakon isteka toga vremena sklopi brak i tako se prihvati drugog načina življenja pošto položi svetu službu. Kažu, međutim, da ih nije mnogo prihvatilo tu mogućnost, a ni one koje su je prihvatile nisu imale sreće, nego su, kao žrtve kajanja i potištenosti kroz ostatak života, ispunile ostale praznovjernim strahom tako da su sve do starosti i smrti ustrajale u svom djevičanstvu. Numa im je dodijelio mnoge povlastice poput onih da kad izlaze u javnost, pred njima idu liktori; i ako slučajno sretnu čovjeka kojega vode na smaknuće, taj se ne pogubljuje; ali djevica se mora zakleti da je susret bio nehotičan i slučajan, a ne namjeran. Onaj tko prođe ispod nosiljke u kojoj njih nose, kažnjava se smrću. Kazna je djevicama za manje prijestupe šibanje, pri čemu krivu vrhovni svećenik gdjekad šiba i golu iza razastrte zavjese na tamnu mjestu; ali ona koja prekrši zavjet djevičanstva pokapa se živa kod vrata koja se zovu kolinska; ondje ima neka uzvisina od zemlje koja se proteže podaleko s unutrašnje strane gradskog zida; naziva se latinskom riječi za humak. Pod njim iskapa se nevelika podzemna prostorija u koju se silazi odozgo. U njoj leži počivaljka i goruća luč te veoma mali obroci najnužnijih namirnica, na primjer kruh, voda u posudi, mlijeko i ulje, kao da time skidaju sa sebe krivnju što glađu uništavaju život posvećen najuzvišenijim vjerskim obredima. Samu pak kažnjenicu, stavljenu u nosiljku i odozgo je prekrivši i svezavši remenjem tako da se niti glas ne može čuti iznutra, nose preko Foruma. A sav se svijet šutke uklanja s puta i bez glasa ispraća nosiljku u strašnoj potištenosti; i nema užasnijeg prizora od toga niti dana u koji grad trpi dublju tugu. Kad je nosiljka donesena na odredište, poslužitelji odriješe veze, a vrhovni svećenik, izmolivši neke tajne molitve i ispruživši ruke prema bogovima neposredno prije kobnog časa, izvodi osuđenicu potpuno zastrtu i postavlja je na ljestve koje vode dolje u podzemnu prostoriju. Zatim on sam zajedno s ostalim svećenicima odvrća lice; kad ona siđe, ljestve se podižu i prostorija se pokriva nabacivanjem velikim količinama zemlje odozgo tako da se to mjesto izravna s ostalim humkom. Tako bivaju kažnjavane one koje se ogriješe o svoje sveto djevičanstvo.

Plutarch Numa 11. 1

Νομᾶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἐγκύκλιον περιβαλέσθαι τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ φρουράν, ἀπομιμούμενος οὐ τὸ σχῆμα τῆς γῆς ὡς Ἑστίας οὕσης, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος κόσμου, οὗ μέσον οἱ Πυθαγορικοὶ τὸ πῦρ ἰδρῦσθαι νομίζουσι, καὶ τοῦτο Ἑστίαν καλοῦσι καὶ μονάδα:

Numa je navodno izgradio i Vestin kružni hram kao hranilište svete vatre oponašajući oblik čitava svemira u čijem središtu se nalazi vatra jer vatra je Vesta.

Plutarch Numa 13. 1- 3

τοὺς δὲ Σαλίους ἱερεῖς ἐκ τοιαύτης λέγεται συστήσασθαι προφάσεως. ἔτος ὄγδοον αὐτοῦ βασιλεύοντος λοιμώδης νόσος περιῖοῦσα τὴν Ἰταλίαν ἐστρόβησε καὶ τὴν Ῥώμην. ἀθυμούντων δὲ τῶν ἀνθρώπων ἱστορεῖται χαλκῆν πέλτην ἐξ οὐρανοῦ καταφερομένην εἰς τὰς Νομᾶ πεσεῖν χειρας. ἐπὶ δὲ αὐτῇ θαυμάσιόν τινα λόγον λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὃν Ἥγερίας τε καὶ τῶν Μουσῶν πυθέσθαι. τὸ μὲν γὰρ ὄπλον ἦκειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, καὶ δεῖν αὐτὸ φρουρεῖσθαι γενομένων ἄλλων ἔνδεκα καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος καὶ μορφήν ἐκείνῳ παραπλησίον, ὅπως ἄπορον εἶη τῷ κλέπτῃ δι' ὁμοιότητα τοῦ διοπετοῦς ἐπιτυχεῖν ἔτι δὲ χρῆναι Μούσαις καθιερωσαὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο καὶ τοὺς περὶ αὐτὸ λειμῶνας, ὅπου τὰ πολλὰ φοιτῶσαι συνδιατρίβουσιν αὐτῷ. τὴν δὲ πηγὴν ἢ κατάρδει τὸ χωρίον, ὕδωρ ἱερὸν ἀποδείξει ταῖς Ἑστιάσι παρθένοις, ὅπως λαμβάνουσαι καθ' ἡμέραν ἀγνίζουσι καὶ ραίνουσι τὸ ἀνάκτορον.

U osmoj godini kraljevanja Nume, pošast koja se širila Italijom, uznemiri i Rim. Dok su ljudi bili obeshrabreni, priča se da je metalni štit, padajući s neba, dopao Numi u ruke. O njemu kralj je kažu, dao jedno čudno objašnjenje...štit je, reče, došao na spas gradu i treba ga brižljivo čuvati tako da se načini jedanaest drugih gotovo isto takva izgleda, veličine i oblika kao onaj da eventualnomu tatu zbog njihove sličnosti bude nemoguće da se dočepa pravoga; treba nadalje, reče, posvetiti Muzama mjesto na koje je pao i okolne livade gdje su one, pohodeći Numu, obično provodile vrijeme u razgovoru s njime. A izvor koji kvasi to mjesto treba proglasiti svetom vodom djevice Vestalki da one, grabeći iz njega, svakodnevno prskaju i čiste hramsko svetište.

Plutarch Publicola 8. 4

ἔνιοι δὲ τοῦτο συμπεσεῖν ἱστοροῦσιν οὐχ ὅτε Ταρκυνίου καθιερώθη τὸ πεδίον, ἀλλὰ χρόνοις ὕστερον ἄλλο χωρίον ὁμοροῦν ἐκείνῳ Ταρκυνίας ἀνείσης. ἡ δὲ Ταρκυνία παρθένος ἦν ἱέρεια, μία τῶν Ἑστιάδων, ἔσχε δὲ τιμὰς ἀντὶ τούτου μεγάλας, ἐν αἷς ἦν καὶ τὸ μαρτυρίαν αὐτῆς δέχεσθαι μόνης γυναικῶν, τὸ δ' ἐξεῖναι γαμείσθαι ψηφισαμένων οὐ προσεδέξατο. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι μυθολογοῦσι.

Tarkvinija je bila djevica svećenica Vestalka, a dobila je za to velike počasti, među njima i pravo da kao jedina od žena može svjedočiti. Ali kad su izglasali da se može udati, ona to nije prihvatila. Pričaju da se to tako dogodilo.

Plutarch Romulus 3. 2- 5

τῶν ἀπ' Αἰνείου γεγονότων ἐν Ἄλβη βασιλέων εἰς ἀδελφοὺς δύο, Νομήτορα καὶ Ἀμούλιον, ἡ διαδοχὴ καθῆκεν. Ἀμούλιου δὲ νείμαντος τὰ πάντα δίχα, τῇ δὲ βασιλείᾳ τὰ χρήματα καὶ τὸν ἐκ Τροίας κομισθέντα χρυσὸν ἀντιθέντος, εἴλετο τὴν βασιλείαν ὁ Νομήτωρ. ἔχων οὖν ὁ Ἀμούλιος τὰ χρήματα καὶ πλεόν ἀπ' αὐτῶν δυνάμενος τοῦ Νομήτορος, τὴν τε βασιλείαν ἀφείλετο ῥαδίως, καὶ φοβούμενος ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γενέσθαι παῖδας, ἰέρειαν τῆς Ἑστίας ἀπέδειξεν, ἄγαμον καὶ παρθένον αἰεὶ βιωσομένην. ταύτην οἱ μὲν Ἴλιαν, οἱ δὲ Ῥέαν, οἱ δὲ Σιλουίαν ὀνομάζουσι. φορᾶται δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον κνουσα παρὰ τὸν καθεστῶτα ταῖς Ἑστιάσι νόμον, καὶ τὸ μὲν ἀνήκεστα μὴ παθεῖν αὐτὴν ἢ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ Ἄνθῶ παρητήσατο, δεηθεῖσα τοῦ πατρός, εἴρχθη δὲ καὶ δίαιταν εἶχεν ἀνεπίμεικτον, ὅπως μὴ λάθοι τεκοῦσα τὸν Ἀμούλιον. ἔτεκε δὲ δύο παῖδας ὑπερφυεῖς μεγέθει καὶ κάλλει. δι' ὃ καὶ μᾶλλον ὁ Ἀμούλιος φοβηθεὶς, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὑπρέτην λαβόντα ῥίψαι. τοῦτον ἔνιοι Φαιστύλον ὀνομάζεσθαι λέγουσιν, οἱ δ' οὐ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν ἀνελόμενον. ἐνθήμενος οὖν εἰς σκάφην τὰ βρέφη, κατέβη μὲν ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὡς ῥίψων, ἰδὼν δὲ κατιόντα πολλῷ ῥεύματι καὶ τραχυνόμενον, ἔδεισε προσελθεῖν, ἐγγὺς δὲ τῆς ὄχθης καταθεὶς ἀπηλλάσσετο. τοῦ δὲ ποταμοῦ κατακλύζοντος ἡ πλημμύρα τὴν σκάφην ὑπολαβοῦσα καὶ μετεωρίσασα πρῶως κατήνεγκεν εἰς χωρίον ἐπιεικῶς μαλθακόν, ὃ νῦν Κερμαλὸν καλοῦσι, πάλαι δὲ Γερμανόν, ὡς ἔοικεν ὅτι καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γερμανοὺς ὀνομάζουσιν.

Od kraljeva u Albi, poteklih od Eneje, prešlo je kraljevstvo nasljedstvom na dva brata, Numitora i Amulija. Kad je Amulije podijelio čitavu baštinu na dvoje stavivši na jednu stranu kraljevsku čast, a na drugu blago i zlato iz Troje, Numitor odabere krunu. Tad mu Amulije, imajući blago i budući da je bio moćniji od Numitora, lako otme kraljevstvo, a u strahu da će se od Numitorove kćeri roditi djeca učini je Vestinom svećenicom da do vijeka živi neudana kao djeвица. Nju jedni nazivaju Ilijom, drugi Rejom, a treći Silvijom. Ali nedugo potom bi uhvaćena da je trudna protiv zakona određenog za Vestalke. Kraljeva kći izmoli oca da je poštedi zakonske smrtne kazne; no on je ipak dade utamničiti i bila je držana u samici dok ne rodi dijete bez Amulijeva znanja. Kad rodi dva dječaka neobične veličine i ljepote, uplaši se zbog toga Amulije još više, pa naredi sluzi da ih uzme te da ih baci. Za ovoga neki kažu da se zvao Faustul, dok drugi tvrde da to nije bio taj nego onaj koji ih je prihvatio. Metne, dakle, djecu u naćve i siđe k rijeci da ih baci, ali kad vidje da je silno nabujala i hući, ne usudi se prići, nego ih položi blizu obale i otiđe. Kako se rijeka prelijevala, poplava dohvati naćve, digne ih i blago ponese na mjesto veoma pitomo što zovu Kermal, a nekad su ga nazivali German, kako se čini, zato što se za braću kaže germani.

Plutarch Romulus 12. 1

ὅτι μὲν οὖν ἡ κτίσις ἡμέρα γένοιτο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται, καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες [...] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς κτίσεως βοτηρικὴ τις ἦν αὐτοῖς ἑορτὴ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, καὶ Παρίλια προσηγόρευον αὐτήν.

Osnutak grada pada na dan dvadeset prvoga aprila i taj dan Rimljani svetkuju nazivajući ga rođendanom svoje domovine [...] Pa ipak, i prije osnutka bijaše u njih neka pastirska svetkovina istoga dana, a zvali su je Parilije.

Plutarch Romulus 22. 1

λέγεται δὲ καὶ τὴν περὶ τὸ πῦρ ἀγιστεῖαν Ῥομύλον καταστήσαι πρῶτον, ἀποδείξαντα παρθένους ἱερὰς Ἑστιάδας προσαγορευόμενας. οἱ δὲ τοῦτο μὲν εἰς Νομᾶν ἀναφέρουσι

Priča se i da je obredno štovanje vatre prvi uveo Romul, te da je odabrao svete djevice Vestalke da je čuvaju. Drugi to pripisuju Numi.

Plutarch Tiberius 15. 4

τί δὲ οὕτως ἅγιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σεμνόν ὡς αἱ περιέπουσαι παρθένοι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον πῦρ; ἀλλ' εἴ τις ἂν ἀμάρτη αὐτῶν, ζῶσα κατορύσσεται: τὸ γὰρ ἄσυλον οὐ φυλάττουσιν ἀσεβοῦσαι εἰς τοὺς θεούς, ὃ διὰ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν.

Pa onda, koja institucija u Rimu je tako sveta i časna kao djevice koje održavaju i čuvaju vječnu vatru? Ali ako jedna od njih prekrši svoje zavjete, biva živa zakopana; jer ogrešujući se o bogove, one ne zadržavaju svoju nepovredivost koju njima duguju.

Gaj Svetonije Trankvil¹⁰⁶

Suetonius Augustus 28. 3

Urbem neque pro maiestate imperii ornatam et inundationibus incendiisque obnoxiam excoluit adeo, ut iure sit gloriatus marmoream se relinquere, quam latericiam accepisset. Tutam vero,^o quantum provideri humana ratione potuit, etiam in posterum praestitit.

Grad Rim, kojega ljepota nije odgovarala veličanstvu carstva i koji je često bio žrtva poplava i požara, uljepšao je August tako da se s pravom dičio da ostavlja grad od mramora, a našao ga je od opeke. Isto tako je grad osigurao i za daleku budućnost, koliko je to ljudska mudrost mogla predvidjeti

Suetonius Augustus 31. 1- 3.

Postquam vero pontificatum maximum, quem numquam vivo Lepido auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit, quidquid fatidicorum librorum Graeci Latinique generis nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, supra duo milia contracta undique cremavit ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque dilectu habito; condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi. Annum a23 Divo Iulio ordinatum, sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redegit; in cuius ordinatione Sextilem mensem e suo cognomine nuncupavit magis quam Septembrem quo erat natus, quod hoc sibi et primus consulatus et insignes victoriae optigissent. Sacerdotum et numerum et dignitatem sed et commoda auxit, praecipue Vestalium virginum. Cumque in demortuae locum aliam capi oporteret ambirentque multi ne filias in sortem darent, adiuravit, si cuiusquam neptium suarum competeret aetas, oblaturum se fuisse eam.

Službu vrhovnog pontifeksa nije August nikada htio oduzeti Lepidu za njegova života, a kad ga je napokon poslije njegove smrti peuzeo, dao je odasvud pokupiti i spaliti što god je gdje bilo u prometu proročkih knjiga grčkih i latinskih od nepoznatih ili malo vjerodostojnih pisaca, i to preko dvije tisuće svezaka; zadržao je samo sibilinske knjige, pa i njih samo u izboru, i pohranio ih u dvije pozlaćene kutije pod podnožjem Palatinskog Apolona. Kalendar, što ga je božanski Julije uredio, ali je poslije zbog nemara opet zapao u potpuni nered, dao je August ponovno svesti u nekadašnji red; prilikom tog preuređivanja nazvao je svojim nadimkom (August) ne mjesec septembar, u kojem se rodio, nego mjesec sekstilis, jer je toga mjeseca postigao i svoj prvi konzulat i izvojevao znamenite pobjede. Svećenicima je povećao ne samo broj i dostojanstvo, nego i povlastice, osobito djevicama vestalinkama. Kad je jedanput na mjesto jedne umrle vestalinke trebalo birati drugu te su mnogi očevi nastojali da ne moraju svojih kćeri podvrgnuti tome izboru, zakleo se August: kad bi koja njegova unuka imala propisane godine, on bi je drage volje žrtvovao

¹⁰⁶ Trankvil, Gaj Svetonije: *Dvanaest rimskih careva*, preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Hosu, Naprijed, Zagreb, 1978.

Suetonius Augustus 44. 3

solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatim et contra praetoris tribunal dedit.

Jedino je vestalinkama dao posebno mjesto u kazalištu, nasuprot pretorovoj.

Suetonius Domitian 8. 3- 4

incesta Vestalium virginum, a patre quoque suo et fratre neglecta, varie ac severe coercuit, priora capitali supplicio, posteriora more veteri. Nam cum Oculatis sororibus, item Varronillae liberum mortis permisisset arbitrium corruptoresque earum relegasset, mox Corneliam maximam virginem, absolutam olim, dein longo intervallo repetitam atque convictam defodi imperavit, stupratoresque virgis in comitio ad necem caedi, excepto praetorio viro; cui, dubia etiam tum causa et incertis quaestionibus atque tormentis de semet professo, exilium indulxit

Kažnjavao je Vestalke različito i strogo ; i to za prijašnje prekršaje jednostavnom smrtnom kaznom, a za kasnije prestupke kaznom po običaju predaka. Tako je sestrama Okulatama i Varonili dopustio da slobodno izaberu način smrti, a njihove zavodnike je prognao, dok je Korneliju, vrhovnu djevicu koja je bila već jednom oslobođena, a zatim ponovno optužena, živu zakopao, a njene je zavodnike na smrt izbičevao osim jednog pretora kojeg je pomilovao na kaznu izгона jer je priznao krivnju dok je stvar još bila neobjašnjena, a istrage i mučenja ostale bez učinka.

Suetonius Iulius 83

Postulante ergo Lucio Pisone socero testamentum eius aperitur recitaturque in Antoni domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lauicano suo fecerat demandaueratque uirgini Vestali maximae.

Tada je na zahtjev Cezarova tasta Lucija Pizona otvorena Cezarova oporuka i pročitana u kući Antonijevoj. Tu je oporku Cezar bio načinio 13. rujna prethodne godine (45) na svom dobru kod Lavika i povjerio je vrhovnoj Vestalinki.

Suetonius Tiberius 2. 4

Etiam virgo Vestalis fratrem iniussu populi triumphantem ascenso simul curru usque in Capitolium prosecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam tribunorum esset.

Jedna Klaudija, koja je bila vestalinka, popela se dapače na kola svome bratu, koji je bez odobrenja naroda slavio trijumf, i pratila ga sve do Kapitola da se nijedan pučki tribun ne bi usudio zapriječiti trijumf ili protiv njega prosvjedovati.

Publije (Gaj) Kornelije Tacit¹⁰⁷

Tacitus Annales 2. 34

ceterum Vrgulaniae potentia adeo nimia civitati erat ut testis in causa quadam, quae apud senatum tractabatur, venire dedignaretur: missus est praetor qui domi interrogaret, cum virgines Vestales in foro et iudicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

Međutim, Urgulanija, Vestalka čija je moć bila prevelika za državu je jednom odbila doći svjedočiti na sud te ju je jedan od sudaca otišao ispitati doma, iako je tradicija bila da se Vestalku čuje na trgu i u sudnici, kada god su bile zatražene da daju iskaz.

Tacitus Annales 4. 16

utque glisceret dignatio sacerdotum atque ipsis promptior animus foret ad capessendas caerimonias decretum Corneliae virgini, quae in locum Scantiae capiebatur, sestertium viciens, et quotiens Augusta theatrum introisset ut sedes inter Vestalium consideret

A kako bi se povećalo dostojanstvo svećenika i kako bi ovi bili što spremniji prihvatiti se svetih obreda, određeno je da se djevici Korneliji, koja je imala biti izabrana umjesto Skancije, dadu dva milijuna sestercija i da Augusta kad god uđe u kazalište, sjedi među Vestalkama

Marko Terencije Varon¹⁰⁸

Varro Linguae Latinae 6. 32

Dies qui vocatur, “Quando stercum delatum fas” ab eo appellatus, quod eo die ex Aede Vestae stercus everritur et per Capitolium Clivum in locum defertur certum.

Dan koji se zove dan kad je dozvoljeno iznijeti smeće jer se tada iznosi smeće iz Vestinog hrama i nosi ga se kroz *Capitolium Clivum* na posebno mjesto.

¹⁰⁷ Tacit, Kornelije: *Anali*, preveo i priredio Josip Miklić, Matica Hrvatska, Zagreb, 2006.

¹⁰⁸ Varro: *On the Latin language*, books V.-VII., with an English translation by Roland G. Kent, Loeb Classical Library London : W. Heinemann, 1938.

Url: <https://archive.org/details/L333VarroOnTheLatinLanguageI57> (pristupila 17. 10. 2015)